

Hva er hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem?

Synspunkter fra veiledere av fosterforeldre

Else Karin Dyrøy Knutsen

Master i barnevern våren 2017

UNIVERSITETET I BERGEN

Det psykologiske fakultet

HEMIL – Senteret

Foto: Norsk fosterhjemsforening (2016).

FORORD:

De siste to årene har jeg vært student ved Masterstudiet i barnevern, Psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen. Jeg har tatt studiet parallelt med mitt arbeid, først som saksbehandler / kontaktperson hos Laksevåg barneverntjeneste i Bergen kommune og underveis i studie som rådgiver i fosterhjemtjenesten i Bergen, Bufetat region vest.

Dette studiet har gitt meg mulighet til å fordype meg innen ett av mine interesseområder innenfor barnevernfeltet. Jeg har jobbet hovedsakelig med oppfølging av fosterbarn og deres fosterforeldre og har erfaring med barn som har flyttet utilsiktet fra fosterhjemmet.

Å skrive en masteroppgave har for meg vært et krevende langdistanse løp, samtidig som jeg har gått i full jobb. Det har også vært to spennende og lærerike år der jeg har fått fordype meg i faglitteratur som omhandler tema, utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Jeg er takknemlig for at jeg omsider har komnt til veis ende med et ferdig resultat.

Min veileder Milfrid Tonheim, forsker ved HEMIL senteret, Psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen har motivert meg og fortjener en stor takk. Milfrid har også gitt meg verdifull veiledning og konstruktive tilbakemeldinger underveis frem til det ferdige resultatet.

Underveis i prosessen fikk jeg hele tiden oppmuntring fra Milfrid om ikke å gi opp, samtidig som hun minnet meg på at dette var noe jeg ville klare.

Jeg er spesielt takknemlig for at Erik har vist tålmodighet og støttet meg når jeg har brukt kvelder, helger og ferier for å kunne fullføre dette målet som jeg har satt meg, om å fullføre masterstudie i barnevern. I tillegg vil jeg takke Marlinn som alltid har stilt opp for meg, når jeg har hatt datatekniske problemer.

Bergen mai 2017

Else Karin Dyrøy Knutsen

«Noen barn opplever livet sitt som en reise der de ikke kjenner målet, dette fordi de ikke vet hvor lenge de skal bo i den familien de kommer til eller at de ikke har fått innvirke på hvilken familie de kommer til»

(Skoog, 2013, s. 50).

FORORD	2
INNHOLDSFORTEGNELSE:	4
SAMMENDRAG	6
1. INNLEDNING:	7
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	8
1.2 Problemstilling og avgrensning	10
1.3 Oppbygging av oppgaven.....	11
2. LOVGRUNNLAG, RMMEVERK OG ORGANISERING	12
2.1 Lovgrunnlag og organisering	12
2.2 Rekruttering og opplæring av fosterforeldre	14
2.3 Godkjenning av fosterforeldre.....	16
2.4 Hvem er fosterbarna?	18
3. TEORIDEL	19
3.1 Samarbeid.....	20
3.2 Dimensjoner i samarbeid.....	22
3.3 Anerkjennelse	23
3.4 Kjærlighet	24
3.5 Rettsforholdet.....	26
3.6 Verdifelleskap (solidaritet).....	27
4. FORSKNING	28
4.1 Forhold knyttet til barneverntjenestens arbeid	30
4.2 Forhold knyttet til fosterforeldrene.....	32
4.3 Forhold knyttet fosterbarnet.....	35
5. METODE	38
5.1 Kunnskapssyn og vitenskapsteori.....	38
5.2 Valg av metode.....	40
5.3 Fenomenologiske retning.....	41
5.4 Hermeneutiske retning	42
5.5 Forskerens forforståelse og subjektivitet.....	42

5.6 Rekruttering av informanter.....	44
5.7 Utvalg.....	45
5.8 Fokusgruppeguide.....	45
5.9 Gjennomføring av fokusgruppediskusjon.....	46
5.10 Transkribering.....	48
5.11 Analyse.....	48
5.12 Troverdighet	51
5.13 Pålitelighet.....	52
5.14 Overførbarhet	52
5.15 Forskningsetiske overveielser.....	53
 6. PRESENTASJON AV FUNN	 54
6.1 Forhold knyttet til barneverntjenesten.....	55
6.2 Forhold knyttet til fosterforeldrene.....	61
6.3 Forhold knyttet til barnet	65
 7. DRØFTING	 68
7.1 Forhold knyttet til barneverntjenesten.....	69
7.2 Forhold knyttet til fosterforeldre.....	75
7.3 Forhold knyttet til fosterbarnet.....	78
 8. AVSLUTNING – OPPSUMMERING	 82
8.1 Hvilke implikasjoner mine funn har for praksisfeltet.....	83
8.2 Hvor er det behov for mer kunnskap og forskning.....	85
 9. LITTERATURLISTE	 86
 10. VEDLEGG	
10.1 Meldeskjema – NSD	
10.2 Tilbakemelding på meldeskjema – NSD	
10.3 Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet	
10.4 Fokusgruppeguide – fosterhjemsveiledere	

SAMMENDRAG:

Formålet med denne studien har vært å få kunnskap om hva som kan være årsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem. Forskning viser både i Norge og internasjonalt at et høyt antall barn som flytter i fosterhjem opplever en eller flere utilsiktede flyttinger fra det ene fosterhjemmet til det andre. Dette er bekymringsfullt med tanke på de barn som har vært utsatt for omsorgssvikt og opplevd ustabilitet i omsorgen både før og etter en plassering i fosterhjem. Dette til tross for at det offentlige har grepet inn med den hensikt å bedre omsorgssituasjonen for barnet.

Jeg har utført 3 fokusgruppediskusjoner, med til sammen 15 fosterhjemsveiledere som informanter. Som metode har jeg benyttet en kvalitativ metode og foretatt en tematisk analyse. Etter det jeg kjenner til er det ikke tidligere vært utført tilsvarende forskningsstudie der fosterhjemsveiledere har vært informanter. Fosterhjemsveilederne har lang erfaring med veiledning av fosterforeldre og alle har veiledet fosterhjem som har erfart utilsiktet flytting fra fosterhjem. Fosterhjemsveilederne er tilknyttet fosterhjem spredt rundt i Hordaland, både i by og land kommuner.

Mine funn viser at barnevernet står overfor store utfordringer der mange fosterforeldre ikke får god nok oppfølging. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at noen fosterforeldre hadde opplevd å bli sittende igjen alene etter at barnevernet hadde plassert barnet. Det kunne gå lang tid før de hørte noe fra barnevernet. Noen fosterforeldre opplevde manglende anerkjennelse fra barnevernet, et dårligt samarbeid og et barnevern som foretok beslutninger uten at fosterforeldre fikk si sin mening. Mine funn viser at saksbehandler i barnevernet manglet kapasitet og fosterforeldre måtte forholde seg til stadig nye saksbehandlere. Det fremkom og av mine funn at saksbehandlere i barnevernet står i et krysspress med stadig flere arbeidsoppgaver og mange forventninger fra flere aktører rundt en fosterhjemsplassering. Fra fokusgruppediskusjonene fremkom det at barnevernet var i krise. Mine funn viser også at barn som flytter i fosterhjem har levd i en omsorgssituasjon som gjør at de er blitt påført omfattende komplekse traumer. Dette betyr at fosterforeldre står overfor store omsorgsoppgaver som krever mye av dem som omsorgspersoner. Den totale belastningen for noen fosterforelder blir så stor at fosterhjemoppholdet ender i en utilsiktet flytting.

1. INNLEDNING:

Velferdsstatens oppgave er i følge NOU 2000:12 (Barne- og familiedepartementet, 2000) å beskytte og sikre at barn blir ivaretatt og får sine grunnleggende omsorgsbehov dekket. Dette fremkommer også i FN's barnekonvensjon Artikkel 3 nr. 2 (1998), som Norge har forpliktet seg til. Velferdsstaten bygger på et verdigrunnlag som har fokus på menneskeverdet, der alle barn og unge har rett til og et krav på et utviklingsfremmende oppvekstmiljø (Barne- og familiedepartementet, 2000). I de tilfeller barn ikke får sine grunnleggende omsorgsbehov dekket og opplever alvorlig omsorgssvikt fra sine omsorgspersoner kan det offentlige overta omsorgen bvl. § 4-12 (1992). Dette henger sammen med et av formålene med bvl. § 1-1 (1992), at barnevernet har plikt til å beskytte barn som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling. Barnevernet har dermed en viktig rolle som innebærer blant annet å undersøke om det enkelte barn får den nødvendige omsorg opp mot de forutsetningene og behov hvert enkelt barn har. Det er en vanskelig, men ikke mindre en viktig vurdering barnevernet har til å finne ut hva som er god nok omsorg og til det beste for det enkelte barn bvl. § 4-3; § 4-1 (1992) (Backe-Hansen 2003; Bunkholdt, 2010; Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Kvello, 2007). En barnets beste vurdering er et grunnleggende prinsipp som må tas hensyn til ved alle handlinger og avgjørelser der barn blir berørt (Grunnloven § 104; FN's barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, 1989).

Dessverre opplever noen barn at deres omsorgspersoner ikke kan gi dem god nok omsorg og beskyttelse og det offentlige må gripe inn og plassere barnet, som oftest i fosterhjem bvl. § 4-22 (1992; FN's barnekonvensjonen artikkel 20, 1998). Fosterhjem er en spesiell form for offentlig omsorg selv om fosterhjemmene er private (Backe-Hansen, 2003). Fosterforeldre skal utøve omsorg til barn på vegne av barneverntjenesten, ved at de skal sørge for at barnet får et trygt og godt hjem med den støtten de trenger til å bli selvstendige voksne (Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010). Barneverntjenesten har plikt å sikre at de barn som bor i fosterhjem får den oppfølgingen og hjelp som er nødvendig til enhver tid. I dette ligger også en plikt fra barneverntjenesten å gi fosterforeldre nødvendig råd og veiledning så de kan ivareta barnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; bvl. § 4-22; Statens helsetilsyn, 2015).

Noen barn opplever dessverre flere utilsiktede flyttinger, først fra egne foreldre til fosterforeldre, så mellom flere fosterhjem for så å oppleve at de kommer på institusjon

(Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). I rapport fra Bufdir (Barne- ungdom og familiedirektoratet, 2013) oppgis det at i overkant av 28 000 barn som var født i perioden 1986 -2012 er blitt plassert utenfor hjemmet, de fleste av dem i fosterhjem. Bruken av fosterhjem i Norge økte med 28 prosent i perioden 2002 – 2008 (Øyen, Clifford & Gustavsen, 2010). Mange av disse barna har opplevd eller kommer til å oppleve en utilsiktet flytting, selv om det er en bred faglig enighet om at dette bør reduseres (Angel & Blekesaune, 2014).

Utilsiktede flyttinger blir definert av Backe-Hansen, (2009, s. 10) på denne måten: *«utilsiktet flytting fra fosterhjem innebærer at en plassering avsluttes uten at den er planlagt, og gjerne skjer plutselig og uforutsett»*. Utilsiktede flyttinger blir også omtalt som sprekke eller brudd som ofte skjer brått og på en måte som kan gjøre det sannsynlig at barna eller ungdommene blir ytterligere traumatisert (Barne- ungdom og familiedirektoratet, 2013; Backe-Hansen, 2009). Hvem som initierer en utilsiktet flytting fra fosterhjem varierer. Det kan tenkes at barnet selv ønsker å flytte fordi barnet mistrives og derfor ønsker å flytte til et annet sted (Skoog, 2013). Det kan også være fosterforeldrene som sier opp fosterhjemsavtalen, eller barnevernet beslutter å flytte barnet fordi omsorgen i fosterhjemmet ikke er tilfredsstillende. Det er en realitet i følge barne- og likestillingsdepartementet (2017) at noen barn bor i et fosterhjem som ikke er tilpasset barnets behov og barnet ikke får den oppfølgingen de trenger. Dette kan medføre en risiko for en utilsiktet flytting. En utilsiktet flytting blir av flere fagfolk vurdert til ikke alltid å være negativt for barnet, men heller dithen at barnet kan få nye utviklingsmuligheter som kan bli positivt for barnet på sikt (Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013; Backe-Hansen, 2009; Egelund, Andersen, Hestbæk, Laustsen, Knudsen, Olsen & Gerstorf, 2008; Egelund, m. f. 2010; Egelund & Hestbæk, 2003).

1.1 Bakgrunn for valg av tema:

Jeg har i mange år jobbet med oppfølging av barn som bor i fosterhjem og deres fosterforeldre. Min motivasjon til å skrive om dette temaet har vært egne erfaringer og en stor interesse for fosterhjemsarbeid. Gjennom mitt arbeid har jeg vært så heldig å bli kjent med mange selvpoppofrende og flotte fosterforeldre som viser raushet og har en genuin kjærlighet for de fosterbarna som bor hos dem. Dessverre har jeg også opplevd at fosterbarn har flytte fra fosterhjemmet, selv om målsetting har vært at barnet skulle bo i fosterhjemmet frem til det ble voksen. Jeg har opplevd fosterforeldre som sitter igjen med

en følelse av at de ikke har lyktes, og de går gjennom en sorgprosess for å bearbeide tapet av at fosterbarnet deres har flyttet. Noen fosterforeldre opplever en utilsiktet flytting som et personlig nederlag og ønsker ikke et nytt fosterbarn. Dette er i seg selv en bekymring når vi vet det er stor mangel på fosterhjem (Backe-Hansen, Christiansen & Havik, 2013; Khoo & Skoog, 2014).

Det er en stor oppgave fosterforeldre påtar seg når de får et fosterbarn som skal bo hos dem. I Retningslinjer for fosterhjem: Q-1072 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004) og i Rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem, Q-1102 B (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006) stilles det en rekke krav til dem som skal bli fosterforeldre. Blant annet må fosterforeldrene ha særlig evne, god vandel, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem, ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. I tillegg er det forventninger til at de skal ha en alminnelig god økonomi, bolig og et sosialt nettverk som skal gi barn mulighet for livsutfoldelse. Dette blir omtalt som basiskriterier for å bli godkjent som fosterforeldre. Det å bli fosterforeldre betyr også å kunne tole å være mamma og pappa med noen andre. Fosterforeldre må forholde seg til, og samarbeide med mange aktører innen hjelpeapparatet, og det kan for noen fosterforeldre oppleves som utfordrende (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Et eksempel på det kunne vi lese i Aftenposten for april (2008), *«det er ikke barnet som sliter en ut, men apparatet rundt barnet, det å bli en offentlig familie»*.

Det at barn flytter flere ganger er en stor bekymring for de barna som er under offentlig omsorg (Backe-Hansen et al. 2013). Det er anslått både i norsk og utenlands forskning at tallet på utilsiktede flyttinger ligger mellom 20 % og 50 %. (Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013; Oostermann, Schuengel, Slot, Bullens & Doreleijers, 2007). Barne- og likestillingsminister Solveig Horne uttalte seg i dokumentarfilmen «Brustne hjerterom» at et så høyt antall på utilsiktede flyttinger fra fosterhjem ikke er akseptabelt (NRK Brennpunkt 25. februar 2014).

Jeg har vært opptatt av hva som kan være årsakene til at så mange barn må flytte utilsiktet fra fosterhjemmet, tross i at målsettingen med plasseringen har vært at barnet skulle bo i fosterhjemmet til det ble voksent. Spørsmålet er om årsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjemmet har sammenheng med den omfattende problematikken barnet har med seg inn i fosterhjemmet? Kan det være forhold ved fosterforeldrene? Eller er det mulig for dem som arbeider i barnevernet å følge opp fosterbarna og fosterforeldrene på en bedre eller

annen måte som kan bidra til å redusere utilsiktede flyttinger? Mitt mål med masteroppgaven er å kunne bidra med noen svar på disse spørsmålene. Til dette har jeg valgt en kvalitativ metode med bruk av fokusgruppediskusjoner der deltakerne er veiledere av fosterforeldre.

Denne problemstillingen er også interessant å se i lys av at det kommunale barnevernet har hatt en sterk vekst de siste årene. Barnevernet har fått flere oppgaver og de har fått et større ansvar (Heggen, Jørgensen & Rød, 2013). I tillegg har fosterhjemsomsorgen hatt et økt press etter barnevernsreformen i 2004, der intensjonen har vært at flere barn skal bo i fosterhjem istedenfor institusjon. Dette har betydd at flere barn med store komplekse traumer har kom i fosterhjem, noe som har medført at det kreves mer av de som skal være fosterforeldre (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016). Presset barnevernet har til å finne fosterhjem, stor økningen i barn som blir plassert i fosterhjem og mangelfull oppfølging av fosterforeldre var noen av utfordringene som Departementet begrunnet forslag til ny barnevernlov med (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017).

1.2 Problemstilling og avgrensning:

En problemstilling vil ofte bestå av flere spørsmål og problemstillingen skal lede oss fra allerede etablert forskning frem til den kunnskapen vi ønsker å få frem på grunnlag av en ny studie (Grønmo, 2004). Problemstillingen vil alltid være styrende på hele forskningsprosessen. Problemstillingen vil også være med å bestemme hva slags litteratur en velger, hvilke informanter en ønsker skal delta, utarbeiding av intervjuguide og ikke minst hvilken metode en velger (Halvorsen, 2006).

Min masteroppgave er en del av et større forskningsprosjekt om utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Dette prosjektet benytter både surveymateriale og fokusgruppe diskusjoner som metodisk tilnærming og har som mål å frembringe kunnskap om hva som er årsakene til utilsiktede flyttinger. Oppgaven min vil omfatte den delen som omhandler fokusgrupper med fosterhjemsveiledere som informanter.

Ungdom som flytter fra fosterhjemmet ut i egen bolig, barn som flytter hjem til sine foreldre eller fra foreldrene til fosterhjem omfattes ikke av begrepet utilsiktede flyttinger, noe denne masteroppgaven ikke vil omhandle. Flytting som er fattet etter en beslutning om tilbakeføring til foreldre i rettssystemet vil heller ikke bli omtalt. Denne masteroppgaven skiller heller ikke mellom ordinære fosterhjem, forsterkede fosterhjem, norske barn, barn

med minoritetsbakgrunn eller barn som har flyttet i fosterhjem i barnets familie eller nettverk.

Gjennom analyse av fokusgruppediskusjoner med fosterhjemveiledere vil min masteroppgave bidra til å besvare min problemstilling.

Problemstillingen er som følger:

«Hva mener fosterhjemsveilederne er hoved årsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem?»

Fosterhjemsveilederne diskuterte innad i fokusgruppene hva de hadde erfaring med og som kunne være de vanligste årsakene til at noen fosterbarn opplever utilsiktede flyttinger fra fosterhjemmet. Selv om fosterhjems plasseringen opprinnelig var tenkt å være en langsiktig omsorgsbasis for barnet. I tillegg fremkom det i fokusgruppediskusjonene tilbakemeldinger på hva fosterforeldrene hadde gitt uttrykk for er utfordrende ved en fosterhjems plassering. Funn i min studie er knyttet opp til tre ulike forhold; forhold knyttet til barneverntjenesten, forhold knyttet til fosterforeldrene, og til slutt forhold knyttet til barnet.

1.3 Oppbygging av oppgaven:

I kapittel 2 vil jeg presentere lovgrunnlag, rammeverk og organisering i forbindelse med en fosterhjems plassering. Jeg vil presentere formålet med barneverntjenesteloven og de vilkår som må være til stede når et barn blir plassert av barnevernet i fosterhjem. Jeg vil også presentere ulike retningslinjer som organiserer barnevernets arbeid, hvem som har ansvaret for rekruttering, opplæring og godkjenning av fosterforeldre. Videre vil jeg beskrive den opplæringen fosterforeldrene får som en forberedelse til fosterforeldreoppdraget. Det vil være et underavsnitt som viser hvem fosterbarnet er. I kapittel 3 vil jeg presentere teori. Jeg har valgt å bruke anerkjennelsesteori og teori om samarbeid.

Begrunnelsen for dette er at anerkjennelse og samarbeid er nøkkelen for alt sosialt arbeid og er med å belyse viktige holdninger som barnevernet bør ha med seg i kontakten med fosterforeldre. Behov for anerkjennelse og et bedre samarbeid var også noe som fremkom i min analyse som fosterforeldre etterspurte fra barneverntjenesten. Det at barnevernsarbeidere imøtekommer fosterforeldre med disse holdninger, kan muligens bidra til å redusere risikoen for en utilsiktet flytting (FO's yrkesetiske grunnlagsdokument, 2015; Aamodt, 2005). Rollen som fosterforeldre innebærer også at de må inngå i et team rundt fosterbarnet. Av den grunn er samarbeid egnet som et teoretisk grunnlag for denne

studien (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). Det er også et krav til det å være fosterforeldre at de skal ha gode samarbeidsevner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). I kapittel 4 vil jeg redegjøre for aktuell norsk og internasjonal forskning som belyser noen mulige årsaker til utilsiktet flytting fra fosterhjem. Forskningen har jeg knyttet opp til forhold ved barneverntjenesten, forhold ved fosterforeldrene og til slutt forhold ved fosterbarnet. Kapittel 5 blir valg av metode presentert. I dette inngår vitenskapsteoretisk bakgrunn, valg av informanter, bruk av fokusgrupper, validitet, reliabilitet, generalisering og forskningsetiske betraktninger. Jeg har valgt i kapittel 6 å presentere funn for så å drøfte funn opp mot teori, forskning, lov og retningslinjer i kapittel 7. En avsluttende konklusjon vil komme i kapittel 8.

2. LOVGRUNNLAG, RAMMEVERK OG ORGANISERING:

2.1 Lovgrunnlag og organisering:

Formålet med bvl. er todelt og fremgår av § 1-1 (1992). Etter bestemmelsens første ledd er formålet å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Etter andre ledd skal loven bidra til at barn og unge får trygge oppvekstsvilkår. Lovens første ledd angår barneverntjenestens primæransvar, nemlig å yte hjelp og bistand til barn som lever under skadelige forhold. Andre ledd angår barneverntjenestens ansvar til å jobbe forebyggende.

I de tilfeller barneverntjenesten vurderer at barn lever under skadelige forhold på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner skal barneverntjenesten sørge for å sette i verk hjelpetiltak til barnet og familien § 4-4 (1992). Om forholdene ikke blir bedre for barnet etter at hjelpetiltak er blitt prøvd, kan barneverntjenesten overta omsorgen for barnet å plassere barnet i fosterhjem bvl. § 4-4, § 4-12 (1992).

Bvl. § 4-12 (1992) viser til flere vilkår for omsorgsovertakelse, der minst et vilkår må være til stede for at omsorgen skal bli fratatt foreldrene. For det første vises det til at det må være alvorlige mangler ved den daglige omsorgen, alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som et barn trenger etter sin alder og utvikling. I tillegg viser bestemmelsen til et annet vilkår der omsorgsovertakelse kan overtas om det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling blir skadelidende ved at barnet fortsatt bor i hjemmet. Et unntak for offentlig omsorgsovertakelse er når barnet blir

plassert utenfor hjemmet som et hjelpetiltak med samtykke fra foreldrene bvl. § 4-4 (1992). Det vil si en frivillig plassering.

Når barnevernet har fattet beslutning om at barnet ikke kan bo hjemme hos sine foreldre og skal flytte i fosterhjem, må barnevernet velge personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem, og som kan løse omsorgsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn for oppholdet bvl. § 4-22 (1992). Fosterhjem blir definert som private hjem som tar vare på barn som barnevernet har fattet beslutning om plassering i fosterhjem. Dette gjelder både for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 (1992) eller der plassering i fosterhjem er som et frivillig hjelpetiltak bvl. § 4-4 (1992).

I Stortingsmelding nr. 17 (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016) fremkommer det at antall barn i fosterhjem har økt med 53 % de siste ti årene, og for hvert år har ca. 1000 nye barn behov for fosterhjem i Norge. De nyeste data fra statistisk sentralbyrå (2015) viser at 53 440 barn og unge fikk tiltak fra barnevernet i løpet av 2015, nesten 1 % økning fra 2014. Barn som hadde omsorgstiltak og bodde i fosterhjem økte med 5 % og utgjorde 11 500 barn i 2015 (statistisk sentralbyrå, 2015). Omsorgstiltak innbefatter de barn der Fylkesnemnda for barnevern og sosial saker har fattet vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 (1992). Naturligvis fører denne utviklingen til et økende behov for fosterhjem, og utfordringene barnevernet står overfor er å skaffe tilstrekkelige antall gode fosterhjem. En må også finne de «*riktige*» fosterforeldrene som passer til de «*riktige*» barna, det vil si det må være en god match (Bunkholdt, 2010; Smeplass, 2009). Brown (2007) viser til lignende forhold i Canada der han skriver at tilgjengelige fosterhjem ikke holder tritt med antall barn som har behov for fosterhjem. Hustad, Soelberg og Strømsvik (2015) hevder at det er et misforhold mellom antall barn som trenger fosterhjem, og antallet fosterhjem en har å velge mellom. Hustad, Soelberg og Strømsvik (2015) mener at det finnes to mulige løsninger på det økende behovet for fosterhjem. På den ene siden kan en redusere antall barn som trenger fosterhjem ved at barnevernet jobber mer forebyggende, eller at barnevernet kommer tidligere inn med tilbud om mer omfattende hjelpetiltak. På den andre siden er en mulig løsning å finne nye måter å øke antallet fosterhjem på, og se til at fosterhjemmene blir godt etablert og fulgt opp på en tilfredsstillende måte.

Sammenligner en fosterhjemplassering med institusjonsplassering som et alternativ, synes det å være gode grunner til å rekruttere flere fosterhjem (Barne- og likestillings og

inkluderingsdepartementet, 2016; Hustad, Soelberg & Strømsvik, 2015). Hustad, Soelberg & Strømsvik (2015) begrunner dette med at barn som vokser opp i fosterhjem klarer seg i langt større grad som voksen sammenlignet med barn som vokser opp på institusjon. En annen undersøkelse foretatt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013) blant barn og unge, svarer 8 av 10 barn som bor i fosterhjem at de har det bra der de er nå. Barna føler seg trygge og opplever at de har tillit til sine fosterforeldre. Av de som bor på institusjon svarer 6 av 10 at de føler seg trygge og har tillit til de voksne. Aftenposten, oktober (2016) skriver positivt om bruk av fosterhjem og intervjuer Reidar som uttaler; *«de [fosterforeldrene] har gjort at jeg kan stå oppreist i dag. De [fosterforeldrene] har betydd veldig mye for meg. Uten dem hadde jeg trolig vært på gata i dag»*.

Storø, Bunkholdt & Larsen, (2010) hevder at fosterhjem er et godt tilbud for de barna som kan nyttiggjøre seg et fosterhjem, mens noen barn er så relasjonelt skadet at de ikke kan knytte seg nye omsorgspersoner. Nære relasjoner utgjør en trussel som barna ønsker å trekke seg unna og det å bli flyttet i fosterhjem kan bli opplevd som ny traume. Storø, Bunkholdt & Larsen, (2010) kommer med påstand om at noen ungdommer er så skada og har så store og omfattende omsorgsbehov som gjør det nødvendig med et heldøgns basert omsorgstilbud som bare kan gis innenfor en institusjons ramme. Disse ungdommene har behov for både behandling og omsorg.

I følge stortingsmelding nr. 17, (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016 s. 30) fremkommer det at utviklingen etter barnevernsreformen i 2004 har ført til at flere barn og ungdommer som tidligere ville fått institusjonsplass, kommer i fosterhjem. Det betyr at barn som nå bor i fosterhjem har med seg store sammensatte vansker. Og som det fremkommer av Smeplass (2009) så fører dette til at fosterforeldrene må være ekstra godt rustet for oppgaven. I tillegg har det skapt et økende behov for ekstra hjelp og støtte til de som skal være fosterforeldre. Det har også ført til et ytterligere press på fosterhjemsomsorgen i Norge. Det kan være ledige fosterhjem, men det er ikke de riktige fosterhjemmene for de mest utfordrende barna (Smeplass, 2009).

2.2 Rekruttering og opplæring av fosterforeldre:

Fosterforeldre har behov for opplæring og informasjon om hva oppgaven som fosterforeldre går ut på, på lik linje med alle andre som påtar seg en oppgave. De trenger

spesiell og generell informasjon om hvilke rettigheter og plikter de har (Havik 2007). Retningslinjer for fosterhjem; Q-1072 B (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004) og bvl. § 2-3 (1992) viser at det er det statlige regionale barnevern (Bufetat) som har ansvaret for rekruttering, formidling og opplæring av fosterhjem. I følge lov og retningslinjer for fosterhjem stilles det også krav til at Bufetat skal sikre at det finnes tilstrekkelige antall fosterhjem innen regionen. De må sikre at det finnes ulike typer fosterhjem, slik at barneverntjenesten kan ta hensyn til det enkelte barns behov når det velges fosterhjem. Dette gjelder på flere områder, slik som etniske, religiøse og språklige, samt at barna med spesielle fysiske eller psykiske behov blir ivaretatt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; bvl, 1992; Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016). Behovet for fosterhjem har økt mer enn noen gang tidligere i følge Statistisk sentralbyrå (2015), og det er en stor utfordring å rekruttere tilstrekkelig antall og «*riktige*» fosterhjem. Denne utfordringen ble av Departementet særlig vektlagt i høringsnotatet vedr. forslag til lovendring, barnevernreformen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Det er et felles mål at rekruttering og formidling av fosterforeldre blir gjort på en slik måte at det blir en god match mellom fosterbarn og fosterforeldre. Fosterforeldre har ulik kapasitet; noen er gode på små barn, noen vil takle en kortidsplassering med en tilbakeføring og noen fosterforeldre ønsker seg barn med tanke på en oppvekstplassering (Smeplass, 2009). Barneverntjenesten skal i tillegg vurdere om noen i slekt eller nettverk kan velges som fosterhjem til det enkelte barn (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; bvl. § 4-15, 1992)

Til opplæring av fosterforeldre har Norge tatt i bruk en modell fra USA som er tilpasset norske forhold. Dette programmet er kalt PRIDE, og står for Parent - Resources for Information – Development and Education. Ordet pride betyr «*stolthet*» (Bunkholdt, 2010). Opplæringsprogrammet er tenkt som en hjelp for å sikre at de som blir fosterforeldre oppfyller de generelle kravene som stilles for de som skal bli godkjent som fosterforeldre (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Opplæringsprogrammet er delt inn i fem ferdighetsområder:

- Oppdra og gi god omsorg.
- Støtte barns utvikling og håndtere forstyrrelser i utviklingen.
- Støtte forholdet mellom barn og familiene deres.
- Gi barn muligheter til å etablere trygge, varige bånd.
- Å kunne samarbeide.

Målsettingen med PRIDE er å forberede og gi familiene en mulighet til å lykkes med oppdraget og øke deres status ved å heve kompetansen slik at de kan bli rustet til å gi barn en trygg oppvekst. Det fremkommer av Stortingsmelding nr. 17 at opplæringsprogrammet for nye fosterforeldre fungerer samtidig som et kartleggingsverktøy som blir brukt for å vurdere om familien er egnet til å bli fosterforeldre (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016). Gjennom PRIDE kurs forberedes og utredes familiene som er interessert å bli fosterforeldre. Kurset er sammensatt av flere ulike arbeidsmetoder der samlinger med forelesninger blir tatt i bruk. Det blir også vist film, deltakeren må være med på rollespill og i mellom samlingene må hver deltaker arbeide med livsboka hvor de skriver om sine erfaringer knyttet til ulike temaer. Det blir foretatt flere hjemmebesøk der en tar utgangspunkt i livsboka, samt det blir diskutert det som kommer frem på samlingene. Dette er som utgangspunkt når PRIDE lederne skal godkjenne og få et realistisk bilde av deltakerne. På den annen side skal også PRIDE bidra til å bevisstgjøre potensielle fosterforeldre til å reflektere over om de ønsker å ta på seg oppgaven å være fosterforeldre for et barn (Havik, Jakobsen & Moldestad, 2007; Havik, 2007).

Stefansen & Hansen (2014) har foretatt en evaluering av PRIDE opplæringen. De konkluderte med at fosterforeldrene opplevde kurset som nyttig og meningsfylt i deres forberedelse til å bli fosterforeldre. Denne evalueringen viser at også PRIDE lederne gav positive tilbakemeldinger. De gav uttrykk for at PRIDE opplæringen var egnet til å rekruttere fosterforeldre og til å støtte og forberede fosterforeldrene i den prosessen de var i. PRIDE var også egnet til å finne ut hva slags utfordringer de ulike fosterforeldre kunne håndtere. I tillegg var kurset bevisstgjørende og holdningsskapende for de potensielle fosterforeldre. Havik (2007) gir også en lignende oppsummering av fosterforeldrene sine opplevelser av PRIDE. Hun sier seg enig i at fosterforeldrene opplevde at programmet var tilfredsstillende, så vel innholdet og arbeidsmetodene.

2.3 Godkjenning av fosterforeldre:

I barnevernets arbeid både i Norge og internasjonalt har fosterforeldre en sentral rolle og det mest benyttede tiltak for barn og ungdom som blir plassert av barnevernet (Buehler, 2006; Brown & Bednar, 2006; Holtan, 2006; Statens helsetilsyn, 2015; Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). I følge stortingsmelding nr. 17 (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016), blir fosterhjemmene omtalt som selve bærebjelken i

arbeidet med utsatte barn og unge. I det ligger det at fosterforeldre påtar seg et ansvar og en stor oppgave når de på vegne av det offentlige ivaretar barn som av ulike grunner må bli ivaretatt av andre enn sine biologiske foreldre (Barneombudet, 2015).

Valg av fosterhjem er et komplisert arbeid. Det er ofte sterke følelser knyttet til dette, barnevernet er ofte under tidspress og avgjørelsen er av stor betydning for det barnet som skal flytte i fosterhjem (Holtan, 2006). I Norge er det den kommunale barneverntjeneste som har ansvaret for å godkjenne fosterhjem opp mot det konkrete barnet. Det er kommunen der fosterhjemmet ligger som har ansvaret for godkjenningen. I noen tilfeller kan omsorgskommunen inngå skriftlig avtale med fosterhjems kommunen at de tar godkjenningen selv (bvl. § 4-22, 1992; retningslinjene for fosterhjem § 5, Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Det er også fosterhjems kommunen som har ansvaret for å føre tilsyn i fosterhjemmet, jfr. bvl. § 4-22 (1992).

I følge rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006) samt bvl. § 2-3 (1992) skal Bufetat bistå barneverntjenesten i dette arbeidet. Godkjenningsprosessen starter vanligvis med at Bufetat ved fosterhjemtjenesten presenterer eller anbefaler et fosterhjem til barneverntjenesten som de tenker det aktuelle barnet vil passe inn i. På den ene siden skal barnevernet gjøre seg kjent med fosterforeldrene, men på den annen side skal også fosterforeldrene få informasjon om barnet slik det også fremkommer av fosterhjemsavtalen (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2010). Fosterforeldrene har rett til å få all den informasjonen om barnet som er nødvendig (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017), slik at de kan ta stilling til om barnet vil passe inn hos dem (Havik, 2007). Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017) har utgitt et rundskriv med en sjekkliste for barneverntjenesten om hvilken informasjon fosterhjemmet bør få av barnet i forkant av en plassering i fosterhjem. Når fosterforeldrene er blitt godkjent blir det inngått en fosterhjemsavtale. Fosterhjemsavtalen er en avtale som beskriver rammene for plasseringen og forpliktelsene som gjelder mellom fosterforeldrene og barnevernstjenesten. Avtalen skal være frem til barnet fyller 18 år, om ikke forutsetningene for plasseringen endrer seg underveis (Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; bvl. § 4-15, 1992).

2.4 Hvem er fosterbarna:

Backe-Hansen, Havik, & Grønningssæter (2013) skriver i sin rapport at fosterbarn er som alle andre barn; forskjellige. En vesentlig forskjell på fosterbarn og på alle andre barn er at de ikke kan bo sammen med sine foreldre. I følge Jacobsen (2009) har fosterbarna en større og tyngre bagasje. Barna er hovedpersonene i en fosterhjemsplassering og det er disse barna som skal sikres en best mulig oppvekst samt en stabil og god omsorg etter at de er flyttet fra sine opprinnelige omsorgspersoner. En viktig målsetting er at plasseringen skal kompensere for den omsorgssvikten barnet har vært utsatt for. Med andre ord skal barnet få en mulighet til å få et bedre liv nå og hjelp til å takle livet som voksen (Backe-Hansen, 2009; Havik & Christiansen, 2009). Stabilitet og kontinuitet er det viktigste målet for barn som blir plassert i fosterhjem. Dette har sammenheng med at mange barn har levd i en ustabil livssituasjon før de ble plassert av barnevernet (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016; Havnen, 2013). Blir plasseringen mislykket og barnet må flytte utilsiktet, kan det være en risiko for at livskvaliteten til barnet reduseres. Flere forskere hevder i tillegg at problemene kan forsterkes og sannsynligheten for at ungdommen skal klare seg som voksen kan reduseres (Killen, 2000; Kirkengen, 2009). Det er altså barna som må forholde seg til både stabile og ustabile oppvekstsvilkår, og leve med konsekvensen av aktørenes beslutninger og handlinger på godt og ondt (Backe-Hansen, 2009; Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter, 2013; Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012; Christiansen & Kojan, 2016).

Et fåtall av de barn som blir plassert i fosterhjem er begrunnet i kjennetegn hos barnet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2016). Det fremkommer av Stortingsmelding nr. 17 at det sjelden er barnet i seg selv som er utfordringen, men omsorgssituasjonen deres (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016; Kvello, 2010). Manglende foreldreferdigheter blir av Statistisk sentralbyrå (2015) oppgitt som den vanligste årsaken til at barnevernet setter inn tiltak i familier. Flere norske og internasjonale forskere viser at de barna som blir plassert i fosterhjem, ofte kommer fra familier som på ulike måter har falt utenfor. Noen foreldre sliter med rus, har psykiske vansker, noen foreldre utsetter barnet for vold og begår kriminalitet, som ikke er forenelig med det å ha omsorg for barn (Baugerud & Melinder, 2010; Kvello, 2007; Kvello, 2008; Killen, 2000; Skoog, 2013; Statistisk sentralbyrå, 2015; Thormann & Guldborg, 2002; Øyen, Clifford & Gustavsens, 2010). Omsorgssvikt over tid er den vanligste årsaken til at

barn blir plassert i fosterhjem (Anke, 2007). Dermed er det de mest sårbare barna som har behov for mer en «vanlig» omsorg, oppmerksomhet og oppfølging (Statens Helsetilsyn (2015). Forskning viser også at de familier som har kontakt med barnevernet ofte har andre tilleggsbelastninger. De har lavere utdanning, dårligere boforhold og de har en dårligere økonomi. Familiene tilhører således en gruppe som skiller seg ut fra barnefamilier i sin helhet (Egelund & Hestbæk, 2003; Slettebø, 2009; Slettebø, 2008). Skoog (2013) viser lignende funn fra en Svensk undersøkelse fra 2011 som omhandlet 19 600 barn i alderen 0-17 år. Hun uttrykker bekymring for mange av disse barna som opplever livet sitt som en reise der de ikke kjenner målet, de vet ikke hvor lenge de skal bo i den familien de kommer til. Barna har heller ikke fått innvirke på hvilken familie de kommer til. Egelund, Andersen, Hestbæk Lausten, Knudsen, Fuglesang Olsen & Gerstoft (2008) viser at barn som er i kontakt med barneverntjenesten oftere er født av tenåringsmødre enn jevnaldrende barn i befolkningen. Begge foreldrene har en lavere utdanning enn befolkningen generelt. I tillegg hadde nesten halvparten av de plasserte barna en forelder som selv hadde vokst opp i fosterhjem.

3. TEORI:

Teoriene jeg har valgt er anerkjennelsesteori og samarbeidsteori og har høy relevans for min studie. Jeg vil også supplere kort tilknytningsteori siden denne teorien er et sentralt perspektiv innen barnevernsarbeidet. Tilknytningens betydning er særs viktig for de barna som må flytte i fosterhjem da det handler om hvordan fosterbarnet kan etablere en trygg tilknytning til nye omsorgspersoner. Anerkjennelsesteori og samarbeidsteori henger sammen ved at et godt samarbeid forutsetter anerkjennelse (Aamodt, 2005). Teoriene er tuftet på den retten hvert enkelt menneske har til deltakelse og innflytelse på beslutninger som berører ens eget liv (FO's yrkesetiske grunnlagsdokument, 2015). Fosterforeldre gjør et viktig arbeid for det offentlige og det er viktig at de blir anerkjent for den jobben de gjør (Buehler, 2006; Brown & Bednar, 2006; Holtan, 2006). Det å bli fosterforeldre innebærer å inngå i et team rundt fosterbarnet (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). Det å kunne samarbeide er også en sentral del av PRIDE opplæringen av fosterforeldre og som dermed også inngår i godkjenningen av fosterforeldre (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Det anses som viktig at fosterforeldre blir sett på som likeverdige samarbeidspartnere og blir inkludert i avgjørelser som berører dem av barnevernet (Willumsen & Ødegård, 2016; Aamodt, 2005). Om ikke fosterforeldre blir

møtt med en anerkjennende holdning fra barnevernets side, kan i følge Gulliksen (2005) i verste fall noen fosterhjem ende med en utilsiktet flytting.

Axel Honneth (2008) er kjent for anerkjennelsesteorien, som handler først og fremst om de holdningene sosialarbeidere har i møte med andre mennesker (Jensen & Ulleberg, 2011). I følge Aamodt (2005) blir anerkjennelse omtalt som et nøkkelbegrep innen sosialt arbeid. Med det mener hun at relasjonen mellom hjelper og klient blir vektlagt som en interaksjon mellom to forskjellige parter som møter hverandre med gjensidighet, respekt og forståelse. En kan si at anerkjennelse forutsetter en gjensidighet mellom den som hjelper og den som mottar hjelp (Aamodt, 2005). Dette samsvarer med det Haavik (2007) viser til at et godt forhold og god kommunikasjon mellom fosterforeldre og barneverntjenesten har stor betydning for om en fosterhjems plassering skal være vellykket. Det var også en viktig faktor som hadde betydning i fosterforeldrenes vurdering om de skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke. Det fremkom av mine funn at det var viktig for fosterforeldre å bli lyttet til av barnevernet og at barnevernet inntok en anerkjennende holdning overfor dem (Ruud, 2011; Wallroth, 2011).

Valg av disse teoriene kom som et naturlig resultat av de funn som fremkom i analysen. Anerkjennelse og samarbeid ble understreket som viktige prinsipper i fosterhjemsarbeid av fosterhjemsveilederne. I følge fokusgruppediskusjonene fremkom det at fosterforeldre hadde opplevd manglende anerkjennelse fra barnevernet sin side. Analyse av fokusgruppediskusjonene viste også at noen fosterforeldre hadde opplevd å ikke bli tatt med i et samarbeid rundt barnet fra barnevernet. I tillegg hadde noen fosterforeldre opplevd manglende medvirkning på beslutninger som berørte fosterbarnet eller dem som fosterforeldre. Mine funn viser at for noen fosterforeldre hadde det å bli anerkjent for den jobben de gjorde med barnet og det å bli tatt med i et samarbeid, en viktig faktor som hadde betydning for deres avgjørelse om de skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke.

3.1. Samarbeid:

I følge FO's yrkesetiske grunnlagsdokument (2015) er samarbeid en forutsetning for utøvelse av sosialfaglig arbeid. Tjenestetilbudene må bygges på gode relasjoner og et konstruktivt samarbeid mellom de ulike yrkesgrupper, etater og tilpasses hver enkelt bruker. En forutsetning for godt samarbeid er at alle involverte blir enig om et felles mål. Det blir også vektlagt viktigheten av gjensidig respekt for hverandres kompetanse og

roller (FO's yrkesetiske grunnlagsdokument, 2015). Det å bli fosterforeldre betyr å inngå i en kompleks kontekst. Fosterforeldrene må forholde seg til mange samarbeidspartnere, inngå i flere relasjoner og de skal utøve flere arbeidsoppgaver for å ivareta fosterbarnet (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). Samarbeid mellom fosterforeldre og barnevern er et samarbeid som skal være så lenge barnet bor i fosterhjemmet (Backe-Hansen, Christiansen & Havik, 2013). Og i følge Brown og Calder (1999) er samarbeid mellom fosterforeldre og barneverntjenesten den største avgjørende faktoren for om fosterforeldrene skulle fortsette som fosterforeldre eller ikke. Gulliksen (2005) hevder også at en vellykket fosterhjemsplassering avhenger av samarbeidskvaliteten mellom fosterhjemmet og barnevernet. Alternativet kan bli at plasseringen bryter sammen, og det hele resulterer i merarbeid med ny plassering, ny barnevernssak, barn som opplever et nytt brudd og en familie som sitter fortvilet og desillusjonert tilbake (Gulliksen, 2005). Funn fra Havik (2007) viser også at fosterbarnet blir påvirket av hvordan kvaliteten på samarbeidet fungerer mellom fosterforeldre og barnevern.

Innen barnevernet er det et krav til samarbeid rundt barn som trenger koordinerte tjenester, jf. bvl. § 3-2 (1992). Til tross for at samarbeid er et krav og nedfelt i lov opplever noen fosterforeldre at det ikke er lagt til rette for samarbeid. (Brown & Calder, 1999; Ødegård & Willumsen, 2011). I følge Backe-Hansen (2009) var det fosterforeldre som vurderte å avslutte en plassering hvis de ikke ble respektert og verdsatt av de profesjonelle, hvis samarbeidet brøt sammen, hvis de ikke ble involvert i beslutninger som gjaldt barnet, eller hvis det oppsto for mye uenighet. Behovet for et bedre samarbeid rundt barn og unge har også vært i fokus i NOU 2009:22, om bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). Her blir det vist til barnevernets arbeidsområder og den plikt barnevernet har til å løse oppgaver som de er pålagt etter barnevernloven. Bestemmelsen gir barnevernet en plikt til å samarbeide med andre tjenesteytere i enkeltsaker om å løse barnevernets oppgaver. Bestemmelsen vedrørendeplikten til å inngå i et samarbeid, må ses i sammenheng med barnevernlovens formål og barnevernets samfunnsoppdrag (bvl. 1992). Som en oppsummering kan en si at overstående viser at det stilles store krav til samarbeid rundt en fosterhjemsplassering (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Og som flere fosterforeldre har pekt på kan et godt samarbeid innad i en fosterhjemsplassering og det å bli inkludert i et team redusere risikoen for en utilsiktet flytting (Backe-Hansen, Havik &

Grønningssæter, 2013; Mac Gregor, Rodger, Cummins & Leschield, 2006; Willumsen, 2016).

3.2 Dimensjoner i samarbeid:

Samarbeid er forbundet med stor kompleksitet og blir omtalt innen fagmiljøet på flere ulike måter. I tillegg viser det seg at en kan ha ulike forventninger til hva som ligger i begrepet samarbeid. I følge Willumsen & Ødegård (2016) omtaler de samarbeid som en kunst, der de ulike profesjonenes samarbeid blir sammenliknet med et symfoniorkester med ulike instrumenter. Hvert instrument har ulike kvaliteter og hvert enkelt instrument bidrar til at orkesteret blir integrert (Willumsen & Ødegård, 2016). I følge Ødegård & Willumsen (2011) kan relasjonelle forhold hemme et samarbeid. Funn fra Backe-Hansen (2009) viser også at relasjonen i samarbeidet mellom fosterforeldre og saksbehandler var en faktor som hadde betydning for om fosterforeldre skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke. Ødegård & Willumsen (2011) mener at et godt samarbeid bygger på gjensidig respekt. For det første må en ha respekt og ydmykhet for hverandre, for det andre må en ha respekt for og være ydmyk for den erfaring hver enkelt sitter med. Det motsatte, altså mangel på respekt kan hemme et godt samarbeid, eller at samarbeidet blir parkert før det begynner. Det har stor betydning at hver enkelt i en samarbeidsrelasjon har en holdning der alle er likeverdig og at en aksepterer hverandre. I følge funn fra Havik (2007) er kjennetegnet på et godt samarbeid at man søker etter samarbeidspartnerens synspunkt og meninger. Og at samarbeidspartnerens synspunkter blir vektlagt.

God dialog er også en viktig dimensjon som fremmer samarbeid. En må være åpen i sin dialog, bidra til å skape tillit og legge grunnlag for gode relasjoner. Funn fra Ødegård, Lohne & Willumsen (2015) viser til en fosterfar som vurderte at kvaliteten på samarbeidet mellom dem som fosterforeldre og saksbehandler i barnevernet var avgjørende for at de sa opp fosterhjemsavtalen. Det å dra lasset sammen og at samarbeidet gjenspeiler en felles innsats er viktige forhold som fremmer et godt og konstruktivt samarbeid. En kan ikke dra lasset alene, eller holde fast på egen forståelse eller oppfatning, i så fall vil dette hemme et samarbeid (Ødegård & Willumsen, 2011).

3.3 Anerkjennelse:

Axel Honneth (2008) er særlig kjent for sin teori om anerkjennelse og mente at anerkjennelse inneholder både erkjennelse og tilstedeværelse. Anerkjennelse er ikke først og fremst noe vi sier eller gjør. Anerkjennelse uttrykker en holdning der vi viser respekt for det andre menneske. Respekt og anerkjennelse for enkeltmenneskers verdier og ønske om kontroll over eget liv er grunnleggende og en forutsetning for alt sosialfaglig arbeid, slik det formuleres i FO's yrkesetiske grunnlagsdokument (2015). Begrepet anerkjennelse bygger således på forståelsen om felles gjensidighet og en likeverdig relasjon der man er opptatt av å forstå hverandre perspektiv (Jensen & Ulleberg, 2011; Pettersen & Simonsen, 2010; Aamodt, 2005). I følge Ødegård, Lohne & Willumsen (2015) har fosterforeldre uttrykt et behov for å få anerkjennelse for sine opplevelser, spesielt i de tilfeller barnet har et større omsorgsbehov enn det som ble forespeilet fra barnevernet i forkant av en plassering. Anerkjennelse innebærer at man lar den andre få være ekspert på seg selv og sine opplevelser. I dette ligger det at man må ta seg tid til å lytte på hva den andre har å si, før man kommer med respons tilbake. Ødegård, Lohne & Willumsen (2015) viser et eksempel på fosterforeldre som hadde behov for anerkjennelse for den omsorgsrollen de utførte, men de ble møtt med manglende forståelse fra barneverntjenesten sin side. Fosterforeldrene ble også utelukket fra diskusjoner og beslutninger som gjaldt dem og fosterbarnet. Manglende anerkjennelse og fosterforeldre som opplever å ikke bli tatt med i diskusjoner, kan medføre en slitasje som på sikt kan føre til en utilsiktet flytting. Det er en enighet blant flere at anerkjennelse forutsetter en gjensidighet der begge parter bidrar til resultatet eller effekten av en samhandling (Bae, 2011; Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Jensen & Ulleberg, 2011; Aamodt, 2014). I definisjonen om anerkjennelse ligger det en forutsetning at anerkjennelse aldri kan bli anerkjennelse om ikke begge parter opplever anerkjennelse fra den andre (Aamodt, 2005).

Honneth fikk inspirasjon til sin teori fra Friedrich Hegels begrep om sedelighet og moral og Georg Herbert Meads beskrivelser av sosialpsykologiske mekanismer når han gjør rede for betingelsene for anerkjennelse, intersubjektivitet og identitetsutvikling. (Follesø, 2010; Honneth, 2008; Houston & Dolan, 2008). Det sentrale i anerkjennelse teorien er at den fremhever hvert menneske som betydningsfullt. Den har også til hensikt å styrke menneskers medbestemmelsesrett og vektlegger gjensidighet og samarbeid (Honneth, 2008). Grunnleggende handler anerkjennelse om å respektere andre mennesker selv om

de er forskjellig fra en selv og alle andre. En må dermed gi hver enkelt rett til å være et subjekt og en aktør i sitt eget liv. I praksis kan en si at dette betyr at vi møtes som likeverdige mennesker med en gjensidig respekt. I dette ligger det ikke at en nødvendigvis blir enige eller har en felles forståelse av en sak, men at en møter den andre på en måte som fastholder hans eller hennes autonomi, at hver og en får eie seg selv med egne følelser, verdier og med sine egne opplevelser (Honneth, 2008; Høilund & Juul, 2005; Aamodt, 2014).

Honneth (2008) viser også at fravær av anerkjennelse kan føre til at mennesker opplever å bli krenket. Følelsen av å bli krenket er når en får en opplevelse av at andre ser tvers gjennom deg eller forbi deg. Krenkelse kan også finne sted i de tilfeller en opplever manglende verdsettelse, følelse av avvisning, respektløshet eller en opplever et kroppslig overgrep (Honneth, 2008). Funn fra Ødegård, Lohne & Willumsen (2015, s. 175) viser hva fravær av anerkjennelse kan føre til; *«dersom vi [fosterforeldre] hadde fått anerkjennelse fra barneverntjenesten for det arbeidet vi har gjort, så hadde kanskje jenta bodd her ennå»*.

Ifølge Honneth`s teori har anerkjennelse tre ulike former; anerkjennelse i den private sfære, anerkjennelse i den rettslige sfære og anerkjennelse i den solidariske sfære (Honneth, 2008). Det er en sentral tanke hos Honneth at en må se de tre sfærene i sammenheng. I følge Honneth er det nødvendig å oppnå anerkjennelse innen alle de tre sfærene for å oppnå et godt liv (Follesø, 2010). Selv om det her vises til at de tre sfærene henger sammen vil jeg i fortsettelsen presentere de tre ulike sfærene hver for seg.

3.4 Kjærligheten:

Kjærlighet er et sentralt begrep hos Honneth, og behovet for kjærlighet er ufravikelig for alle mennesker (Follesø, 2010; Lysaker, 2011). Utgangspunktet for anerkjennelse i kjærlighetssfæren er menneskenes grunnleggende behov for å bli elsket, og det å elske andre. Kjærligheten er dessuten helt nødvendig for at en person skal kunne utvikle selvtilit og positive relasjoner til andre mennesker. Når Honneth snakker om kjærlighet viser han til den kjærlighet som er i nære omsorgsrelasjoner i privatsfæren. Dette kan omfatte relasjonen mellom foreldre og barn eller vennskap generelt (Honneth, 2008; Lysaker, 2011). Det blir uttalt at kjærlighet har sitt utspring i relasjonen i familien hvor barnet gjennom et gjensidig samspill med sine foreldre får en opplevelse av å bli

akseptert og elsket for den en er og som et selvstendig individ. Dette mønsteret finner en igjen innen tilknytningsteorien som bygger på relasjonen mellom foreldre og barn (Thrana, 2014). Således kan en si at Honneths teori om kjærlighet bygger på tilknytningsteorien. Tilknytningsteorien er et sentralt perspektiv i alt barnevernsarbeid. Særlig er det av betydning når det gjelder fosterhjemsomsorgen (Smith, 2002). Bowlby (2005) er kjent for sin tilknytningsteori der han beskriver prosessene i en relasjon mellom barn og foreldre. I tillegg viser han hvordan tilknytningen fører til dannelse av indre mentale strukturer som gir grunnlag for barnets personlighetsdannelse (Bowlby, 2005; Hart & Schwartz, 2009). De indre mentale strukturene, eller de indre arbeidsmodeller dannes som følge av tidlige omsorgserfaringer i barnet første leveår (Bowlby, 2005). Foreldre etablerer nære relasjoner til sine barn som er viktig for barnets sosiale og emosjonelle utvikling. Fosterbarn har ofte opplevd omsorgssvikt og emosjonell mishandling som gjør at de ikke har etablert trygge relasjoner til sine foreldre. Ut fra dette perspektivet er det lettere å forstå vanskene mange av barna har som blir plassert i fosterhjem. Barna må etablere nye relasjoner og utvikle nye indre arbeidsmodeller når de flytter i fosterhjem og får nye omsorgspersoner (Jacobsen, 2009; Thrana, 2013). Konsekvensen for noen fosterbarn med tilknytningsproblemer er at de ikke klarer å knytte seg nye omsorgspersoner. Dette kan i noen fosterhjemsopphold føre til en manglende stabilitet som kan eskalere ut i en utilsiktet flytting (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016; Havnen, 2013). Honneths teori om anerkjennelse kan dermed bidra til å gi oss en forståelse av hva som gikk galt i barnas liv en periode i livet, og hvorfor barna har vansker med å inngå i nye relasjoner og knytte seg til sine omsorgspersoner (Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter, 2013). Problemene vises ofte på områder der de skal bidra på skole, arbeid og i sosiale sammenhenger (Havik, 2007). Honneth skriver at kjærligheten er avgjørende for om en person kan kunne utvikle selvtillit og positive, tillitsfulle relasjoner til andre. Honneth mente at dette handlet om en rekke forskjellige relasjoner, biologiske relasjoner, men kan også omfattes av psykologiske omsorgspersoner (Honneth, 2008; Lysaker, 2011). Dette er også intensjonen med en fosterhjemsplassering, at fosterforeldre skal bidra til at barnet knytter seg til dem som nye psykologiske foreldre, gi barna god omsorg og oppfølging slik at barnet utvikler seg frem mot et selvstendig voksent liv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; bvl. § 4-22).

Det har vært diskutert om kjærllighet skal trekkes inn i det profesjonelle livet, og det er ulike meninger om det. Sommer (2016) skriver at kjærllighet bør spille en viktig rolle i møte med mennesker. Sett i lys av Honneths (2008) anerkjennelsesteori gjennom kjærllighet, er det av stor verdi at barnevernsarbeideren kan innta slike holdninger i møte med fosterforeldre. Det har vist seg at en relasjon som bygger på gjensidig anerkjennelse og kjærllighet mellom saksbehandler og fosterforeldre, har hatt avgjørende betydning for om fosterforeldre skal holde ut i et fosterhjemsoppdrag (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015).

Kjærllighet er også viktig i relasjonen mellom saksbehandler og barnet eller ungdommen. Det kan føre til at barnet eller ungdommen får nye erfaringer, får tillit til voksne, får en opplevelse av å bli elsket og verdsatt, bygger opp selvtillit og på sikt inngår i positive relasjoner (Honneth, 2008; Thrana, 2014). Kjærllighet blir av barnevernproffene omtalt i Stortings melding nr. 1 (Barne- likestilling og inkluderings departement, 2011) som viktig i arbeid med barn og unge, og bør være som en grunnmur i det norske barnevernet. Det er i følge Thrana (2013) utvilsomt stor enighet i at gode relasjonsferdigheter er grunnleggende og viktig for å lykkes i rollen som sosialarbeider (Thrana, 2013). Det må stilles et krav til den profesjonelle som innebærer et krav om følelsesmessig engasjement og en høyere grad av involvering (Honneth, 2008; Thrana, 2014). Aubert. & Bakke (2008) mener dette er viktig når de skriver at den profesjonelle som har denne evnen til å være følelsesmessig tilstedeværende for andre, og at de lar seg berøre, kan gjøre en forskjell i de situasjoner der noe står på spill for den andre. Et forhold bygd på gjensidig respekt og anerkjennelse blir etterspurt av fosterforeldre (Ødegård & Willumsen, 2011). Gjensidig respekt og anerkjennelse mellom barneverntjenesten og fosterforeldre kan i noen tilfeller bidra til å redusere risikoen for en utilsiktet flytting (Havik, 2007).

3.5 Rettsforholdet:

Den rettslige sfære er ikke knyttet opp til personlige relasjoner slik som innen den kjærlige sfære, det betyr heller det å være en rettighetshaver i et samfunn (Follesø, 2010). Når en person har en rettighet og er deltakende i samfunnet, vil en respektere seg selv samtidig som en fortjener respekt fra andre. At en har rettsstatus i et land betyr også at en har krav på en likeverdig behandling. Med det vil en kunne utvikle selvrespekt og respekt for andre (Honneth, 2008).

Innen den rettslige sfæren handler det om tildeling av rettigheter til hver enkelt borger fra samfunnet. De som påtar seg et oppdrag som fosterforeldre har rett til å få nødvendig informasjon om det fosterbarnet de skal ta til seg, slik at de kan foreta et valg om dette er det «rette» barnet for dem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Oppdrag som fosterforeldre betyr også at fosterforeldre påtar seg et ansvar til å gi et barn et trygt hjem. En viktig forutsetning for at fosterforeldre skal kunne klare dette er i følge Statens helsetilsyn (2015) at barnevernet er tett på. Som fosterforeldre har de rett til å få den oppfølging og veiledning fra barnevernet slik at de kan ivareta barnet på en god måte (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; bvl, 1992). Om fosterforeldre ikke får disse rettighetene fra barnevernet, kan en fosterhjemsplassing i noen tilfeller ende i en utilsiktet flytting (Havik, 2007; Oterholm, 2016; Statens helsetilsyn, 2015). Fosterforeldre må på sin side også følge opp de forpliktelsene de har i en fosterhjemsplassing, slik det fremkommer i fosterhjemavtalen (Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010).

3.6 Verdifelleskap (solidaritet):

Solidaritet basert på anerkjennelse beskrives av Honneth (2008) som en bekreftelse ut fra medlemmenes bidrag til fellesskapet. Med dette menes en persons yttelse som et solidarisk bidrag til fellesskapet, og som fellesskapet kan velge å verdsette ved å anerkjenne bidragsyteren (Honneth, 2008). Fosterforeldre gjør en viktig oppgave og bidrar til samfunnet ved at de ivaretar et barn på samfunnets vegne (Barne- og likestillingsdepartementet 2004; Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). Fosterforeldre er blitt omtalt som selve bærebjelken i fosterhjemsarbeidet, og de påtar seg et stort ansvar på vegne av det offentlige (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016; Barneombudet, 2015). Ut fra Honneths perspektiv innen verdifelleskapet er det avgjørende at alle mennesker tilskrives en status i kraft av å være en bidragsyter til fellesskapet. (Honneth, 2008).

Honneth forklarer at anerkjennelse gjennom solidaritet skaper en opplevelse av egenverdi, en får en opplevelse av at andre mennesker ønsker en, har bruk for en og vil ha en med i fellesskapet. I følge Backe-Hansen (2009) er det viktig for fosterforeldre å bli respektert og verdsatt som en viktig bidragsyter til samfunnet fra barnevernet. I de tilfelle fosterforeldre fikk opplevelsen av ikke å bli anerkjent, var det en av faktorene som ble

tatt med i deres vurdering om de skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015). Det er av den grunn viktig at barnevernsarbeidere inkluderer fosterforeldre når de fattet beslutninger som berører dem og fosterbarnet, og inngår i et samarbeid med dem slik at de får en opplevelse av at de er bidragsyttere til samfunnet som igjen gir grunnlag for anerkjennelse (Aamodt, 2014, Backe-Hansen, 2009).

4. FORSKNING:

Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013) anslår at mellom 20 % og 50 % av alle fosterhjems plasseringer ender med utilsiktede flyttinger. I løpet av 2011 ble 774 barn plassert i fosterhjem i Norge. Om mellom 20 % og 50 % av disse opplever utilsiktet flytting innebærer dette at mellom 155 og 387 av barna opplever å måtte flytte utilsiktet. Funn fra studie til Egelund (2006) viser at de fleste studier av fosterhjems plasseringer som er ment langvarige, varierte forekomsten på utilsiktede flyttinger mellom 20 % og 40 %.

Havik & Christiansen (2009) mener at et så høyt antall utilsiktede flyttinger er bekymringsfullt når vi vet at barn har behov for stabilitet og kontinuitet for å få gode utviklingsmuligheter og en positiv utvikling (Havik & Christiansen, 2009). Det å utvikle trygg tilknytning i tidlig alder er en forutsetning for at barnet utvikler seg «normalt» eller ikke (Kvelling, 2008). I stedet for stabilitet og kontinuitet i omsorgen til disse barna, opplever noen barn skiftende flyttinger fra det ene fosterhjemmet til det andre. Det er med andre ord mangel på stabilitet og kontinuitet i barnas liv, både i forkant og i etterkant av en plassering, selv når det offentlige skal ivareta omsorgen for dem (Havik, 2007; Havik & Christiansen, 2009; Hart, 2009).

Mange studier finner at det er større risiko for flytting tidlig i fosterhjems plasseringen (Angel & Blekesaue, 2014; Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013). Mens Backe-Hansen og kollegaer (2013) og Angel & Blekesaue (2014) finner at de fleste utilsiktede flyttinger skjer innen de to første årene, finner Oostermann og kollegaer (2013) at det er størst risiko for en utilsiktet flytting de første 100 dagene av en plassering. En annen studie fra Danmark viser at 20 % av plasseringene endte i utilsiktet flytting allerede før fire måneder hadde gått etter at barnet flyttet i fosterhjemmet (Olsson, Egelund og Høst, 2012). Dette tyder på at starten i en fosterhjems plassering er spesielt sårbar periode (Backe-Hansen, 2009).

Det er særlig to utviklingstrekk etter at den nye barnevernsreformen trådte i kraft i 2004 som gjør kunnskap om utilsiktede flyttinger viktig (Backe-Hansen, Christiansen & Havik, 2013). For det første har det skjedd en fagpolitisk styring mot flere nedleggelser av institusjoner med mål om at flere barn skal bo og vokse opp i fosterhjem. For det andre har som en konsekvens av dette ført til at flere barn og unge med store omsorgsbehov og komplekse traumer flyttet i fosterhjem (Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun & Grønningsæter, 2013; Bunkholdt, 2010; Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). Manum (2015) fant at det var en tendens til at flere barn med tunge psykiske lidelser og store tilknytningsvansker blir plassert i fosterhjem. Det blir hevdet at utviklingen i retning av flere fosterhjem til fordel for institusjon kan begrunnes til dels faglig og til dels økonomisk ut fra et behov for å få kontroll med kostnadene (Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun & Grønningsæter, 2011). Tanken er, slik barneombudet skriver (2015), at fosterhjem er best egnet til å gi barn omsorg og bruk av barneverninstitusjoner skal dermed reduseres. Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013) hevder i tråd med denne utviklingen at de barna som tidligere ble plassert i institusjon, nå muligens blir flyttet i fosterhjem. De fleste av disse barna har store omfattende omsorgsbehov, noe som vil kreve at det stilles store krav til omsorgskvaliteten til dem som skal være fosterforeldre.

Det høye tallet på barn som opplever utilsiktede flyttinger blir problematisert av Storø, Bunkholdt & Larsen (2010) når de hevder at for noen barn kan en plassering i fosterhjem utgjøre en risiko i seg selv. For de mest tilknytningsskadede barna er det å skjerme seg fra relasjoner en måte å overleve på (Bunkholdt, 2010). Bunkholdt & Sandvik (2008) og Jacobsen (2009) hevder at det er grenser for hvor lenge fosterforeldre kan stå i disse utfordringene når barna ikke svarer positivt på tilbud om kontakt, og ikke ønsker å knytte seg til nye omsorgspersoner. Omsorgsoppgaven er så stor og krevende at veiledning til fosterforeldre er nødvendig for at fosterforeldrene skal klare å stå i omsorgsoppgaven (Bunkholdt & Sandvik, 2008; Jacobsen, 2009). For noen fosterforeldre kan dette virke uforstående og vanskelig, og over tid utgjør dette en slitasje som muligens kan føre til en utilsiktet flytting (Bunkholdt, 2010).

Flere studier (Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013; Havik, 2005) kategoriserer årsakene til utilsiktede flyttinger som 1), forhold knyttet til barnevernets arbeid 2), forhold knyttet til fosterforeldre, 3), forhold knyttet til fosterbarnet. I den følgende forskningsgjennomgangen vil også jeg benytte meg av denne inndelingen.

Jeg vil presentere både norsk og internasjonal forskning selv om man ikke helt kan sammenligne norske forhold med internasjonale forhold. De ulike landene har ulike måter å organisere fosterhjems arbeid på, de har ulike politisk styring, lovgrunnlag, ideologier og tradisjoner (Grinde, 2003; Grinde, 2004; Hjort, 2010). Samtidig har de ulike landene samme målsetning og bygger sin lovgivning på prinsippene i FN barnevernkonvensjon (1989). Også innad i Norge er det store forskjeller på fosterhjemsoppfølgingen, enten det er et kommunalt fosterhjem, nettverk/familiefosterhjem, statlig fosterhjem eller et fosterhjem knyttet opp til et privat barnevernstiltak (Backe-Hansen, 2009; Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2016). I tillegg viser Statens helsetilsyn (2015) til at ulike saksbehandlere følger fosterforeldrene opp ulikt. I følge NOU 2009:8 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009), så er barnevernet som arbeidsfelt samlet sett varierende, komplekst og utfordrende, noe som forutsetter spesifikke kunnskaper på flere områder.

4.1. Forhold knyttet til barnevernets arbeid:

Halvparten av alle fosterforeldre i Haviks (2007) studie vurderte at forholdet til barneverntjenesten var en viktig faktor som hadde betydning i deres vurdering om de skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke. Noe lignende finner vi og i funn fra Backe-Hansen (2009). Haviks (2007) viser at det som først og fremst var viktig for fosterforeldrene var at barneverntjenesten så dem som samarbeidspartnere, at de ble anerkjent som likeverdige parter og at de fikk god støtte når de hadde behov for det. I Haviks (2007) funn viste det at fosterforeldre som sto uten saksbehandler reduserte opplevelsen av samarbeid mellom dem og barneverntjenesten. Noen fosterforeldre opplevde at skifte av saksbehandler var heller regelen enn unntaket. Forholdet til saksbehandler, saksbehandlers kompetanse, engasjement og det at saksbehandler kjenner barnet og fosterforeldrene hadde størst betydning for fosterforeldrene (Havik, 2007). Funn fra studie foretatt av Lohne & Ødegård (2012) der fosterforeldre fra Nordmøre og Romsdal deltok, vektla også fosterforeldrene kontakten med barneverntjenesten som en viktig faktor om de skulle klare å stå i oppdraget som fosterforeldre eller ikke. De la stor vekt på saksbehandlers tilgjengelighet og at saksbehandler tok seg tid til å bli kjent med dem.

I perioden 2013 – 2014 ble det av flere tilsynsmenn foretatt et omfattende tilsyn som omfattet 94 barneverntjenester og som representerte til sammen 151 kommuner (Statens

helsetilsyn 2015). Det fremkom at drøyt halvparten av barneverntjenestene ikke besøkte fosterhjemmene i henhold til lovkrav. Halvparten av fosterhjemmene fikk bare ett besøk pr. år, to av tre barn som var frivillig plassert hadde ikke fått noen besøk, ingen fosterhjem hadde fått fire besøk og avlyste besøk ble ikke gjennomført senere. Dette medførte at fosterforeldre fikk færre muligheter til å stille spørsmål og drøfte situasjoner med saksbehandler. De mest alvorlige funn var at besøk ikke ble gjennomført selv om fosterforeldrene vurderte å si opp fosterhjemsavtalen. Det ble også nevnt andre alvorlige hendelser der barneverntjenesten ikke foretok besøk, eksempel på det var kidnapping og at fosterforeldrene måtte melde bekymring via tilsynsfører når de vurderte å si opp fosterhjemsavtalen (Statens helsetilsyn 2015).

Havik (2007) viser at god oppfølging av fosterhjem krever god skjønnsutøvelse, dermed kan hver enkelt saksbehandlers kompetanse, forståelse og prioriteringer få betydning for hvordan oppfølgingen fra barnevernet blir gitt (FO's yrkesetiske grunnlagsdokument, 2015; Havik, 2007; Oterholm, 2016; Slettebø & Seim, 2016; Statens helsetilsyn, 2015). Å utøve skjønn forutsetter at en kan reflektere og at en er i stand til å begrunne og ta ansvar for egne handlinger og holdninger (Aamodt, 2014). I rapport fra NOVA fremholdt fosterforeldre at kompetansen til saksbehandler hadde et stort forbedringspotensiale (Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter, 2013). Også internasjonal forskning understreker barnevernets rolle i å hindre / redusere utilsiktede flyttinger. En studie i Canada gjennomført av Brown & Bednar (2006) viser at årsaker til utilsiktede flyttinger er blitt undersøkt blant 63 fosterforeldre. Det fremkom flere faktorer som utgjorde en risiko for utilsiktet flytting. Blant annet ble mangel på støtte fra barneverntjenesten nevnt. Herunder økonomisk støtte, praktisk og følelsesmessig støtte samt avlastning. Kvaliteten og relasjonen til saksbehandler blir også nevnt som en faktor som utgjorde en risiko for utilsiktet flytting. Fosterforeldre beskriver mangel på støtte, tillit og anerkjennelse fra barnevernet. I tillegg hadde fosterforeldre etterspurt en mer åpen kommunikasjon mellom dem som fosterforeldre og barnevern (Brown & Bednar, 2006).

Funn fra Brown & Bednar (2006) fant også hvilke faktorer som trengs for en vellykket fosterhjems opphold. Fosterforeldre svarte at de som var fornøyd med oppgaven eller rollen som fosterforeldre, hadde positive relasjoner til saksbehandler, fornøyd med den økonomiske støtte de fikk fra barnevernet, de følte seg verdsatt og respektert av saksbehandler samt de fikk veiledning underveis i plasseringsforløpet. Et godt samarbeid

med andre etater og det at de fikk nødvendig hjelp når de trengte var også viktige faktorer som var av betydning for et vellykket fosterhjemsopphold (Brown, 2007).

En annen studie fra Canada der formålet var å undersøke hvilken oppfølging fosterforeldre fikk fra barneverntjenesten, viste resultatet at fosterforeldres viktigste motivasjon for å unngå utilsiktet flytting var blant annet; emosjonell støtte, tillit, anerkjennelse og god kommunikasjon med barnevernet. Det var også viktig for dem å bli inkludert i et team rundt barnet (Mac Gregor, Rodger, Cummins & Leschild, 2006). Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter (2013) viser at fosterforeldrene ble sjelden eller aldri spurt om sine meninger og de mente at barnevernet fattet beslutninger ut fra økonomi fremfor hva som var best for barnet.

Funn fra en svensk undersøkelse foretatt av Khoo & Skoog (2014) av fosterforeldre, viser at utilsiktede flyttinger er en kompleks prosess. Faktorer som økte risikoen for utilsiktede flyttinger var fosterforeldre som opplevde det vanskelig å etablere kontakt med saksbehandler da barnet flyttet inn, og lite kontakt med saksbehandler i etterkant av plassering. De opplevde at saksbehandler hadde mye å gjøre og et tilbakevendende tema var at fosterforeldre ønsket mer støtte i form av veiledning. Noen fosterforeldre mente at en utilsiktet flytting kunne vært unngått hadde de fått mer informasjon om barnet i forkant av plassering, samt mer veiledning og avlastning i tiden barnet bodde hos dem (Khoo & Skoog, 2014).

4.2. Forhold knyttet til fosterforeldre:

Fosterhjem blir av flere omtalt som det viktigste støttetiltak for barn som har det vanskelig (Brown, 2007; Octoman & McLean, 2014). Det er ikke tvil om at det å være fosterforeldre er en stor og krevende rolle og for mange kan dette virke overveldende. I tillegg til mange krav og forventninger til fosterforeldre, skal de også bli en del av det offentlige hjelpeapparatet (Ødegård, Lohne & Willumsen (2015). En Spansk studie (Bernedo, García-Martin, Salas & Fuentes, 2015) fant at de viktigste oppgavene fosterforeldre har, er å hjelpe barn inn i familien, gi barnet en tilhørighet og skape gode emosjonelle relasjoner til barnet. Fosterforeldre som har disse kvalitetene og evner til å skape gode emosjonelle relasjoner, bidrar til å redusere risikoen for utilsiktede flyttinger (Bernedo, Garcia-Martin, Salas & Fuentes, 2015). Andre studier, både norske og internasjonale viser at suksessfaktorer som bidrar til å redusere risikoen for utilsiktede

flyttinger er fosterforeldre som er motivert og har et sterkt ønske om å hjelpe barn, har erfaring, er varme, rause og er villige til å integrere barnet i sin familie samt være tilgjengelig for fosterbarnet (Brown, 2007; Oostermann, Schuengel, Slot, Bullens & Doreleijers, 2007). Funn fra Backe-Hansen (2009) bekrefter dette når hun sier at fosterbarn som er blitt integrert i familien kan være en medvirkende årsak til at fosterforeldrene lettere klarer å takle atferdsproblemer. Det er også blitt gjort funn som tyder på at stabilitet og tilhørighet i fosterhjemmet kan ha betydning for om en ungdom klarer å fullføre høyere utdanning (Skilbred og Iversen, 2014).

En metastudie foretatt av Angel & Blekesaune (2014) som inkluderer 17 studier fra Storbritannia, USA, Canada, Finland og Israel konkluderer også med at fosterforeldrenes ferdigheter, samt deres evne til å støtte barnet er en viktig faktor som er med på å stabilisere en plassering. Lignende funn fremkommer i en studie fra USA og Norge av Berrick & Skivenes (2012) der de hevder at varige plasseringer ofte kjennetegnes av at fosterforeldre er gode på å skape en atmosfære av tilhørighet basert på likeverd samt fosterforeldre som var fornøyd i sine roller. Funnene (Berrick & Skivenes, 2012) fant også at fosterforeldre som er gode på å støtte, involvere seg i barnets liv og inkludere barnet som et fullverdig medlem av familien kan bidra til å redusere risikoen for en utilsiktet flytting. Dette blir støttet av funn fra Leathers studie (2006) der 179 fosterbarn mellom 12 og 13 år deltok. Her fremkom det funn som viste en sammenheng mellom barnets manglende integrering i fosterfamilien og hvordan fosterforeldrene håndterte atferdsproblemer.

Manglende forståelse for barnets vansker kan føre til slitasje, fosterforeldre opplever ingen gjensidighet i relasjonen mellom dem og fosterbarnet, dette medfører at fosterforeldrene kommer inn i en vond sirkel som igjen eskalerer barnets avvisning. Fosterforeldre sin mangel på forståelse for barnas vansker kan også føre til at fosterforeldre kan føle seg mislykket (Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). Dette kan igjen føre til en utilsiktet flytting da fosterforeldre opplever barnet så utfordrende, og barnet tar for stor plass i familien (Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). For eksempel kan fosterbarn med en tilknytningsskade være vanskelig å forstå fordi de signalene de gir kan være helt annerledes fra det fosterforeldrene har vært vant med fra egne barn (Jacobsen, 2009). Dette samsvarer med det Manum (2015) hevder når han sier at fosterforeldre kan bli så utfordret av barnets store omsorgsbehov at de gir opp. Flere fosterforeldre har ikke

forutsetninger for å takle denne tunge problematikken fosterbarna har med seg inn i fosterhjemmet. Dette er hverken barnet, fosterforeldrene eller barneverntjenesten tjent med (Manum, 2015). Det blir også vurdert at de barna med store relasjonsvansker ikke vil ha utbytte av å bo i fosterhjem da de har vansker med å finne sinn plass innenfor de rammer en familie kan gi (Manum, 2016). Funn fra en svensk spørreundersøkelse viser at manglende kunnskap om barnets omsorgsbehov og fosterforeldre som opplevde at barnet tok all energi fra dem, førte til utilsiktede flyttinger (Khoo & Skoog, 2014).

Lohne & Ødegård (2012) fant i sin studie fosterforeldre som ble sittende igjen med en erfaring om at informasjon om barnets utfordringer i forkant av plasseringen var mangelfull. Dette medførte at fosterforeldre opplevde oppdraget som svært krevende og mer vanskelig enn de hadde klart å forestille seg.

Selv om mange fosterforeldre er av den oppfatning at forhold ved barneverntjenesten er hovedårsakene til at plasseringen ikke fungerer, mener også noen fosterforeldre at risikoen for en utilsiktet flytting var de kravene det å administrere en fosterhjemsplassering førte med seg (Backe-Hansen, 2009; Brown & Bednar, 2006). Noen andre fosterforeldre mente at egen helse, omsorg for aldrende foreldre og egen alder kunne utgjøre en årsak til at de ville avslutte en fosterhjemsplassering. Overbelastninger over tid ble også nevnt som en risiko som føre til slitenhet og stress. Flere andre forskere har nevnt lignende utfordringer (Brown, 2007; Havik, 2007).

Dyregrov (2013) hevder at mange fosterforeldre er motiverte til å ta imot et fosterbarn, og ønsker å hjelpe et barn som har opplevd store og alvorlige traumer. Allikevel opplever noen fosterforeldre seg fullstendig hjelpeløs og de vet ikke hva de skal gjøre for å bedre situasjonen til barnet. En kan lett føle seg overmannet og hjelpeløs og til slutt blir en veldig sliten (Dyregrov, 2013). Andre faktorer som Backe-Hansen (1982) nevner og som utgjør en risiko for utilsiktet flytting er når fosterforeldrene ikke opplever at barnet får en positiv utvikling, eller de gikk lei da de samlede belastningene ved å ha et fosterbarn ble for store over tid.

Andre årsaker som medfører en risiko for utilsiktede flyttinger fra fosterhjemmet var hensyn til egne barn, forhold knyttet til barneverntjenesten og det at omsorgsspørsmålet stadig var oppe i domstolen (Backe-Hansen, 1982). Brown & Bednar (2006) finner det samme, der fosterforeldre fortalte at hensynet til egne barn, relasjonen mellom egne barn

og fosterbarn, endringer i egen familie, som skilsmisse var en faktor som fører til utilsiktet flytting. En undersøkelse foretatt av Ellingsen & Øyre (2016) viser at fosterbarnet tar stor plass i familien og at kontakten mellom fosterforeldrene og fosterbarnet, og egne barn var preget av mye støy, kjefting og konflikter. Biologiske barn opplevde også at foreldrene deres ofte ble svært sliten og det å se foreldrene streve gjorde inntrykk. Spesielt var det vanskelig for fosterforeldrenes egne barn å se at foreldrene reagerte med fortvilelse, gråt og sinne (Ellingsen & Øyre, 2016). I tillegg viser Havik (2007) at det kom frem at forhold knyttet til samvær med biologiske foreldre, endringer i fosterfamilien og forholdet til slekt og eller naboer kunne være en årsak til at fosterforeldre vurderte å si opp fosterhjemsavtalen. Funn fra en studie fra Havik & Christiansen (2009) på 74 barn plassert i fosterhjem var i tråd med funn fra Havik (2007) som viste jo flere ganger saken ble behandlet i fylkesnemnd eller domstol desto mer ustabil ble plasseringene. Noen av barna som ble tilbakeført til foreldrene endte også med ny plassering.

4.3. Forhold knyttet til fosterbarnet:

Flere forskere har funnet at fosterbarn utvikler psykiske vansker i langt større grad enn andre barn (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2016; Bakke, 2014; Lehmann, Havik, Havik, & Heiervang, 2013). Lehmann, Havik, Havik, & Heiervang (2013) har foretatt en studie på norske fosterbarn og har funnet at halvparten av barna mellom 6-12 år har en eller flere psykiske lidelser, som angst, alvorlige relasjonsskader, tilknytningsforstyrrelser, atferds lidelser, Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) og Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Det er en stor bekymring at så mange barn har ulike psykiske lidelser, noe som viser at det er behov for en grundig utredning av barnas psykiske helse før de plasseres i fosterhjem. Utredning av barnas psykiske helse og etterfølgende terapeutisk tilbud til barn som flytter i fosterhjem blir også støttet av Baugerud & Melinder (2010). Noen studier om utilsiktede flyttinger fra fosterhjem finner at det ikke i seg selv var fosterbarnets vansker som førte til flyttingen, med det at fosterbarnet ikke fikk adekvat behandling fra Barne- og ungdoms psykiatrien (BUP) (Lohne & Ødegård, 2012).

Egelund, (2006) og Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter (2013) konkluderer også med at det foreligger høy forekomst av fysiske og spesielt psykiske helseproblemer hos de barna som er plassert av barnevernet. Mange av barna har en tilknytningsforstyrrelse som

gjør at de ikke klarer å knytte seg nye omsorgspersoner, og dette er en faktor som synes å utgjøre en stor risiko for utilsiktet flytting. Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter (2013) hevder, noe også Statens Helsetilsyn (2015) viser, så er det nødvendig og viktig for barna å komme i et fosterhjem der fosterforeldrene er sensitive, kvalifiserte og med rammer som kan legge til rette for at barnet får den nødvendige omsorgen slik at barnet får en positiv utvikling. Dette blir støttet av Backe-Hansen, Christiansen & Havik (2013) da de sier at det er viktig at disse barna får komme til et fosterhjem som har kompetanse på de utfordringene som barna har når de blir plassert i fosterhjem. Octoman & McLean (2014) beskriver lignende funn fra Australia. Barn med et bredt spekter av utfordrende atferd, traumatiske familiehistorier og mentale helseproblemer utgjorde en risiko for utilsiktede flyttinger. Fosterforeldre opplevde denne type utfordringer som stressende, de manglet selvtillit og følte at de var uforberedt til å håndtere disse problemene. Denne påkjenningen og belastningen på fosterforeldrene påvirket barnet i betydelig grad. Opplevelsen for fosterbarna å kjenne på denne ustabiliteten var med og forverret barnets psykiske problemer, noe som igjen kunne føre til en utilsiktet flytting.

I følge funn fra Havik (2007) var det forhold ved barnet pekte seg ut som den viktigste årsaken til at fosterforeldre vurderte å si opp fosterhjemsavtalen. Det har vært vanlig å anta at atferdsvansker hos fosterbarnet har vært en risiko for utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Nyere forskning viser at det ikke er så enkelt, og det synes som det er vanskelig å peke på et enkelt kjennetegn ved barnet som kan være årsak til utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Det har heller vist seg at det er mange forhold som påvirker hverandre gjensidig (Backe-Hansen, Christiansen Havik, 2013; Lohne & Ødegård, 2012). Internasjonal forskning gjennomført av Oostermann, et. als. (2007), en metaanalyse av 26 studier, fra Australia, England, Finland, Irland og USA som omfattet 20.650 fosterbarn viser at det ikke er atferdsproblemer hos barn som er hovedårsaken til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Deres konklusjon var at de ikke kunne finne ett enkelt kjennetegn som kunne forklare årsaken til at fosterhjemsplasseringene resulterte i en utilsiktet flytting. Funnene viste heller at det var mange faktorer som påvirket hverandre gjensidig. Effekten av et kjennetegn påvirker effekten av et annet, for eksempel alder ved plassering og at ungdommen hadde atferdsproblemer. I følge Egelund (2006) støtter hun funn fra Oostermann, et. als. (2007) når hun hevder at langt i fra alle utilsiktede flyttinger skjer på grunn av atferdsvansker. Hun mener at det er mye som peker i en retning at det kan være sammenheng med emosjonelle problemer og utilsiktede flyttinger. Derimot oppsummerer

Lohne & Ødegård (2012) at en årsak til utilsiktede flyttinger er atferdsproblemer, men også de nyanserer når de skriver at det er mer sammensatt og komplisert og at en utilsiktet flytting kan være sammensatt av flere faktorer. Blant annet barnets alder, samspillet mellom barnet og fosterforeldrene eller vold mot fosterforeldrenes egne barn. Studier foretatt i Norge i 2000 og i 2008 der 136 fosterbarn mellom 4 og 13 år deltok, viser en liten eller moderat sammenheng mellom atferdsproblemer og brudd i fosterhjemsplasseringen (Holtan, Handegård, Thørnblad & Vis, 2013).

Et annet forhold ved barn som forskning fremhever som viktige er alder. Jo eldre barnet er når det flytter i fosterhjem, jo større er risikoen for en utilsiktet flytting (Bernedo, Garcia-Martin, Salas & Fuentes, 2015). Flere andre studier viser også at når ungdommer og tenåringer blir plassert i fosterhjem utgjør dette en større risiko for utilsiktede flyttinger, enn om små barn blir plassert (Backe-Hansen, 2009; Backe-Hansen, Egelund & Havik, 2010; Brown, 2007; Egelund, 2006; Olsson, Egelund & Høst, 2012). Naturlig følge av dette er at en kunne tenke at barnevernet burde plassere disse barna tidligere for om mulig hindre en skjevutvikling? (Backe-Hansen, 2013).

En studie fra Storbritannia Sinclair (2005) oppsummerer at det finnes lite forskning på hvilke konsekvenser det får for barn som har flyttet gjentatte ganger. Det har vist seg at ustabile plasseringer føre til flere utfordringer for barns utvikling og da særlig atferdsproblemer. Det er imidlertid usikkert hva som kom først. Er det gjentatte plasseringer som fører til atferdsproblemer eller er det atferdsproblemer som fører til gjentatte plasseringer? Sinclair (2005) konkluderer med at det trolig er et samspill mellom begge deler. Flere internasjonale forskere viser at barn som allerede har flyttet utilsiktet utgjør i seg selv en stor en risiko for at neste plassering også ender i en utilsiktet flytting (Angel & Blekesaune, 2014; Brown, 2007; Backe-Hansen, Egelund, Havik, 2010).

5. METODE:

I denne delen vil jeg presentere den metodiske fremgangsmåten jeg har benyttet i min master oppgave. Metode blir av Everett & Furseth (2014) omtalt som en strategi eller en teknikk en benytter for å løse problemer for og komme frem til ny kunnskap.

Masteroppgaven min er en del av en større studie der det overordnede målet er å få kunnskap om hva som er hovedårsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Bufetat

region vest og region sør har i løpet av 2013-2015 foretatt en kartleggingsundersøkelse av fosterforeldre som har opplevd eller nesten opplevd utilsiktede flytting. 449 fosterforeldre har deltatt i undersøkelsen og det er blitt brukt elektroniske spørreskjema med lukka spørsmål med faste svaralternativ samt noen åpne spørsmål hvor fosterforeldrene har svart med egne ord. I tillegg til denne kartleggingsundersøkelsen er det foretatt en kvalitativ studie ved hjelp av 3 fokusgruppe diskusjoner. 15 fosterhjemsveiledere fra flere kommuner i Hordaland har deltatt. Det er denne delen av prosjektet jeg har deltatt på og som min masteroppgave omhandler.

Videre i dette kapittelet vil jeg redegjøre for mitt metodiske forskningsdesign. Jeg starter med å beskrive hva som kjennetegner vitenskapelig kunnskap, for så å ha fokus på valg av metode. Rekruttering og utvalg av informanter, fokusgruppediskusjon, transkribering og analysering av data. Tilslutt vil jeg drøfte troverdigheten, påliteligheten og overførbarheten av dette forskningsprosjektet og noen etiske betraktninger.

5.1. Kunnskapssyn og vitenskapsteori:

Vitenskapsteori handler om filosofiske og teoretiske spørsmål om hvordan man forstår kunnskap og søken etter kunnskapen (Grønmo, 2004; Malterud, 2011). Det er en allmenn definisjon at vitenskap er produksjon av ny kunnskap (Halvorsen, 2002; Kvale, 1997), og det er måten en forsker forvalter innhenting og håndtering av kunnskapen som bestemmer om kunnskapen holder vitenskapelige mål (Halvorsen, 2002). Vitenskapelig kunnskap må kunne etterprøves (Malterud, 2011). Videre må vitenskapelig kunnskap være basert på en systematisk og kritisk refleksjon og ikke basert på tilfeldige inntrykk eller selvbekreftende påstander. Det som først og fremst kjennetegner forskning i motsetning til annen erkjennelsesvirksomhet, er at en må følge bestemte spilleregler (Halvorsen, 2002). Som hovedregel er det problemstillingen i et forskningsprosjekt som er styrende for valg av metode, men forskerens kunnskapssyn og paradigme tilhørighet kan også være med å gi sitt preg på det valg en forsker tar (Creswell, 2014; Grønmo, 2004).

Paradigmebegrepet ble først kjent gjennom vitenskapsteoretikeren Thomas S. Kuhn på 1960 tallet. Et paradigme forstås som en oppfattelse av hva som skal studeres, hvordan og hvilke spørsmål en bør stille, og hvilke regler en må overholde når en tolker de svarene en får. En kan si at et paradigme er den sentrale arbeids og tenkemåten innenfor

vitenskapen (Halvorsen, 2002). I følge Hatch (2002) er det viktig å tenke gjennom hvilket paradigme en selv befinner seg i eller tilhører.

Det finnes flere ulike paradigmer i følge Halvorsen (2002) og det er vanlig at en skiller mellom kvantitative og kvalitative paradigmer. Disse ulike paradigmenes blir også omtalt som fakta paradigme eller handlingsparadigme. En kan si at hele forskningsprosessen blir preget av hvilket paradigme man velger som utgangspunkt (Halvorsen, 2002).

Kvantitativ metode bygger opprinnelig på det positivistiske paradigme som oppsto på 1800 – tallet (Gilje & Grimen, 2009). Typiske data innen positivismen vil blant annet være matematiske data, eksperimentelle forskningsopplegg og survey (Grønmo, 2004). Positivismen befinner seg innen naturvitenskapen der de ensidig vektlegger fakta, samt at data må være observerbare (Halvorsen, 2002). Positivismen hevder også den tanken om absolutt sannhet. Dette innebærer at en ikke åpner for subjektive tolkninger fra forskerens side (Grønmo, 2004; Halvorsen, 2002). Dette synet ble sterkt kritisert av Skjervheim, vist av Grønmo (2004), som på slutten av 1950 tallet fremhevet at samfunnsforholdene ikke kunne betraktes helt objektivt. Kritikken til positivismen gikk på at det ikke er mulig å påvise absolutte sannheter (Grønmo, 2004).

Kvalitativ metode bygger på en grunnforutsetning at mennesker skaper eller konstruerer sin egen sosiale virkelighet og gir meninger til egne erfaringer (Malterud, 2011). Det er dette som blir kalt sosialkonstruktivistiske paradigme. En kan si at virkeligheten ikke er entydig, men heller mangfoldig, noe som igjen avhenger av den som ser. Dette innebærer at det ikke finnes en absolutt sannhet slik som positivistene hevder. Det finnes heller ingen universelle lover. En kan si at sosialkonstruksjonismen fokuserer på hvordan mening konstrueres mellom mennesker (Dalen, 2004; Reichelt, 2002; Malterud, 2011). Data innen denne retningen vil vanligvis bestå av tekst samlet inn ved observasjon, intervjuer eller fokusgruppe. Det hevdes innen dette paradigme at forskeren ved sine interesser og egenskaper setter sitt preg på dataen allerede ved utformingen av spørsmålene, for eksempel i et forskningsintervju (Malterud, 2011).

Forskjellen mellom de ulike paradigmenes kan forklares slik; der det positivistiske paradigmet prøver å forklare virkeligheten ut fra en objektiv forståelse, prøver det sosialkonstruktivistiske paradigmet å forklare verden ut fra en subjektiv forståelse (Halvorsen, 2002). Jeg har valgt det sosialkonstruktivistiske paradigmet fordi min data

basarer seg på uttalelser fra informantene sin forståelse, deres egne ord, refleksjoner og meninger som kom frem i fokusgruppediskusjonen. Og som det sosialkonstruktivistiske paradigmet fremholder, har det fokus på hvordan mening konstrueres mellom mennesker i motsetning til det positivistiske paradigmet som hevder at det er en absolutt sannhet (Dalen, 2004).

5.2. Valg av metode:

Den opprinnelige betydningen av begrepet metode blir omtalt som, veien til målet (Kvale & Brinkman, 2009). Metoden en velger er et hjelpemiddel eller et verktøy og ikke et mål i seg selv, men noe en benytter for å samle inn data (Halvorsen, 2002). Metode er også et sett med retningslinjer som skal sikre at vitenskapelig virksomhet er faglig og forsvarlig. Målet med metoden er å frembringe kunnskap om noe bestemt, for så å få frem en forståelse av kunnskapen (Grønmo, 2004). Hvilken metode en velger avhenger av flere ting, blant annet hvilken kunnskap ønsker en å vite mer om. Det handler også om hvilken bakgrunn forskeren har og hans preferanser. Og til slutt hvilke publikum ønsker en forsker å nå ut til og hvilken metode er aksepterte, samt hvilke data som allerede er tilgjengelig (Creswell, 2014).

Innen samfunnsvitenskapen benytter en både kvalitativ og kvantitativ metode. Forskjellen mellom de to ulike metodene er at innen den kvalitative metode søker en å gå i dybden der prosessen tolkes i lys av den kontekst de inngår i. En ønsker å få en forståelse av sosiale fenomener ved at en har en nær relasjon til deltakere ved intervju eller observasjon (Thagaard, 2009). Innen den kvantitative metoden vektlegger en utbredelse og antall og en søker ikke nærhet slik som er karakteristisk ved kvalitativ metode, men heller distanse. Det primære innen kvalitativ metode er at man arbeider med tekster, mens innen den kvantitative metode arbeider en med talldata (Thagaard, 2009). Grønmo (2004) mener det ikke er noe skarpt skille mellom den kvalitative og den kvantitative tilnærmingen. Ingen er mer vitenskapelig enn den andre, men tvert imot kan de supplere hverandre.

Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder settes ofte opp mot hverandre og noen vil vise til at den ene metoden er bedre enn den andre. Samtidig stilles det de samme krav til begge forskningsmetodene, om at de skal bidra til å produsere vitenskapelig kunnskap

(Malterud, 2011). En kan og gjerne si at innen den kvalitative tilnærmingen er opplegget mer fleksibelt, en låser seg ikke fast til en bestemt datainnsamlings metode i forkant. De ulike fasene i forskningsprosessen overlapper hverandre i større grad enn det som gjøres innen den kvantitative metoden. For eksempel er analyse og fortolkning integrert i datainnsamlingen innen den kvalitative metode, i motsetning til den kvantitative metoden der datainnsamlingen skjer forut for analyse og tolkning av dataene (Halvorsen 2002).

Prinsipielt bør en velge metode når problemstillingen er ferdig utformet (Andersen, 2010; Halvorsen, 2002; Halkier, 2010; Malterud, 2011). Min studie har til hensikt å få svar på hva som er hovedårsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. For å få svar på denne problemstillingen har jeg innhentet data fra veiledere i fosterhjem for å høre deres meninger om dette spørsmålet. Fokusgrupper ble benyttet for å samle inn data fordi dette er en nyttig metode når en ønsker å få innsikt i holdninger og meningene til personer innen det feltet en vil studere (Thagaard, 2009). Fokusgruppediskusjoner stimulerer refleksjon og ønsket var at dialogen ville kunne få frem andre data enn i et individuelt intervju. Bruk av fokusgrupper blir også beskrevet som en tidsbesparende og effektiv forskningsmetode til å innhente kvalitativ datamateriale (Fløystad Eines & Thylen, 2012; Malterud, 2011). Kjennetegnet på en fokusgruppe er at den består av en gruppesamling og et forskerstyrt emnefokus (Halkier, 2010). Fokusdiskusjon er også nyttig når en ønsker å få innsikt i holdninger og meningene til personer innen det feltet en vil studere (Thagaard, 2009).

5.3. Fenomenologiske retning:

Det finnes flere retninger innen den kvalitative metode, blant annet den fenomenologiske og den hermeneutiske retningen. Begge retningene har fokus på meningsinnholdet til aktørene (Grønmo, 2004). Grunnleggeren av Fenomenologien bygger på filosofiske arbeidet til Edmund Husserl (1859-1938) som studerte menneskers bevissthet. Den fenomenologiske retningen ble senere utviklet av Martin Heidegger. Grunnlaget for fenomenologien er, at verden bare kan studeres gjennom menneskers bevissthet. Altså subjektet som erfarer verden og ikke verden uavhengig av subjektet (Aadland, 2004). Videre kjennetegnes den fenomenologiske retningen av at det blir lagt vekt på handlinger og opplevelser som omhandler hverdagslivet til folk, og har som utgangspunkt at virkeligheten er slik aktøren selv oppfatter den. Det er aktørenes egne opplevelser som blir lagt til grunn for analysen. Derfor er hensikten å finne frem til aktørenes egen

forståelse og hvilke mening aktøren selv har. I dette ligger det at forskeren må være forsiktig så ikke egne erfaringer og fordommer blir fremtredende (Dalen, 2004; Grønmo, 2004; Kvale & Brinkmann, 2009).

5.4. Hermeneutiske retning:

Grunnlaget for hermeneutikken ble utviklet av de tyske filosofene Wilhelm Dilthey (1833-1911) og Hans-Georg Gadamer (1999) (Grønmo, 2004). Hermeneutikk betyr fortolkningslære eller fortolkningskunst, og innen hermeneutikken er en opptatt av å forstå eller tolke en handling for å finne ut hvilke intensjoner som ligger bak handlingen. En har fokus på meningsinnholdet som ikke umiddelbart er innlysende (Dalen, 2004; Grønmo, 2004; Halvorsen, 2002). Hermeneutiske analyser forutsetter at forskeren baserer seg på en forforståelse og at ingen ting kan forstås uavhengig av den store sammenhengen en inngår i (Grønmo, 2004). Det vil si når en foretar analyse innen hermeneutikken så foretar man en videre og mer omfattende tolkning enn innen den fenomenologiske retningen. Tolkningen bygger også på den forståelsen forskeren har med seg inn i studiet. Det kan innebære at forskeren har med seg egne erfaringer, teoretiske og faglige referanser. For forskeren kan dette være et viktig grunnlag for å forstå aktørene og de handlinger de gjør seg (Grønmo, 2004). En kan si at hermeneutiske analyser pendler mellom forskerens forforståelse, delforståelse og helhetsforståelse. Dette blir omtalt som den hermeneutiske sirkel. Det vil igjen si at en fortolker på flere nivå og er stadig i bevegelse mellom helhet og deler (Grønmo, 2004; Kvale & Brinkmann, 2009). Kvale & Brinkmann (2009) omtaler også dette som en spiral som gjør at en får en stadig dypere forståelse av meningen.

5.5. Forskerens forforståelse og subjektivitet:

Med utgangspunktet i en feminologisk forståelse av hvordan mennesker forstår sin egen livsverden og skaper sine erfaringer, har jeg foretatt en analyse hvor jeg har hatt fokus på informantenes egne beskrivelser og egne opplevelser. Jeg har forsøkt å gå inn i dataene med et åpent sinn og vært bevisst egne holdninger, samtidig har jeg med meg egne teoretiske kunnskaper og erfaringer (Halkier, 2010). Siden jeg har jobbet innen barnevern feltet i mange år er det nærmest umulig å ikke bli preget av det jeg har med meg av kunnskaper og erfaring. Det vil derfor være viktig å reflektere over hvordan min

forforståelse kan påvirke hva jeg får av informasjon og hva jeg har fokus på i presentasjon av funn. Dette blir bekreftet av Malterud (2011) som hevder at det nesten er uoppnåelig å ikke la egen forforståelse prege data. På den annen side hevdes det av Grønmo (2004) at det kan være fruktbart for forskeren å ta med seg egne erfaringer, men da først og fremst som en bakgrunn som gir grunnlag for refleksjon over det som fremkommer fra informantene.

Det er viktig å være klar over hvordan en som forsker påvirker forskningsprosessen, altså en må være bevisst egen for-forståelse. En forsker kan innta «*skylapper*» eller være snever i sin horisont (Dalen, 2004; Malterud, 2011). Siden jeg har jobbet i mange år som saksbehandler / kontaktperson i det kommunale barnevernet og som rådgiver i Bufetat kjenner jeg systemet godt og vet hvordan barnevernet jobber med fosterhjemsplasseringer. Min store utfordring i forkant av denne studien var at jeg hadde en forforståelse på at veiledere i fosterhjem ofte ble preget av fosterforeldrene sine meninger. Samt at de muligens kunne ha urealistiske forventninger til det barnevernet kan bidra med av forsterknings tiltak til fosterhjemmene. Malterud (2011) skriver at det å ta med seg sin for-forståelse ikke alltid trenger å være negativt. For min del har det vært med å skape en nysgjerrighet som førte til at jeg bestemte meg for å skrive en master om dette temaet. Jeg har også i jobb sammenheng samarbeidet med noen av fosterhjemsveilederne som deltok som informanter. Jeg mener selv jeg klarte å frigjøre meg fra det og ha en objektiv innstilling. Jeg har lest faglitteratur om forforståelse som har ført til at jeg har reflektert en god del på hvordan jeg kan være bevisst dette. Jeg tenkte på forhånd at jeg ville gå i gang med denne prosessen med et åpent sinn for å se om jeg ville få noen overraskelser som jeg ikke så for meg da jeg startet. Jeg ble positivt overrasket underveis i fokusgruppediskusjonene og jeg kjente meg igjen i mange av fosterveilederens erfaringer fra deres kontakt med fosterhjemmene. Det var positivt å oppleve fosterhjemsveilederne som hadde en unik entusiasme rundt sitt arbeid som veiledere i fosterhjem. Jeg opplevde også at fosterhjemsveilederne var ærlige i sine uttalelser og refleksjoner.

5.6. Rekruttering av informanter:

Jeg startet prosessen med å sende meldeskjema til personvernombudet, NSD (vedlegg 1). Etter at prosjektet var blitt godkjent av personvernombudet, NSD (vedlegg 2) startet jeg sammen med min veileder planlegging av hvem jeg ville ha som informanter. Malterud

(2011) og Halkier (2010) skriver at utvalget er avgjørende i forhold til hvilken side av saken vi skal si noe om og kjennetegnet ved utvalget vil påvirke vår tolkning og funn som gjøres. Jeg og min veileder tenkte at erfarne veiledere fra fosterhjem ville være med å besvare spørsmålet; hva er hovedårsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Det at fosterhjemsveilederne har lang erfaring bidrar til at deres uttalelser får en større tyngde, samt at de har opparbeidet seg erfaringer med et bredere mangfold av fosterforeldre som har opplevd utilsiktet flytting. For å nå ut til de aktuelle veilederne med denne erfaringen og kompetansen ble det sendt ut forespørsel til ni barnevernkontor i Hordaland fylke (vedlegg 3) Barnevernkontorene ble forespurt om å videreformidle kontaktinformasjon til fosterhjemsveilederne de benytter i sine fosterhjem. Det ble satt to kriterier for utvalget av veiledere:

1. Veiledere med lang erfaring med fosterhjemsveiledning.
2. Veiledet fosterforeldre som har opplevd utilsiktet flytting fra fosterhjem.

Åtte av ni barnevernkontor svarte på forespørselen. Flere barnevernkontor henviste til nyetablerte sentre for familieveiledning. Dette med bakgrunn av at de fleste av veilederne som Bergen kommune benytter i sine fosterhjem ble sentralisert i fire familiesentre etter en omlegging i 2015. Rekrutteringen av informanter ble på bakgrunn av dette utvidet til å innbefatte kontakt også med disse senterne. Lister av fosterhjemsveiledere ble sendt oss fra de resterende barnevernkontorene, foruten et kontor som opplyste at de ikke hadde noen aktive fosterhjemsveiledere. Noen av barnevernkontorene benyttet samme fosterhjemsveiledere. Basert på oversendte lister ble 18 veiledere kontaktet med forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet. I tillegg ble fire andre veiledere rekruttert gjennom spontan «*snowball*» rekruttering. Med «*snowball*» rekruttering menes at fosterhjemsveilederne som ble kontaktet i første runde blir bedt om å oppgi navn på noen andre fosterhjemsveiledere de kjenner og som de tenker kan delta (Dalen, 2004; Grønmo 2004; Thagaard, 2009). Alle fosterhjemsveilederne fikk oversendt informasjonsskriv om prosjektets målsetting og hva det innebar å delta i prosjektet. En av de 18 veilederne informerte at vedkommende ikke lenger arbeidet med fosterhjemsveiledning. 17 av 23 resterende fosterhjemsveiledere samtykket til deltakelse. To av disse ble senere forhindret fra å delta. Det endelige antall fosterhjemsveiledere som deltok i fokusgruppediskusjonene ble dermed 15.

5.7. Utvalg:

I all forskning må vi sørge for at utvalget er satt sammen på en måte som tilfører ny kunnskap samt at utvalget tilfører forskningen et godt nok grunnlag for den problemstillingen som skal belyses (Halkier, 2010; Malterud, 2011). I tillegg skriver Dalen (2004) at en må sitte igjen med et intervjumateriale som er av en slik kvalitet at en sikrer et godt nok grunnlag for tolkning og analyse.

I dette prosjektet deltok 15 veiledere, 14 kvinner og 1 mann. Alderen på fosterhjemsveilederne var fra den yngste, 41 år til den eldste på 66 år.

Fosterhjemsveilederne var sammensatt av sosionomer, barnevernspedagoger, lærere, førskolelærere, familieterapeuter og psykologer. Flere hadde videreutdanning innen veiledning, vold og traumer, rus og psykiatri, ledelse og utvikling, hovedfag i sosialt arbeid og en var utdannet PRIDE leder. Flere av fosterhjemsveilederne hadde i tillegg erfaring fra barnevernet som saksbehandlere og som barnevernsledere. Noen hadde vært fosterhjem eller var fosterhjem i den aktuelle perioden fokusgruppeintervjuet ble holdt. Antall år med erfaring som fosterhjemsveiledere varierte fra 4,5 år til 25 år. En fosterhjemsveileder hadde veiledet 1 til 2 familier årlig og andre fosterhjemsveiledere hadde veiledet 30 familier årlig.

5.8. Fokusgruppeguide:

Når en fokusgruppe skal planlegges er det viktig at en har fastlagt innholdet og målet med studiet (Dalen, 2004; Halvorsen 2002; Kvale & Brinkmann, 2009). En må så utarbeide en intervjuguide som må inneholde spørsmål som tar utgangspunkt i problemstillingen. I tillegg må det fremkomme i hvilken rekkefølge en skal ta spørsmålene opp i intervjuet (Kvale, 1997). Som tidligere vist er min målsetning med studiet å frembringe kunnskap om hva som er hovedårsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem, sett ut fra hvordan en fosterhjemveileder ser det. Spørsmålene i intervjuguiden ble utarbeidet for å få svar på disse spørsmålene (se vedlegg 4). Malterud (2011) påpeker viktigheten av å komme tidlig i gang med utformingen av diskusjonsguiden. Jeg tenkte også at det var viktig å komme tidlig i gang med min masteroppgave, intervjuguiden til fokusgruppediskusjonen ble planlagt og utarbeidet allerede våren 2016, sammen med min veileder.

5.9. Gjennomføring av fokusgruppediskusjonen:

Bruk av fokusgrupper blir beskrevet som en effektiv forskningsmetode til å innhente kvalitativ datamateriale (Fløystad Eines & Thylen, 2012). Det hevdes også av Halvorsen (2002) at samhandlingen mellom informantene i fokusgruppen vil kunne bidra til at informasjonen blir mer omfattende. Det kan være at en i gruppen har glemt noen erfaringer som kan aktiveres av at en annen i fokusgruppen medvirker til å utløse informasjon, som ellers kunne vært holdt tilbake eller glemt. En får rett og slett et rikere datatilfang (Halvorsen, 2002). Formålet med fokusgrupper i motsetning til individuelle intervjuer er at en får frem mangfoldet av synspunkter, vurderinger og kreative assosiasjoner innenfor et avgrenset tema (Grønmo 2004; Malterud 2011).

Gruppeprosessen skaper også synergieffekter som er viktig å få frem, samtidig som små grupper skaper trygghet for deltakerne til å uttale seg (Breen, 2006; Fløystad Eines & Thylen, 2012; Grønmo, 2004; Lerdal & Karlsson, 2008). Fokusgruppen har ikke som mål å bli enig eller presentere løsninger på spørsmålene som stilles, men formålet er at hver enkelt deltaker deler sine erfaringer og kunnskaper om det aktuelle forskningstema.

Kvale & Brinkman (2009) og Malterud (2011) anbefaler mellom seks og ti deltakere i hver gruppe. Breen (2006) anbefaler mellom fire og seks deltakere. I mitt forskningsprosjekt ble det gjennomført tre fokusgruppediskusjoner, første gruppen besto av fire deltakere, andre gruppe fem deltakere og tredje gruppe seks deltakere. Grunnen til at det ble disse antallene i fokusgruppen var at det i utgangspunktet skulle være flere fosterhjemsveiledere som deltok, men av ulike årsaker ble de forhindret i å delta. Faren med for store fokusgrupper slik Halkier (2010) hevder, er at en kan risikere at gruppen blir splittet opp i undergrupper, noe som igjen vil vanskeliggjøre observasjon og transkripsjon. Det vil også stille større krav til den som leder fokusgruppen.

Det blir av flere poengtert viktigheten av å planlegge å tilrettelegge nøye i forkant for en vellykket fokusgruppe diskusjon (Halkier, 2010; Malterud, 2012). Breen (2006) er konkret i sin beskrivelse på hvordan en lager en plan for fokusgruppediskusjonen. Det å finne egnet lokale der fokusgruppediskusjonen kan foregå uforstyrret fremkom også av flere som viktig (Halkier, 2010; Patton & Cochran, 2002). Det første en må tenke på er hva som er mest praktisk for alle deltakerne. Alle tre fokusgruppediskusjonene ble holdt på HEMIL senteret på Universitetet i Bergen. Dette valget ble tatt på bakgrunn av at Bergen ligger sentralt for alle deltakerne i forhold til å benytte ulike offentlige transportmidler. I følge Halkier (2010) er introduksjonen til selve fokusgruppen noe av

det viktigste. Det er med å skape rammene og selve samspillet i gruppen og det er nettopp denne samhandlingen som skaper de empiriske dataene. Patton & Cochran (2002) kommer med forslag om å starte med en introduksjon av de som foretar intervjuet og informere om reglene for selve intervjuet. Fokusgruppen startet med å servere kaffe, te, vann og frukt og fosterhjemveilederne fikk tid til å hilse på hverandre, noen fosterhjemsveiledere kjente hverandre fra tidligere. Jeg og min veileder presenterte oss selv, hvilken bakgrunn og rolle vi hadde. Deltakerne i fokusgruppen ble informert om prosjektet i starten av fokusgruppen, og hva som var intensjonen med dette fokusgruppeintervjuet. Krav til konfidensialitet ble ivaretatt ved at det ble opplyst i fokusgruppene at alt som kom frem ble anonymisert, ingen vil bli gjenkjent og lydopptak vil bli destruert ved prosjekt slutt. Det ble også stilt spørsmål fra deltakerne som ble besvart og de ønsket å få en tilbakemelding på resultatene når prosjektet/master var ferdig. I starten snakket fosterhjemsveilederne mest til den som stilte spørsmålene, men etter hvert ble det mer en samtale fokusgruppen seg i mellom. Patton & Cochran (2002) samt Halkier (2010) poengterer også at informantene må føle seg avslappet og komfortabel med situasjonen, samtidig skal det ikke være for privat. Halkier (2010) og Malterud (2012) hevder at bekjentskap mellom informantene i en fokusgruppe kan ha sine svakheter og sine styrker. Det kan blant annet føre til at informantene føler seg trygget fordi de vet hvordan de andre vil reagere i visse situasjoner eller hva de andre står for. Det at de har en felles erfaring kan også være med å bidra til at det blir lettere å uttale seg i en gruppe. Det ble etter hvert en avslappet stemning.

En utfordring med fokusgruppediskusjoner slik Kvale & Brinkmann (2009) hevder, er at det kan bli livlig og kaotisk, noe som nødvendiggjør god struktur og en tydelig ledelse. Min veileder ledet de to første gruppene og jeg den tredje. Jeg opplevde at det var vanskelig å stille spørsmål da deltakerne var svært ivrige og hadde mye å fortelle. Svarene de gav gikk ofte ut over det som var selve spørsmålet. Alle fokusgruppediskusjonene ble tatt opp med lydopptaker, og fokusgruppediskusjonene hadde en varighet på to timer.

5.10. Transkribering:

I den kvalitative forskningsprosessen kan man si at virkeligheten endres til tekst fra for eksempel observasjoner, lydopptak eller samtaler (Kvale, 1997; Malterud, 2011). I mitt prosjekt ble det brukt lydopptaker der alt ble transkribert ord for ord. Å transkribere fra

lydopptak til tekst er et krevende og møysommelig arbeid. Ikke minst kan det virke overveldende (Halkier, 2010; Kvale & Brinkmann, 2009). Samtidig er det en unik mulighet til å bli godt kjent med data (Dalen, 2004; Malterud, 2011). Jeg valgte å transkribere tro den dialekten hver enkelt deltaker hadde, noe som i seg selv ble en utfordring da informantene hadde ulike dialekter. Utfordringen underveis var også at noen snakket veldig lavt eller uklart. Spesielt var det vanskelig i den fokusgruppen som besto av 6 informanter. Dette medførte at det var nødvendig å høre lydopptaket om igjen flere ganger. Der jeg var usikker, eller jeg ikke klarte å fange opp hva som ble sagt, transkriberte jeg allikevel etter beste evne slik Dalen (2004) og Halkier (2010) anbefaler. For å sikre deltakernes anonymitet gjenga jeg ikke deltakerens navn, men omtalte dem som deltaker 1, deltaker 2 osv. (Barland, 2010; Breen, 2006; Kvale, 1997). Malterud (2011) påpeker at selv om lydopptaket teknisk sett blir vellykket gir den ikke et helt klart bilde av det som foregikk noe som igjen gjør at utskriften som bygger på lydopptaket bare gir et bilde eller en gjengivelse der en vil mangle mange av virkelighetens sentrale egenskaper. Siden vi var to stykker som var sammen i fokusgruppen, ble det avtalt på forhånd at den som ikke ledet fokusgruppen hadde ansvar for å notere ikke verbale uttrykk. Uttrykk som når deltakerne sa noe hvor de gestikulerte med hendene til å indikere hermetegn eller bifall, som nikking som ikke ble fanget opp av opptaker. Dette blir anbefalt av Halkier (2010), som noe en alltid bør gjøre når en gjennomfører fokusgruppe diskusjoner. Generelt sett var deltakerne flinke til å uttrykke bifall verbalt, som, «*m, m, ja, enig med deg i dette*», eller latter. Dataene jeg fikk frem i fokusgruppediskusjonen var absolutt relevant i forhold til de spørsmålene eller problemstillingen jeg ønsket å undersøke (Everett & Furseth, 2012). Etter at transkripsjonen var ferdig ble alt skrevet ut på papir, noe som er helt nødvendig ifølge Halkier (2010), for å kunne lage en systematisk analyse.

5.11. Analyse:

Både Dalen (2004) og Halvorsen (2002) sier det er ulike måter å analysere data på innen den kvalitative retningen. Analysen skal være som en brobygger mellom rådata og resultatene ved at vi organiserer og tolker dataen (Malterud, 2011). En kan si at analysen starter allerede ved utarbeidelsen av intervjuguiden, fortsetter gjennom hele prosessen, fra selve intervjuet, transkripsjonen og frem til den endelige meningen bak datamaterialet (Kvale, 1997).

Å analysere data innebærer systematisk å søke etter mening i det materialet man har innhentet av informasjon. Det betyr at en må organisere dataene på en måte som gjør det mulig å se mønstre, identifisere temaer, utvikle forklaringer eller teorier (Grønmo, 2004; Halvorsen, 2002).

Jeg har valgt en tematisk analyse etter modellen til Braun & Clarke (2006). Denne metoden identifiserer, analyserer og rapporterer mønstre eller temaer i kvalitative data. Metoden blir omtalt som en måte å gjenspeile virkeligheten på (Braun & Clarke, 2006). Modellen baserer seg på en fremgangsmåte der analyse prosessen blir delt opp i seks ulike faser som følger.

1. Å bli kjent med dataen
2. Finne de første kodene
3. Lete frem tema
4. Gå gjennom tema
5. Definere og gi navn til tema.
6. Produsere rapporten

Modellen kan tilsynelatende bære preg av en lineær prosess, men fakta er at fasene henger sammen og som Braun & Clarke (2006) viser til så beveger forskeren seg frem og tilbake mellom de ulike fasene. Dette er også i tråd med det Malterud (2011) hevder, at en forskningsprosess som bærer preget av fleksibilitet vil gi rom for skjerpet fokus hos forskeren. Og datainnsamlingen og analysen gir økt innsikt om problemstillingen en vil ha svar på. Jeg vil i fortsettelsen presentere hvordan jeg konkret gikk frem i min analyse.

I tråd med Braun & Clarke (2006) tematiske analyse startet jeg analyseprosessen med å bli godt kjent med dataene. Jeg hadde en stor fordel ved at jeg selv gjennomførte fokusgruppediskusjonene og transkriberingen (Braun & Clarke, 2006). Transkripsjonen blir i denne modellen omtalt av Braun & Clarke (2006) som en del av analysen. Allerede under transkriberingen fikk jeg tanker og ideer om det som kom frem fra informantene i forhold til det spørsmålet jeg skulle presentere i min masteroppgave. Jeg har presentert hvordan jeg transkriberte i et selvstendig underavsnitt, under punkt 5. 10.

Da jeg var blitt kjent med dataen startet jeg kodingen (Braun & Clarke, 2006). Det vil si jeg gjennomgikk hver enkelt fokusgruppe diskusjon og kodet alle utsagnene under fire hovedkategorier; 1) forhold knyttet til barnevernets arbeid, 2) forhold knyttet til fosterhjemmet, 3) forhold knyttet til fosterbarnet. Malterud (2011) omtaler dette som

deduktiv analyse. Det vil si en tilnærming som er teoristyr, «*top-down*» der en tar utgangspunkt i foreliggende teorier, og går ovenfra og ned i materialet for å finne svar. En bruker modeller og begreper og kategorier som allerede finnes, for å plassere aktuelle fenomener der vi på forhånd er enig om at de hører hjemme. Videre nummererte jeg alle funn for å se hvor mange funn som kom frem under hver hovedkategori. Jeg merket meg typiske og sentrale sitater som jeg skrev ned i eget dokument.

Neste steg var å samle alle funn under hver hovedkategori ved å lage underkategorier (Braun & Clarke, 2006; Everett & Furseth, 2012). Malterud (2011) sammenligner denne prosessen med å sortere plagg som skal legges i forskjellige skuffer. Av Malterud (2011) blir dette omtalt som en induktiv tilnærming. Det vil si at en går fra det spesielle til det generelle – «*bottom-up*». Videre illustrerer Malterud (2011) dette med å sortere ting på rett plass i en kommode. Først må en finne en kommode der det foreligger merkelapper på hver skuff. Videre må vi se etter kjennetegn og skille de ulike kategoriene som vi skal sortere sakene etter, for så å gjennomføre en rydding. Det må være skuffer nok til at det meste finner sin plass.

Underveis i prosessen kodet jeg i underkategorier av funn som ble mest fremtredende under hver enkelt hovedkategori på denne måten; forhold knyttet til barneverntjenesten ble underkategoriene, mangelfull oppfølging, dårlig samarbeid, manglende info om barnet. I hovedkategorien knyttet til forhold ved fosterforeldrene, fremkom det tydelige underkategorier, endringer i familien, manglende forståelse om barnets fungering og slitasje. Forhold knyttet til fosterbarnet delte jeg opp i underkategoriene; psykologiske vansker, atferdsproblemer og praktiske ferdigheter.

Videre ble de ulike underkategoriene gjennomgått på nytt for å sikre at funn som fremkom passet til de overordnede hovedkategoriene. Jeg oppdaget også underveis at noen funn ikke hadde sammenheng med tema for selve oppgaven og jeg valgte disse bort. Utfordringen underveis var at jeg oppdaget at noen underkategorier kunne passe under flere hovedkategorier, og det ble en dobbelkoding. Malterud (2011) hevder at det ikke er noe i veien for en slik dobbelkoding. Imidlertid skriver hun at for mange dobbelkodinger eller trippelkodinger kan være et tegn på at en ikke har vært presis nok. Da lønner det seg å slå noen sammen eller reformulere. Eksempel på en dobbelkoding kunne være; barnets adferd resulterte i slitne fosterforeldre. Her valgte jeg å kode barnets adferd under forhold knyttet til barnet og slitne fosterforeldre kodet jeg under forhold knyttet til fosterforeldrene. Jeg vurderer at de hovedkategoriene med underkategorier jeg hadde

valgt og satt igjen med til slutt, representerte funnene mine på en god måte. Jeg har i hele analyseprosessen hatt til hensikt å få frem informantene sine tanker og meninger. Det er denne hensikten som ligger til grunn for den fenomenologiske retningen, å finne frem til aktørenes egen forståelse og hvilke mening aktøren selv har (Dalen, 2004; Grønmo, 2004; Kvale & Brinkmann, 2009).

5.12. Troverdighet:

Troverdigheten refererer til studiens gyldighet og er en betegnelse på hvor gyldig og relevant datamaterialet er for den problemstillingen en forsker vil ha frem. Høy troverdighet innebærer at datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingen i den forskningen vi skal gjennomføre. I tillegg er troverdigheten et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet stemmer med den intensjonen forskeren hadde i forkant av undersøkelsen og datainnsamlingen (Cresswell, 2014; Grønmo, 2004; Thagaard, 2009). En kan si at troverdigheten handler om hvorvidt resultatene i undersøkelsen kan stoles på (Kvale, 1997). I følge Kvale & Brinkmann (2009) bør gyldigheten fungere som en kvalitetskontroll gjennom hele forskningsprosessen, noe en forsker kan gjøre ved å ha et kritisk syn på egne tolkninger.

I mitt prosjekt vurderer jeg at de data som fremkom fra fokusgruppediskusjonen har en høy grad av troverdighet. Det ble benyttet samme intervjuguide i alle tre fokusgruppene som ble utarbeidet i forkant av fokusgruppe diskusjonen. De tre fokusgruppene fikk den samme tildelte tiden til å uttale seg. Fosterhjemsveilederne hadde lang erfaring og mye kunnskap om det tema jeg ville belyse i mitt prosjekt, og fosterhjemsveilederne hadde mye på hjertet som resulterte i et rikt datamateriale. Dette bidro til at data som fremkom var svært godt egnet til å gi svar på min problemstilling. I tillegg ble det brukt lydopptaker som bidro til at alle uttalelser kom med for å sikre transkriberingen. Jeg har også brukt sitater som er blitt gjengitt nøyaktig på den måten de er blitt sagt.

Troverdigheten handler også om gyldigheten av de tolkninger som fører frem til undersøkelsen og forskeren bør være kritisk til egne tolkninger. For å sikre høy troverdighet er det viktig at jeg som forsker viser til grunnlaget for mine tolkninger og hvordan min analyse er blitt konkludert (Thagaard, 2009). Gjennom hele analysearbeidet var det viktig for meg å ikke legge til egne tolkninger og fokuset har vært å presentere virkeligheten slik fosterhjemsveilederne presenterte dem.

5.13. Pålitelighet:

Pålitelighet handler om datamaterialet i undersøkelsen er blitt gjennomført på en nøyaktig måte. Påliteligheten kommer til uttrykk ved at vi hadde fått de samme data dersom vi hadde brukt det samme undersøkelsesopplegget ved ulike innsamlinger av data av de samme fenomenene. Det handler altså om i hvilke grad funnene i studien er uavhengig av tilfeldige forhold (Grønmo, 2004). Thagaard (2009) hevder at forskningen handler om den som leser blir overbevist om at forskningen er blitt utført på en tillitsvekkende måte. Jeg tenker at informantene med deres lange erfaring er med å skape tillit til at en som leser kan stole på de data som kommer frem, samt at dataene er solide og gjennomtenkte (Thagaard, 2009).

Grønmo (2004) skriver at påliteligheten og troverdigheten utfyller hverandre, ettersom de begge refererer til ulike forutsetninger for god datakvalitet. Samtidig kan en si at de to kriteriene også overlapper hverandre. Dette fordi høy grad av pålitelighet er en forutsetning for høy troverdighet. Datamaterialet kan ikke være troverdig eller relevant for problemstillingen dersom materialet ikke er pålitelig. På den annen side er påliteligheten uavhengig av troverdigheten, og høy pålitelighet er ingen garanti for at troverdigheten er høy. Den pålitelige informasjonen som data materialet gir, dreier seg i så fall om noe annet enn det problemstillingen tar opp. Påliteligheten er på denne måten en nødvendig, men ikke en tilstrekkelig forutsetning for troverdigheten (Grønmo, 2004).

Påliteligheten i min studie ble sikret ved at intervjuguiden ble utformet med åpne og utforskende spørsmål i den hensikt å få frem fosterhjemsveiledernes egne meninger. Bruk av åpne spørsmål kan også være med å motvirke min egen forforståelse og egne holdninger i motsetning til lukkede eller ledende spørsmål der det ligger en større mulighet til å få frem de svar en som forsker selv ønsker.

5.14. Overførbarhet:

Overførbarhet er knyttet til om resultatet fra en situasjon kan overføres til en annen lignende situasjon (Kvale & Brinkmann 2009). I min studie har jeg hatt 15 informanter der alle hadde lang erfaring fra fagfeltet. Fosterhjemsveilederne har kontakt med fosterforeldre over hele Hordaland som bor både i by og ute i distriktet. Jeg har ikke hatt som mål med studiet å overføre resultatet til å gjelde erfaringer andre fosterhjemsveiledere har med fosterhjem. Det kan allikevel tenkes at studiet kan ha en

viss overføringsverdi fordi fosterhjemsveilederne hadde lang erfaring med veiledning til fosterhjem. De har med seg erfaringer fra et stort utvalg av fosterhjem, og fosterhjemmene er bosatt både i by og i landkommuner. Samtidig har funnene også vist seg å gjenspeile noe av det som fremkommer både i forskning og teori. Men som Dalen (2004) skriver så overlates det til leserne å gjøre seg en oppfatning av hvorvidt graden av funn i denne studie kan overføres til andre situasjoner eller i en annen kontekst. Malterud (2011) på sin side skriver at kunnskap er makt og bør deles med andre. Når kunnskap deles, kan det også bidra til kritisk refleksjon fra andre som kanskje ser resultatene fra en annen side. Overførbarhet er derfor en viktig ambisjon som en hver forsker bør bestrebe seg på å ha (Malterud (2011)).

5.15. Forskningsetiske overveielser:

I forbindelse med noen forskningsprosjekt og til noen problemstillinger der det fremkommer personopplysninger skal det meldes til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Mitt prosjekt inneholder personopplysninger og ble derfor meldt NSD juni 2016 (vedlegg 1). Jeg fikk tilbakemelding juli 2016 (vedlegg 2). NSD hadde ingen innsigelser så sant prosjektet ble gjennomført i tråd med de opplysningene som gitt i meldeskjema.

De forskningsetiske retningslinjene er utarbeidet for at forskere skal få en hjelp til å reflektere over sine egne holdninger, etiske oppfatninger og treffe velbegrunnede valg. Kvale & Brinkmann (2009) skriver at en må ta hensyn til mulige etiske problemstillinger helt fra begynnelsen i en forskningsprosess og frem til en endelig rapport foreligger. I veilederen til Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora, NESH (2006) fremkommer det ulike hensyn som må tas knyttet til forskning innen samfunnsvitenskapen. I forbindelse med min masteroppgave har jeg vært bevisst disse etiske retningslinjene i forbindelse med bruk av fokusgruppediskusjoner (Halkier, 2010; Malteud, 2011). Jeg vil i fortsettelsen gi en beskrivelse på hvordan jeg har gått frem underveis i prosessen.

Breen (2006) og Halkier (2010) kommer med forslag om at en i forkant, i brev eller i e-post til deltakerne gir en forklaring på hva som forventes av den som skal være informant i et forskningsprosjekt, og hvorfor denne forskningen er viktig.

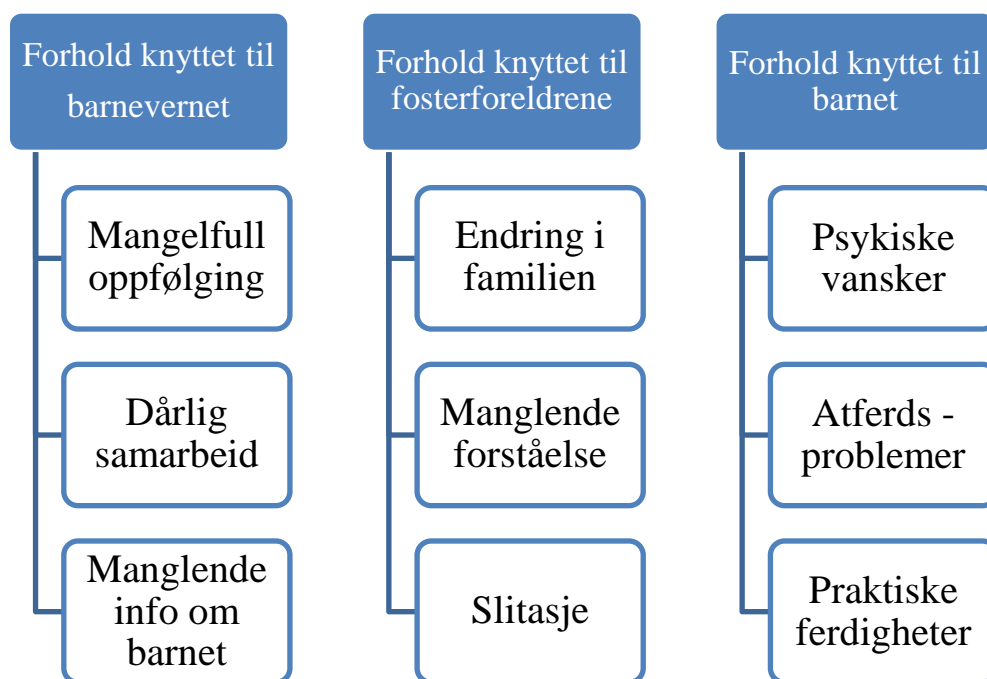
Nødvendigheten av informasjon slik det fremkommer i NESH (2006) ble ivaretatt ved at alle informantene fikk tilsendt skriftlig informasjon i forkant av prosjektet. Det ble informert om bakgrunn, formål, hva det innebar å delta i prosjektet sammen med et underavsnitt om et samtykke (vedlegg 3), der vi ba om en skriftlig tilbakemelding. Informantene returnerte skjema med et skriftlig samtykke om å delta, med muligheten til å trekke samtykket underveis. De fosterhjemsveilederne som ikke returnerte brevet med samtykke, skrev under samtykke da de ankom fokusgruppen. Krav til konfidensialitet er i følge NESH (2006) et av de grunnleggende etiske hensynene i forbindelse med fokusgrupper. Krav til konfidensialitet ble ivaretatt ved at det ble opplyst i fokusgruppene at alt som kom frem ble anonymisert, ingen vil bli gjenkjent og lydopptak vil bli destruert ved prosjekt slutt.

6. PRESENTASJON AV FUNN:

I dette kapittelet vil jeg presentere funn som ble fremtredende i analyseprosessen og som svarer på mitt forskningsspørsmål, «*Hva er hovedårsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem*». Alle informanter som deltok i fokusgruppene er erfarne veiledere som alle i sitt arbeid hadde veiledet fosterhjem som har endt med utilsiktet flytting. Funn som presenteres i dette kapittelet reflekterer fosterhjemsveilederens perspektiv på hvorfor fosterhjems plasseringer ender med utilsiktet flytting. Alle fokusgruppene ble spurt både om hva som var utfordringene og årsakene til utilsiktede flyttinger fra fosterhjem.

Analysen fra fokusgruppematerialet har jeg valgt å presentere i fire hovedkategorier herunder med underkategorier. Disse fire hovedkategoriene omhandler; 1) forhold knyttet til barnevernet, 2) forhold knyttet til fosterforeldrene, 3) forhold knyttet til barnet. Jeg har bevisst valgt denne rekkefølgen da hovedvekten av funn starter i denne rekkefølgen. Etter at jeg har presentert hovedkategoriene vil jeg gjøre rede for underkategoriene under hver hovedkategori. Jeg har valgt å presentere funnene for seg, for så å drøfte opp mot lovverk, teori og forskning i kapittel 7.

Utfordringen underveis i analyse og kodingsprosess var at jeg opplevde at de ulike underkategoriene kunne høre til under flere hovedkategorier, men jeg måtte likevel ta et valg som vist under i figur 1. For eksempel fremkom det at fosterforeldrene ble sliten av barn som var utagerende. Her kunne jeg kodet det under kategorien slitasje på fosterforeldre, men også under barnas atferdsproblemer.

Figur: 1. Hovedkategorier med underkategorier.

6.1. Forhold knyttet til barneverntjenesten:

I fokusgruppediskusjonene fremkom det spesielt tre faktorer som fosterhjemsveilederne mente var hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem, og som var knyttet opp til oppfølgingen fra barneverntjenesten. Mine funn viser at fosterforeldre fikk en mangelfull oppfølging, fosterforeldrene opplevde et samarbeid mellom dem og barneverntjenesten som ikke fungerte. Til slutt fremkom det i analysen av fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre fikk manglende informasjon om barnet i forkant av en plassering.

Mangelfull oppfølging:

I fokusgruppediskusjonene kom det frem at barneverntjenesten hadde altfor begrenset kapasitet til å følge opp fosterforeldrene, spesielt i startfasen. Det ble fortalt i fokusdiskusjonene at mange fosterforeldre kunne oppleve at de fikk et fosterbarn til seg, og etter det ble de sittende alene uten noe oppfølging fra barneverntjenesten. I fokusgruppediskusjonene kalte de dette for en start belastning som kunne leve videre og føre til en dårlig relasjon til barnevernet. I fokusgruppediskusjonen kom det frem at barneverntjenesten planla et besøk tre måneder frem i tid etter plassering. Og så hørte ikke

fosterforeldrene noen ting. Det fremkom i fokusgruppediskusjon at enkelte fosterforeldre hadde uttalt: *«De hadde en følelse av at barnevernet var vekke, så snakket de [fosterforeldrene] med barneverntjenesten og så sa de [barneverntjenesten], 'men vi har jo vært der'»*. I en fokusgruppediskusjon ble det kommentert dette med å si:

«Barnevernet er av og til forsyne meg så fraværende og så travel og så langt vekke at de [barnevernet] mister forståelsen [av barnet] jeg er veldig opptatt av å få barnevernet med på PRIDE, slik at de får en felles forståelse med fosterforeldrene».

En annen fokusgruppediskusjon ble det gitt uttrykk for viktigheten av at barnevernet var tett på fosterforeldrene, det ble uttalt: *«Er litt opptatt av barnevernet sin rolle her, for å få dem med fra starten.....Etter tredje året, når ting begynner å skjære seg, begynner de [barnevernet] å reagere å komme med masse tiltak»*. Fokusgruppediskusjonen kommenterte denne uttalelsen og sa:

«Så blir det bare forsterkelse av en dårlig relasjon [mellom barnevern og fosterforeldre] om ikke tiltak kommer inn fra starten. I stedet for at de [barnevernet] bygger opp et nettverk helt fra starten av, sånn at ungen blir trygg, hvis det begynner å skjære seg så har de [fosterforeldrene] flere å lene seg på. Om de bygger et nettverk helt fra starten».

I noen fokusgruppediskusjoner fremkom det at noen mente at barneverntjenesten ikke ante hva som skjedde i fosterhjemmet og på den måten var fosterforeldrene alene, noe som utgjorde en stor belastning. En konsekvens av dette er at barnevernet ikke blir kjent med barnet eller fosterforeldrene og at fosterforeldre ikke får den hjelpen de trenger når problemene oppstår. Mange fosterforeldre opplevde stor slitasje og de fikk ikke den oppfølgingen de trengte. Det fremkom av fokusgruppediskusjonene at en del barneverntjenester:

«Prioriterer knallhardt, og barnevernet har et kjempekjør og de jobber ut fra ka kriser som oppstår. I stedet for å ha tid til å kunne gå inn for å støtte familien mye i begynnelse. Eg synes det går veldig mye igjen, det har med kapasiteten»

Videre ble det fortalt fra en fokusgruppediskusjon:

«De [barnevernet] har knapt nok vært i fosterhjemmet. Jeg tenker det er ikke rart det ryker i noen av disse fosterhjemmene. Og jeg [veilederen] tenker etter å jobbet med dette [veiledning] så pass lenge; ikke søren om jeg hadde turt å være fosterhjem».

I analyse av fokusgruppediskusjonen fremkom det at fosterforeldre opplevde i sin kontakt med barnevernet at det var mye skifte av saksbehandler. De mente at dette var en medvirkende årsak til at oppfølgingen av fosterhjemmet var for dårlig. De nye saksbehandlerne kjente ikke familien og familien måtte fortelle sin historie på nytt, gang på gang. Det ble i følge en fokusgruppediskusjon fortalt: *«Meir pågang på barneverntjenesten, stressa liv og skifte av saksbehandler. Så heile barnevernfeltet er jo liksom litt sånn i krise opplever jeg».*

Alle i fokusgruppene mente at fosterforeldrene må få inn veiledning helt fra starten og i tillegg er det nødvendig med avlastning. I fokusgruppediskusjonen fremkom det at dette var nødvendig for å forebygge utilsiktede flyttinger, og det ble uttalt:

«Det er mange nå som tenker, også barnevernet og sikkert vi veiledere, at mindre nødvendig med veiledning når det går godt. Det er virkelig en misforståelse, det er då det skal være veiledning, man skal ikkje stoppa veiledning når det går godt. Det å være på fra dag ein å kunna sjå kor begynnar det her, ka e utfordringen her. Før ting får bygd seg opp».

I noen familier kunne det være for sent å komme med hjelp når det begynte å skjære seg. I følge fokusgruppediskusjonen ble det vektlagt viktigheten av langsiktig tenkning og ikke bare at barnevernet kom på banen når det oppsto en krise. Det fremkom i fokusgruppediskusjonen at de opplevde de stor uenighet i fagfeltet i forhold til viktigheten av veiledning inn fra starten, de uttalte:

«At fosterforeldre jobber med disse barna heime uten veiledning fra dag ein er for meg uforståelig. Det er en for liten rød tråd gjennom heile prosessen og det blir signalisert ulikt og utydelig at detta er så krevande at du [fosterforeldre] trengje støtte, fra dag ein».

I en fokusgruppediskusjon ble det kommentert dette ved å si: *«veileder må inn før de blir så slitne at de [fosterforeldre] ikkje orkar å forstå barnet».* I følge fokusgruppediskusjonen kom det frem: *«Slitne fosterforeldre er ikkje veiledningsbare. Fosterforeldrene greier heller ikkje å bli glad i barnet om veiledningen kommer inn for seint».* Det som flere fosterhjemsveiledere uttalte var verdien og nødvendigheten av avlastning: *«Fosterfamiliene sier at avlastning må vi ha viss vi skal greie å stå i en sånn krevende plassering».*

I en fokusgruppediskusjon ble det utalt at noen fosterforeldre ble møtt av barnevernet med for liten forståelse:

«De [fosterforeldrene] fikk for lite forståelse fra barnevernet, så når eg [veilederen] kom, var det for seint. Utviklingen hadde gått så galt over lang tid at de ikkje klarte å snu, ja de negative følelsane. Da er det sånn på sekundet; `Kom å hent barnet`»

På den andre side kom det også frem i fokusgruppediskusjonene noen som opplevde det motsatte:

«Jeg har opplevd fosterforeldre som er lykkelig når saksbehandler kommer på besøk for de [saksbehandlere] er så gode mennesker. De [fosterforeldrene] får sånn støtte og hjelp og på [barnevern] kontoret føler de en raushet. De [fosterforeldrene] blir lyttet til, og det er en velsignelse, og det er sånn det bør være».

Dårlig samarbeid:

Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at samarbeid og god kontakt mellom fosterforeldre og barnevern er helt grunnleggende nødvendig. At det er tillit, samarbeid, respekt, anerkjennelse og åpenhet mellom barnevern og fosterforeldre. Barnevernet trenger god kjennskap til fosterfamiliene for å få en forståelse av hva fosterforeldre står i og hvilke behov både barnet og fosterforeldrene har, uten at fosterforeldrene må be om det. Det ble uttalt fra en veileder: *«Fosterforeldre er likeverdige samarbeidspartnere, det har jeg [veilederen] hatt mange opplevelser av at jeg [veilederen] ikke synes det har vært. Noen av mine [veilederen] fosterhjem har vært redd barnevernet».* Det ble kommentert i en fokusgruppediskusjon:

«Barnevernet må jobba veldig mye med seg sjøl i forhold til det at fosterforeldrene ikkje er kravstore. De [fosterforeldrene] de er likeverdige samarbeidspartnere, det har jeg hatt mange opplevelser av at jeg ikke syns det har vært. Det er barnevernet som eier barna og det får fosterforeldrene også beskjed om».

I alle fokusgruppediskusjonene ble det påpekt at samarbeidet mellom fosterforeldre og barnevernet, samt relasjonen til saksbehandler som en viktig faktor for en vellykket plassering. I følge fokusgruppediskusjonene fremkom det at de dessverre hadde snakket med flere fosterforeldre som opplevde dette forholdet [mellom fosterforeldre og barnevern] som en slitasje:

«Tilleggsbelastningen i forhold til det som kreves av de [fosterforeldre] å handtere, både i forhold til samarbeidsopplevelser med hjelpeapparatet for øvrig, enten det er BUP eller barneverntjenesten, dette hadde de [fosterforeldrene] aldri trodd de skulle bli utsatt for at det kom som et sjokk».

Dette ble kommentert av en annen fokusgruppediskusjon: *«det går ikke an å være forberedt på samarbeidsproblemer med hjelpeapparatet, du må oppleve det tror eg».*

I flere fokusgruppediskusjoner ble det uttrykt bekymring på vegne av flere fosterforeldre som har utalt: *«Hva skjer den dagen jeg stanger hue i veggen? Vil da barnevernet være en samarbeidspartner eller en som motarbeider meg?»* Samtidig ble det i fokusgruppediskusjonene uttalt at kvaliteten på samarbeidet varierte: *«Det er veldig, veldig forskjellig. Noen barneverntjenester er fantastisk flinke, men det er så forskjellig».*

I fokusgruppediskusjonene ble det fortalt at fosterforeldre opplevde store forskjeller på oppfølgingen fra kontor til kontor og fra saksbehandler til saksbehandler. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at de mente det var mest betenkelig var at samarbeidet ofte var personavhengig. Fra en fokusgruppediskusjon ble det sagt: *«De [barnevernet] har ulik forståelse av det å være fosterforeldre og av det å ha fosterbarn plassert fra barneverntjenesten».* Fra en annen fokusgruppediskusjon ble det fortalt:

«Jeg har sittet i møte med fosterforeldre og barnevernet hvor fosterforeldre har følt seg dolket i ryggen. De [barnevernet] har gått bak ryggen på de [fosterforeldre] helt unødvendige ting som burde være åpne og grei og, og de [fosterforeldrene] prøver på en måte å rydde opp og får beskjed om at, `jamen, det er vi som er barnevernet`».

I fokusgruppediskusjonene ble det sagt at dette er skremmende, barnevernet tar bare en avgjørelse, det ble fortalt: *«`Men dette går ikke, så her gjør vi [barnevernet] sånn` Eg [fosterhjemsveileder] syns det er skremmende, og det er e trist».* Det finnes fosterforeldre som har fått hørt fra barnevernet: *«`Det er vi som eier barnet`».*

I noen fokusgruppediskusjoner kom det frem at enkelte fosterforeldre hadde opplevd å blitt mistenkeliggjort. Fosterforeldre ba om hjelp og de ble mistenkt for å være kravstore. Saksbehandler kjenner ikke familien, de er der to ganger i året. Og de bytter saksbehandler. I tillegg fremkom det i fokusgruppediskusjonen at noen fosterforeldre opplever manglende anerkjennelse fra barneverntjenesten. Dette fører til frustrerte fosterforeldre, en fosterhjemsveileder hadde opplevd: *«fosterforeldre føler seg lite*

respektert, både det med beslutninger og når det gjelder økonomi, og det å kjenne på denne avmakten». Det blir i følge en fosterhjemsveileder opplevd fra fosterforeldre sin side som trist og vanskelig at det skal være så mye frem og tilbake og telefoner og saksbehandlere som ikke er tilgjengelige. I fokusgruppediskusjonene ble det uttalt at noen fosterforeldre kunne bruke opp mot to måneder før de fikk tak i saksbehandler, og fosterforeldre uttrykte at barnevernet er et byråkratisk og langsommelig system som fosterforeldre skal gjennom. I noen fokusgruppediskusjoner ble barnevernet med dets holdninger beskrevet som skremmende. Fosterhjemsveilederne mente fosterforeldre burde være likeverdige, det er de [fosterforeldre] som skal gjøre en jobb for barnevernet og de må bli anerkjent for dette. Noen ganger opplevde var konflikt mellom fosterforeldre og barnevernet i forhold til hva slags behov barnet hadde, det fremkom i en fokusgruppediskusjon: *«Det har jo litt med kompetansen i barneverntjenesten, til å forstå den svære omstillingen det er for en familie å få et fosterbarn».* I fokusgruppediskusjonen ble det uttalt at det er en drøm å tenke at vi skal få stabilitet i barneverntjenesten. Fosterhjemsarbeid må ifølge det som fremkom i fokusgruppediskusjonen oppjusteres. I fokusgruppediskusjonen kom det frem at når vi [det offentlige] først tar omsorgen for et barn så har de [barnevernet] et enormt ansvar. Fra en fokusgruppediskusjon kom det frem: *«Det finnes ikke utilsiktede flyttinger. Det finnes bare en dårlig jobb».*

Manglende informasjon om barnet:

Det fremkom i fokusdiskusjonene en oppfatning av at fosterforeldre ikke fikk nok informasjon om barnet i forkant av plassering. Flere fosterforeldre hadde ikke nok informasjon om hvor mye disse barna hadde med seg av behov. Heller ikke hvilken oppfølging og tilrettelegging barnet hadde behov for både hjemme, på skolen og på fritiden. I fokusgruppediskusjonen refererte de en uttalelse som noen fosterforeldre hadde uttalt: *«De følte seg rundlurt av barnevernet».* I en fokusgruppediskusjon ble det uttalt: *«Det er en sprik mellom det Bufetat sier, at alle kan gjøre denne jobben, men dette er jo ikke vanlig omsorg og det er jo ikke vanlig oppdragelse».* Det fremkom i fokusgruppediskusjonen at de trodde barneverntjenesten kunne være forsiktig med å gi informasjon. Fosterhjemsveilederne mente det er en balansegang. En skal heller ikke skremme fosterforeldre, men barneverntjenesten skal heller ikke være for tilbakeholden. Det fremkom i flere fokusgruppediskusjoner at det var en oppfatning av at barnevernet (kommunen) tenkte at fosterforeldrene var godkjent av Bufetat.

«Fosterforeldrene er sjekka ut på alle bauer og kantar, men så seier Bufetat: «`Nei, vi har ikke godkjent, me har klargjort. Me har gått ein prosess å klargjort`»... .. «Så gjer ikkje barneverntjenesten ein grundig nok undersøkelse sjøl og machining. Så eg tenke at her kan det gjerast ting for å sikra ein bedre start».

På den annen fremkom det i fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre ikke klarte å få med seg all informasjonen i forkant av en plassering, i en fokusgruppediskusjon ble det uttalt:

«Før man har truffet disse barna skjønner man det ikkje. Det er vanskelig å forstå før det blir konkret. Før man har truffet disse barna skjønner man det ikkje, før det skjer noe følelsesmessig i møte med barnet. Det er begrensa kor mykje informasjon som blir forståelig i forkant, før barnet kommer».

6.2 Forhold knyttet til fosterforeldrene:

I fokusgruppediskusjonene fremkom det flere faktorer som fosterhjemsveilederne hadde fokus på og som kunne være hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem. Disse ulike faktorene var knyttet opp til forhold ved fosterforeldrene. Mine funn viser at fosterforeldre opplevde endring i familien som vanskelig. Det ble i fokusgruppediskusjonen pekt på at fosterforeldrene manglet forståelse for barnets fungering og noen fosterforeldre opplevde at barnevernet og de ulike aktørene i hjelpeapparatet som en slitasje.

Endring i familien:

Endring i familien omfatter to ting. For det første handler det om endringer i fosterfamilien innad. Fosterforeldre eller andre familiemedlemmer kan bli rammet av alvorlig sykdom eller ulykke, eller det kan være at fosterforeldrene skiller seg. For det andre handler det om endringer som skjer i familien etter at fosterbarnet flytter inn. Det kan for eksempel være uenighet mellom fosterforeldrene om hvor mye tid eller hvilken oppfølging fosterbarnet skal få. Et annet eksempel kan være at fosterbarnet tar så stor plass at fosterforeldrene sine egne barn blir skadelidende.

I en fokusgruppediskusjon ble det fortalt om fosterforeldre som var motivert og gledet seg til å bli fosterforeldre, de er gode omsorgspersoner for 'normale' og 'velfungerende' barn.

«Det er mange fosterforeldre som er veldig gode omsorgspersoner for barn med vanlige fungeringer. Vanlige folk som har hatt, og gjerne har alminnelige barn uten spesielle behov eller spesielle utfordringer. Så tenker de[fosterforeldrene] at vi har plass til en til rundt bordet, og vi har lyst å være gode mennesker,det er ofte motivasjon til å ta imot barn som krever så mye».

Det synes som at utfordringen kommer underveis i en plassering, og ofte kommer det overraskende på fosterforeldrene. Mange hadde ikke sett for seg at disse utfordringene skulle komme. Fosterforeldrene så for seg et barn de ville hjelpe og som de ønsket skulle bli en del av deres familie. Det å få et barn skaper i seg selv endringer i en familie, men det å få et fosterbarn ble opplevd, ifølge fokusgruppediskusjonene av flere fosterforeldre, som spesielt utfordrende og medførte store endringer i familien. I en fokusgruppediskusjon ble det uttalt:

«Eg tenker ofte at en fosterfamilie er en familie som snur livet sitt på hode. Eg tenker den endringen som skjer i familien i forhold til egen barn og kanskje parforholdet eller omstillingen som skjer i familien at det blir en ny familie, alle må flytte plass litt».

Dette ble kommentert i en annen fokusgruppediskusjon som refererte fra en fostermor: *«Eg skal endra på heile familien, det er omveltninga som ein ikkje er forberedt på».* I fokusgruppediskusjonen kom det frem: *«Og endringene i familien det er vel den største utfordringen».* I tillegg fremkom det i fokusgruppediskusjonen:

«De [fosterforeldrene] hadde ikke ant ka det ville si å være offentlig familie, alltid ha hjemmet åpent, alltid være mottakelig, alltid være i dialog sant, det tror jeg mange [fosterforeldre] påpeker, med alle de relasjonene de faktisk skal stå i og ta imot».

Noen fosterforeldre opplever at familien ikke kan reise på ferie slik som familien har hatt som fast rutine. Barnet har så stort behov for forutsigbarhet og ro at det blir mer krevende å reise på ferie enn å være hjemme. Fosterbarnet blir avhengig av å bo på samme hotell, bo på samme rom på grunn av at barnet trenger faste rutiner og en høy grad av forutsigbarhet for å fungere. *«Det er denne omveltninga en ikkje er forberedt på.»*

I noen plasseringer har fosterforeldre latt hensyn til egne barn og familie gått foran fosterbarnet. Det fremkom i en fokusgruppediskusjon at det finnes tilfeller der fosterbarnet har tatt stor plass. Det har oppstått sjalusi mellom fosterbarn og egne barn

eller situasjoner har oppstått der fosterforeldre har vært så slitne at andre familie medlemmer har 'sett foten ned'. Noen biologiske barn lider også fordi fosterbarnet tar for stor plass. *«Fosterbarn som tar så stor plass og er så krevende i forhold til oppmerksomhet at det blir lite igjen til egne barn»*. Det har ifølge fokusgruppediskusjonene vært biologiske barn som vegrer seg for å gå hjem etter skolen, de får ikke sove og de trekker seg unna felleskapet i familien. De lider altså under at foreldrene er fosterforeldre:

«Masse følelsesmessige voksentema som de [fosterforeldres egne barn] får på seg og så skal liksom fosterforeldrene favne de å være trygg og sterke til å ta godt nok vare på de følelsesmessige belastningene som egne barn står i. Og da er det av og til de [fosterforeldrene]føler at nok er nok, og hva har vi påført våre egne barn».

På den andre side er det noen biologiske barn som kan bli redd for å miste [foster] broren eller [foster] søsteren, for nå skal det opp en ny rettsak igjen. I en fokusgruppediskusjon ble det fortalt: *«Hvordan skal vi ta vare på familien vår og samtidig ta vare på fosterbarnet. Det er jo en kjernesak at det av og til blir så stor uenighet at det sprekker på grunn av det»*.

En annen utfordring blant noen fosterforeldre er når det har vært uenighet innad i fosterfamilien på hvor mye tid en skal bruke på fosterbarnet. I tillegg har det oppstått uenighet mellom fosterforeldre rundt måten barnet blir ivaretatt og oppdragelsen av fosterbarnet. I noen fosterfamilier har det oppstått så store konflikter at fostermor fikk valget mellom familien og fosterbarnet av fosterfar. Dette ble et umulig valg for fostermor: *«Barna [voksne barn] og ektemannen syns at dette her ikke går lenger»*. I følge fokusgruppediskusjonen fremkom det fosterforeldre som hadde opplevd at slike umulige valg noen ganger førte til fosterforeldre som skilte seg. Andre fosterforeldre velger å avslutte fosterhjemsoppdraget. Det finnes også familier som har måtte velge mellom fosterbarn og egen familie, det fremkom i fokusgruppediskusjonen noen som mente: *«Du kan ikke legge familien din på det alteret»*. I noen plasseringer hadde noeni fokusgruppene opplevd fosterforeldre med dårlig samvittighet fordi de tenker på hva de har utsatt egne barn for. På den annen side ser egne barn at foreldrene er så slitne og de blir redd for foreldrene sine. Biologiske barn kan noen ganger oppleve at deres egne foreldre blir behandlet på en dårlig måte av fosterbarnet, det kan være de blir utsatt for falske beskyldninger, et stygt språk eller utageringer. De opplever at deres egne foreldre blir både sint og lei seg.

Manglende forståelse:

Det var enighet i alle fokusgruppediskusjonene at de aller fleste fosterforeldre som hadde opplevd utilsiktet flytting, var fosterbarna så skada og fungerte så dårlig at fosterforeldrene ikke klarte å forstå. Dette til tross for at de hadde blitt utfordret både av barneverntjeneste og på PRIDE kurs på at barna kunne bli utfordrende for dem på flere områder:

«Dette handlar om kunnskap, sant, og [fosterforeldrene]skjønna og forstå uttrykk som barnet gir for å kunne..... deretter handtere det[barnet] og forstå det [barnet] og hjelpe de [barnet], det er noe med det at før man [fosterforeldrene]treffer disse barna så skjønner man[fosterforeldrene] ikkje,..... det er veldig vanskelig å forstå før barnet kommer».

I fokusgruppediskusjonene fremkom det at fosterforeldre var uforberedt på hvilken oppgave de hadde tatt på seg. De forsto ikke barnet på grunn av manglende informasjon om diagnose. For eksempel var det barn som hadde en rus skade. De hadde ikke noen forestilling hva det ville bety for dem i hverdagen. Altså hva det ville si å ha et barn som var eksponert for rus i svangerskapet.

«De [fosterforeldrene]skjønner kanskje ikkje helt hva som skal til med denne tilpassede omsorgen for dette barnet. Eg har fulgt en del fosterforeldre som har fått informasjon, men de kunne ikkje ta det inn no, som de kunne nyttigjøre seg, de[fosterforeldrene] forstod ikkje, sånn a, i etterkant når de har vært fosterforeldre kan de begynna å forstå»

I en fokusgruppediskusjon ble det uttalt at det kreves mye av de som skal være fosterforeldre, de fleste som blir fosterforeldre har hatt omsorg for egne velfungerende barn. Så kommer fosterbarnet som de ikke klarer å forstå og det blir krevd mye av dem som fosterforeldre: «Det kreves spesielle ferdigheter tålmodighet, innsikt. Og det å kunne gå i seg sjøl sant, og ikkje minst regulera seg sjøl». Fosterforeldre er ikke godt nok forberedt på denne utfordringen, selv om de kan ha fått informasjon om barnets spesielle behov og hva som kreves av dem som fosterforeldre. Det ble opplevd av noen fosterforeldre som en stor overraskelse: «Vanskelig prosess, særlig fordi fosterforeldre ikkje er forberedt og utfordringer å få fosterforeldre å forstå bakgrunnen og årsaken til atferden hos barna». Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at PRIDE var ganske realitetsorienterende og de viser tøffe filmer der barn med spesielle behov blir presentert.

Til tross for dette ble det diskutert i fokusgruppen at fosterforeldre ikke klarer å ta det inn over seg: *«Det er akkurat som at det ikke angår dem, de tenker at det ikke blir sånn med mitt barn på en måte, det var på filmen. Det var der. Det blir noe ant hos oss»*

Slitasje:

De fleste som blir fosterforeldre har egne barn og de har fått lov å oppdra dem i fred uten innblanding. Nå som de er blitt fosterforeldre opplever de plutselig mange som har meninger om deres barn. Dette gjelder innen skole, pedagoger, leger, psykologer og barneverntjeneste. Dette kan bli opplevd som en slitasje for fosterforeldre. I en fokusgruppediskusjon fremkom det en uttalelse de hadde hørt fra en fosterforelder: *«Så kommer det sånne synsere, og så forteller de deg [fosterforeldre] hvordan du skal være som person omtrent. Det er tøft å ta imot for mange det, forståelig nok»*. Dette er tøft å ta imot for mange fosterforeldre som er slitne fra før og som må håndtere barnet 24 timer i døgnet. I tillegg opplever noen fosterforeldre at de må forsvare barnet når de får telefoner fra skole eller naboer der fosterbarnet blir beskyldt for noe galt som er blitt gjort, og så kommer taushetsplikten inn. Det er lett å forstå at dette kan utgjøre en slitasje for fosterforeldre.

6.3 Forhold knyttet til barnet:

I fokusgruppediskusjonene fremkom det flere hovedårsaker som fosterhjemsveilederne mente kunne være hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem. Disse hovedårsakene var knyttet opp til forhold ved barnet. Mine funn viser barn som flytter i fosterhjem ofte har en eller flere ulike diagnoser og atferdsproblemer og de manglet grunnleggende praktiske ferdigheter.

Psykiske vansker:

Når fosterhjemsveilederne fikk spørsmål om hva som var vanlige utfordringer i en fosterhjems plassering kom det frem at psykiske vansker hos barnet utgjorde en stor utfordring for fosterforeldre. I fokusgruppediskusjonen fremkom det et svar umiddelbart på spørsmålet:

«Det første jeg tenker på... Tidlig i plasseringen med barn som har alvorlige relasjonskader, intensiteten mellom fosterbarnet og den som skal være primær omsorgspersonen, og at det ofte er de første bøygene de treffer på.»

I fokusgruppediskusjonen fremkom det at barnet var så intens i sin relasjon til fosterforeldrene at det utgjorde en belastning som tæret på fosterforeldrene over tid. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at det kreves mye av 'vanlige' foreldre når de skal bli fosterforeldre for skada barn. Naturlig nok vil dette føre til slitasje på fosterforeldre og fokusgruppen nevnte flere faktorer som førte til slitasje, blant annet: *«Barn der intensiteten i relasjonen tærer på, og det å stå i og hjelpe et barn som aviser, altså det at fosterbarnet avviser fosterforeldrene.»*

Mine funn viser at fosterhjemsveilederne mente det var oppsiktsvekkende og bekymringsfullt at flere fosterbarn med store påførte skader og komplekse traumer kom i fosterhjem nå, enn det de hadde sett tidligere. Fosterhjemsveilederne mente at mange av disse barna som i dag blir plassert i fosterhjem, ble tidligere plassert i institusjon. Det at disse barna nå blir plassert i fosterhjem, utgjør en alvorlig risiko for utilsiktet flytting. I en fokusgruppediskusjon ble det sagt: *«nå blir de mest skadde barna plassert i fosterhjem»*. I fokusgruppediskusjonen ble det uttalt at barna hadde med seg: *«Å få et traumatisert barn inn i heimen, det anar du ikkje ka e før du har gjort det»*.

Det fremkom fra en fokusgruppediskusjon: *«det kan være barn som, mange av disse her [fosterbarna] har kompetanse på å være sjarmerende, manipulerende ikke sant, så veldig vanskelig for folk utenfor å forstå hvor tøft det kan være hjemme»*, *«det er en gjenganger hos fosterforeldre»*.

I alle fokusgruppediskusjonene fremkom det at de som fosterhjemsveiledere var opptatt av at mange barn kom i fosterhjem uten å være utredet hos BUP, i tillegg var noen barn underdiagnostisert. Barn kommer i fosterhjem og har med seg komplekse traumer, tilknytningsproblemer og store språkvansker. Fra en fokusgruppediskusjon frem det: *«For det første så opplever jeg at nesten ingen[barn] som er plassert, og som ikke bærer preg av å ha minst to eller tre diagnoser opp på hverandre.»* Det kom videre frem av fokusgruppediskusjonen at fosterforeldre måtte bruke lang tid på å regulere barna følelsesmessig og få etablert rutiner. Dette gjelder områder som mat, søvn, bytte av rene klær og hygiene. Det var stor enighet mellom veilederne at mange fosterbarn bar preg av at de hadde levd lenge i en omsorgssvikt situasjon som hadde påført barna store behov som: *«langt overgår vanlige barn, ja merkbare spesielle behov»*. Disse barna trenger mye mer enn 'vanlig' oppdragelse, var det flere fosterhjemsveiledere som uttalte. Andre

uttalelser som kom fra fosterhjemsveilederne var: *«Det er nesten ingen fosterbarn som ikkje har spesielle behov. Det å være fosterbarn er på en måte noe som....., ja gjør barnet spesielt, opplevelsen av å være fosterbarn.»*

Flere andre utfordringer ble også nevnt i fokusgruppediskusjonen: *«Det er klart at de tar stort fokus og plass disse ungane som er så krevande.»* Fra en annen fokusgruppediskusjon fremkom det følgende uttalelse: *«Det eg kom på sånn umiddelbart, det var det med avvisning. Altså at fosterforeldrene kjenner seg avvist av fosterbarna».* I fokusgruppediskusjonene fremkom det å bli avvist som omsorgsperson kom som en overraskelse og var uforståelig for mange fosterforeldre. Fosterforeldrene hadde sett for seg et barn som manglet mye omsorg og kjærighet, men når barnet fikk tilbud om det, tok ikke barnet i mot omsorgen. Noen barn og kanskje spesielt ungdom ønsket ikke ny familie, de klarte heller ikke inngå i nære relasjoner. De hadde en tilknytningsdiagnose som medførte at de kunne vise sinne uten å kunne sett ord på dette sinne: *«Spesielt ungdommer avviser, som ikkje vil og som ikkje vil snakka, og som ikkje vil skapa ein....., komma i posisjon eller skapa ein relasjon med nye omsorgspersoner».*

Atferds problemer:

I en fokusgruppediskusjon fremkom det at fosterforeldre hadde opplevd å bli redd på grunn av alvorlige situasjoner som hadde oppstått i eller utenfor fosterhjemmet, spesielt ungdom som starter en ruskarriere eller annen alvorlig problem atferd. *«Så er det selvfølgelig det med utagering som en ser er et veldig vanskelig problem.» «unge gutter som prøver seg på rus og når rusen først er begynt så eskalerer det med rus.»* I noen fokusgruppediskusjoner ble det uttrykt at fosterforeldrene kunne vise sinne overfor mor til disse barna som kunne utsette sitt barn for en slik risiko ved at de ruste seg i svangerskapet.

Andre uttalelser fremkom fra fokusdiskusjonen som: *«Tema knytt til seksuelle overgrep og grenseoverskridende adferd.»* Det ble nevnt spesielt et par alvorlige hendelser: *«Å da er det atferd som går altså på det å tenna på hus omtrent, sånn type atferd».* Noen fosterforeldre opplever denne atferden som truende for hele familien. De barna som er utagerende er et stort og veldig vanskelig problem i fosterhjemmet og for mange familier kan dette oppleves truende. Og en annen ting som fører til slitasje over tid er: *«aktivitetsnivået til barnet.»* Noen fosterforeldre har uttalt:

«Hadde vi [fosterforeldre] visst kor mykje arbeid det va, hadde vi ikkje vært sikker på om vi hadde blitt fosterforeldre».

Praktiske ferdigheter:

I fokusgruppediskusjonene ble det nevnt at mange fosterforeldre hadde blitt overrasket over at barna hadde store mangler når det gjaldt praktiske ferdigheter. Flere barn manglet også en grunnleggende begrepsforståelse. I en fokusgruppediskusjon ble det fortalt om en fostermor som hadde uttalt:

«Det som fostermor var mest uforberedt på var akkurat dette her med kor lite de[fosterbarnet] faktisk kan, reint sånne praktiske tin. Det å stå under dusjen og bare latt vannet renna. Veldig utfordrande kor lite dei[fosterbarna] har begrepa inne, detta når dei[fosterbarna] får beskjedar, dei [fosterbarna] veit ikkje ka dei inneholde. Mange fosterbarn hadde lært å leva på overflata og gjer det ikkje til kjenne, så går det ei tid før fosterforeldre begynnar å skjønna korfor barnet ikkje følger opp».

I andre fokusgruppediskusjoner ble det nevnt: *«Dusje betyr å stå under dusjen, det er det eneste de kunne.»* I flere fokusgruppediskusjoner ble det uttalt at de kjente seg igjen i dette. *«De [fosterbarnet] kan lite om å lage egen mat, bytte undertøy, rydde opp etter seg.»* I fokusgruppediskusjonen fremkom det at de hadde erfaring med mange fosterforeldre som brukte mye tid til å lære og måtte forklare barna praktiske ting, i en fokusgruppediskusjon ble det sitert fra en fostermor på denne måten, *«jeg måtte ned på pekebokstadiet til et barn som var 12 år for at barnet skulle få med seg begreper».* Fra fokusgruppediskusjonene ble det sitert fra en fostermor: *«jeg ba barnet gå på kjøkkenet å hente en sleiv, barnet gjekk på kjøkkenet, men visste ikkje ka ei slev var»*

7. DRØFTING:

Hensikten med denne studien har vært å få noen svar på hva som kan være hovedårsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem. Særlig var det forhold knyttet til barnevernets oppfølging av fosterforeldre som var den hovedkategorien som ble oftest trykket frem som årsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at det var ingen enkle svar eller forklaringer på hva som var årsakene til utilsiktet flytting fra fosterhjem, men heller at årsakene var komplekse og

sammensatte. Et eksempel på kompleksiteten var at en sjelden kunne si at adferden til barnet i seg selv var årsaken til utilsiktet flytting, men at adferden til barnet måtte sees i sammenheng med barnets alder, hvor lenge barnet hadde bodd i fosterhjemmet, kompetanse og erfaring hos fosterforeldre, fosterforeldrene sine egne barn og den støtte fosterforeldrene fikk fra barneverntjenesten. I fokusgruppediskusjonene fremkom det at fosterhjemsveilederne var opptatt av den støtte fosterforeldre hadde behov for i form av å bli anerkjent for den jobben de gjør, avlastning og veiledning gjennom hele fosterhjemsoppholdet. Det ble i fokusgruppediskusjonene poengtert viktigheten av å komme inn i startfasen i en plassering, da starten i en plassering viser seg å være en særlig sårbar fase. I tillegg fremkom det i fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre hadde behov for å bli lyttet til, tatt på alvor og bli sett på som en likeverdig samarbeidspartner rundt barnet. Det var også viktig for fosterforeldrene at de fikk medvirke på de beslutninger barnevernet tok som berørte dem som fosterforeldre og fosterbarnet.

Videre i drøftingsdelen vil jeg drøfte funn som fremkom i fokusgruppene opp mot anerkjennelsesteori og samarbeidsteori slik den fremkommer i kapittel 3. Det vil også være interessant å se om funn fra fokusgruppediskusjonen samsvarer med det som fremkommer i norsk og internasjonal forskning. Jeg vil også drøfte om funn fra fokusgruppediskusjonene stemmer med de forutsetningene for oppfølging som fremkommer i lov og retningslinjer for oppfølging av fosterforeldre. Drøfting er strukturert i henhold til analysens hovedkategorier, og jeg starter med den hovedkategorien som var oftest omtalt i fokusgruppediskusjonene.

7.1. Forhold knyttet til barneverntjenesten:

Analyse av fokusgruppediskusjonene viser at barnevernets rolle i oppfølgingen av fosterforeldre var viktig og var av stor betydning for å unngå utilsiktet flyttinger. I en fokusgruppediskusjon fremkom det at barnevernet plasserte noen barn i fosterhjem, for så å overlate fosterforeldrene til seg selv. Det kunne gå lang tid før fosterforeldrene hørte noe fra barnevernet. Når vi ser disse funnene i lys av både norsk og internasjonal forskning som sier at utilsiktet flytting skjer i starten av en plassering, er det bekymringsfullt at fosterforeldre opplever at de blir sittende alene etter at barnet har flyttet inn (Backe-Hansen, Christiansen & Havik, 2013; Egelund, 2006; Olsson, Egelund & Høst, 2012; Oostermann, Schuengel, Slot, Bullens & Doreleijers, 2007). Første tiden etter at barnet har flyttet inn har vist seg å være en sårbar periode i følge Egelund & Høst

(2012), og fosterforeldre trenger spesielt tett oppfølging i denne fasen, noe som også retningslinjene for fosterhjem påpeker nødvendigheten av (Barne- og familiedepartementet, 2004). I analyse av fokusgruppediskusjonene fremkom det at barnevernets uteblivelse fra fosterhjemmet var startproblemer som kunne føre til en dårlig relasjon mellom barnevernet og fosterforeldrene. Dette samsvarer med funn fra Haviks (2007) studie som viser at over halvparten av fosterforeldrene vurderte at forholdet til barneverntjenesten var viktig. Mine funn viser at det kan synes som om oppfølgingen fra barneverntjenesten er for dårlig, og at retningslinjer for fosterhjem ikke blir overholdt.

Mine funn viser at barnevernet uteble fra fosterhjemmet fordi de manglet kapasitet, saksbehandlere hadde for mye å gjøre, det var hyppig saksbehandler skifte og de mente at det å jobbe i barnevernet var et «*stressa*» liv. Funn fra Havik (2007) studie viser også at det som hadde størst betydning for fosterforeldre, var å få raskt kontakt med saksbehandler. Dette var en av flere viktige faktorer som hadde betydning for om fosterforeldre skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke. Fra fokusgruppediskusjonene fremkom det også at fosterforeldre opplevde barnevernet som et byråkratisk og langsommelig system der det var vanskelig å få tak i saksbehandler.

Det at barnevernet har det travelt samsvarer med uttalelser fra Heggen, Jørgensen & Rød (2013) som sier at det kommunale barnevernet har fått flere og større oppgaver de siste årene. Funn fra studie til Skivenes & Tonheim (2016) viser også at tidspress, stor saksmengde og høy turnover er situasjonen barnevernet i Norge står overfor i dag. Det er ikke uten grunn at den mangelfulle oppfølgingen fosterhjemmene får fra barneverntjenesten var en av flere begrunnelser til forslag til ny barnevernlov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Tilsvarende funn fra flere forskere viser at hyppig bytte av saksbehandlere, lite kontakt mellom barnevern og fosterhjem, kunne føre til at det ble brist i kontinuiteten og oppfølgingen, og stabiliteten i plasseringen kunne bli truet. Til slutt kunne fosterhjemsoppholdet ende med en utilsiktet flytting (Haviks, 2007; Khoo & Skoog, 2014; Statistisk sentralbyrå, 2014).

Funn fra Backe-Hansen, Christiansen & Havik (2013) viser at når en plassering har vart i ti år eller lengre, har over halvparten av fosterhjemmene hatt minst fire saksbehandlere. Dokumentarfilmen «Brustne hjerterom» viser også at hver enkelt saksbehandler i barnevernet hadde alt for mange fosterfamilier å følge opp og enkelte saksbehandlere ble

omtalt som overarbeidet (NRK, 2014). På bakgrunn av analyse fra fokusgruppediskusjonene kan det synes som om barneverntjenesten ikke følger opp fosterforeldre på en tilfredsstillende måte. Dette samsvarer med det som fremkommer i rapport fra Statens helsetilsyn (2015) at i noen barneverntjenester hadde halvparten av fosterhjemmene bare fått ett besøk pr. år fra barneverntjenesten. I følge retningslinjer for fosterhjem og i fosterhjemsavtalen har barnevernet et ansvar å vurdere hvor ofte de skal besøke fosterhjemmet, men hovedregelen er at barnevernet skal besøke fosterhjemmet så ofte som det er nødvendig for å sikre en forsvarlig oppfølging. Som et minimum skal barneverntjenesten besøke fosterhjemmet fire ganger i året. Om antall besøk skal reduseres må barnet ha bodd i fosterhjemmet minst to år og at det forutsetter at barnet har det bra i fosterhjemmet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; bvl, 1992). Den manglende oppfølgingen barnevernet hadde av fosterhjemmene ble i følge fokusgruppediskusjonene omtalt som at barnevernet var i krise. Statens helsetilsyn (2015) skriver i sin rapport at noen barneverntjenester hadde begått lovbrudd, eller at barneverntjenesten hadde et stort forbedringsområde når det gjaldt oppfølgingen av fosterforeldre.

Backe-Hansen, Christiansen & Havik (2013) viser til at det bare er rimelig at forholdet mellom fosterforeldre og barneverntjenesten er en faktor som gjør at fosterforeldrene ønsker å si opp fosterhjemsavtalen. Saksbehandlere i barnevernet må forholde seg til hele spekteret av aktører i en fosterhjemsplassering (Backe-Hansen, 2009). I tillegg skal lover og retningslinjer overholdes, interne vedtak skal skrives og vedtak fra rettsystemet følges opp. Det har vist seg at barnevernet som arbeidsfelt er varierende, komplekst og utfordrende, noe som forutsetter spesifikke kunnskaper hos saksbehandler. (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). I tillegg er barneversansatte i medias søkelys. Mye av kritikken fra media handler noen ganger om rykter som springer ut fra et syn om at staten ikke bør blande seg opp i folks familieliv. Til tider kan kritikken være berettiget, som for eksempel i den såkalte «*glass jente saken*». (Bergens Tidende, 2016). Det er ikke vanskelig å forstå at høyt arbeidspress og medias søkelys utgjør en stor belastning for dem som jobber i barnevernet. Fosterhjemsveilederne fortalte også om fosterforeldre som opplevde at kompetansen til de ulike saksbehandlerne var forskjellig. Imidlertid viser funn fra Havik (2007) at de fleste fosterforeldre var fornøyd med den kompetanse og engasjement som saksbehandlere i barnevernet er i besittelse av. I motsetning til dette ble det fortalt fra fokusgruppediskusjonene at ikke alle saksbehandlere hadde en forståelse av

hva det vil si for fosterforeldre å få et fosterbarn og hvilken omstilling dette ble for familien. I tråd med dette viser funn fra Havik (2007) at den enkelte saksbehandler sin forståelse og prioriteringer er med å påvirke kvaliteten på oppfølgingen av fosterforeldre. Det kreves mye av en saksbehandler, en må ha god dømmekraft og kunne vise god utøvelse av skjønn. Tiltak for å styrke kompetansen og kvaliteten i barnevernet er en viktig diskusjon som også blir omtalt i lovforslag til ny barnevernlov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Manglende kunnskap hos saksbehandler er en stor utfordring innen fosterhjemsomsorgen slik mine funn og internasjonal forskning viser. Slik det forholder seg i dag innen barnevernet er hovedvekten unge, med små barn, studielån og i en etableringsfase med økonomiske forpliktelser. En mulig løsning på mangel på kunnskap er at saksbehandlere innen fosterhjemsomsorgen får mulighet til å videreutdanne seg ved å ta ut permisjon med lønn. Mine funn viser også at flere fosterforeldre hadde et godt forhold til saksbehandler, og de var fornøyd med oppfølgingen de fikk fra barneverntjenesten. Forskning viser at fosterforeldre opplever store forskjeller på den oppfølgingen de fikk fra de ulike saksbehandlere, samt ulik oppfølging fra de ulike barnevernkontorene (Havik, 2007). Det var også dette som kom frem av dokumentarfilmen «Brustne hjerterom», det var store forskjeller fra kommune til kommune på hvor mange saker hver saksbehandler hadde. Dermed ble det også naturlig nok forskjell på hvor mye tid de hadde til rådighet til hvert enkelt fosterhjem (NRK, 2014).

Mine funn viste at en annen årsak til utilsiktet flytting fra fosterhjem er at fosterforeldre kan oppleve seg lite respektert av barnevernet; de opplever en manglende anerkjennelse fra barnevernet for den jobben de gjorde for fosterbarnet. I tråd med anerkjennelse teorien skal samarbeidet være gjensidig og likeverdig og bygge på at fosterforeldrene er likeverdige og kompetente samarbeidspartnere (Honneth, 2008). Manglende anerkjennelse og et for dårligt gjensidig samarbeid mellom fosterforeldre og barnevern var vanskelig for fosterforeldrene å forholde seg til. I fokusgruppediskusjonen ble det fra fosterhjemsveilederne uttrykt at dette var trist å oppleve. I følge Follesø (2010) viser begrepet anerkjennelse til en aktiv holdning og handling, og at dette ønske er iboende i alle mennesker. I følge FN's (1948) menneskerettigheter har hvert enkelt menneske krav på å bli anerkjent. I dette ligger det at fosterforeldrene må bli møtt med en forståelse fra barnevernet ut fra fosterforeldrene sitt perspektiv (Brown & Bedner, 2006; Jensen & Ulleberg, 2011; Pettersen & Simonsen, 2010; Aamodt, 2005). Dersom fosterforeldre

opplever mangel på anerkjennelse fra barnevernet sin side kan dette påvirke samarbeidet og fosterforeldrenes ønske om å fortsette som fosterhjem (Ødegård, Lohne & Willumsen, 2015).

Mine funn viste at fosterforeldrene opplevde manglende anerkjennelse fra barnevernet som en stor slitasje, som noen ganger kunne føre til en utilsiktet flytting. Funn fra Brown (2007) viste også at fosterforeldrene ønsket mer respekt og anerkjennelse fra fagfolk. I dokumentarfilmen, «Brustne hjerterom» fremkom det at fosterforeldre savnet følelsen av respekt og anerkjennelse for det arbeidet de utførte som fosterforeldre (NRK, 2014). At fosterforeldre ikke får denne respekten er bekymringsfullt når vi vet at gjensidig respekt er et nøkkelbegrep som bidrar til å fremme et godt samarbeid (Brown, 2007; Ødegård & Willumsen, 2011). Det er spesielt viktig for barnevernsarbeidere å innta en anerkjennende, respektfull og samarbeidsvillig holdning slik at fosterforeldrene får en opplevelse av at de blir sett og hørt. Å innta en anerkjennende gjensidig holdning i samarbeidet mellom barnevern og fosterhjem er grunnleggende i Honneth's (2008) teori om anerkjennelse. I fokusgruppediskusjonene kom det frem uttalelser fra fosterforeldre som hadde opplevd barnevernet som noen «synsere» som kom på besøk. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at noen fosterforeldre opplevde at barnevernet skulle fortelle fosterforeldrene hvordan de skulle være. Dette ble fra fosterforeldrene opplevd som tøft og krenkende å ta inn over seg. Det å oppleve å bli krenket er vanskelig for de fleste å ta innover seg, og i følge Honneth (2008) er krenkelse det motsatte av anerkjennelse og i tråd med anerkjennelse teorien er det viktig for barneverntjenesten å følge opp fosterhjemmene med respekt og på en måte som gjør at fosterforeldrene føler seg anerkjent.

I tråd med lovens formål og retningslinjer for fosterhjem (Barne- og familiedepartementet, 2004; bvl. 1992) så fremkommer det av FO's yrkesetiske grunnlagsdokument (2015) at det er nødvendig med gode relasjoner for å få til et godt samarbeid. Det fremkommer også at en viktig forutsetning for om fosterforeldrene skal klare å følge opp et fosterbarn, er at barneverntjenesten og fosterforeldrene må etablere et godt samarbeidsforhold (Barne- og familiedepartementet, 2004). Det har vist seg at samarbeid er forbundet med stor kompleksitet. Det kan være at fosterforeldre og saksbehandlere i barnevernet har ulike forventninger og ulik forståelse, i tillegg til at de ser for seg forskjellig mål (Ødegård & Willumsen, 2011). I dokumentarfilmen «Brustne hjerterom» beskriver noen i barnevernet samarbeidet med fosterforeldrene som at de manglet felles fokus (NRK, 2014). Analyse

av fokusgruppediskusjonene viser at god kontakt og et godt samarbeid er grunnleggende nødvendig for om fosterforeldre skal klare å stå i det å være fosterforeldre, for barn med store omsorgsbehov og atferdsutfordringer. Funn fra Havik (2007) viser også at samarbeid forutsetter god kompetanse og engasjement fra saksbehandler. Et viktig kjennetegn på et godt samarbeid er at fosterforeldre får sine synspunkter vektlagt av barnevernet når de foretar beslutninger. Det forutsetter at saksbehandler kjenner barnet og fosterforeldrene godt. I NOU 2009:8 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008), blir det anbefalt at de som skal jobbe i barnevernet må være i besittelse av evne til å leve seg inn i hvordan andre har det og de må være bevisst egne holdninger. Bache-Hansen (2009) hevder noe lignende, når hun sier at det først og fremst er viktig for fosterforeldre at barneverntjenesten ser på fosterforeldre som viktige samarbeidspartnere. I tillegg må fosterforeldrene få medvirke på de beslutninger som tas som gjelder dem og fosterbarnet (Pettersen & Simonsen, 2010). Funn fra Havik (2007) viser også at fosterforeldre sin rolle som omsorgsutøvere for et barn styrkes når fosterforeldre inngår i et godt samarbeid med barnevernet. I følge funn fra Backe-Hansen, Christiansen Havik (2013) skal barneverntjenesten inngå i et samarbeid så lenge barnet bor i fosterhjemmet. Til tross for at barnevernloven (1992) forplikter barnevernet til å inngå i et samarbeid, så opplever noen fosterforeldre dessverre et dårlig samarbeid med barneverntjenesten, i følge analyse av fokusgruppediskusjonene. Noen av disse fosterhjemoppholdene ender som følge av det dårlige samarbeidet mellom fosterforeldre og barnevern, i en utilsiktet flytting.

Jacobsen (2009) skriver at de fosterbarn som har en tilknytningsskade vil by på store utfordrende omsorgsoppgaver for fosterforeldrene og barneverntjenesten må inn med veiledning og avlastning skal fosterforeldre klare denne oppgaven. I funn fra Khoo & Skoog (2014) var det fra fosterforeldrene sin side et stadig tilbakevendende tema at de ønsket mer støtte og veiledning i sin rolle som fosterforeldre. I følge fokusgruppediskusjonene fremkom det at veiledning måtte inn helt fra starten i et fosterhjemopphold, det var nødvendig for å forebygge en utilsiktet flytting. Det er naturlig sett ut fra en fosterhjemsveileders perspektiv at det er nødvendig med veiledning. Behov for veiledning blir også pekt på som viktig både i barnevernloven (1992), Rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem og retningslinjer for fosterhjem. Det blir lagt til grunn at barneverntjenesten skal sørge for nødvendig veiledning til fosterforeldrene så lenge barnet bor i fosterhjemmet. (Barne- og familiedepartementet, 2004; Barne- og familiedepartementet, 2006). I følge Khoo & Skoog (2014) fremkommer det at noen

barneverntjenester har satt inn veiledning for sent, og i noen fosterhjem har dette ført til en utilsiktet flytting. Det hevdes også fra fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre som er slitne ikke er mottakelig for veiledning. En annen uttalelse som fremkom i mine funn var at fosterforeldre ikke greide å bli glad i barnet fordi de fikk en «*feil*» start og ikke fikk veiledning til å handtere barnet fra starten i en plassering. Det var også et tema i fokusgruppediskusjonene at veiledning fra starten i en plassering var nødvendig for å redusere risikoen for en utilsiktet flytting. Funn fra Brown & Bednar (2006) viste også at en vellykket plassering var fosterforeldre som blant annet fikk veiledning så lenge fosterhjemsoppholdet varte.

7.2. Forhold knyttet til fosterforeldrene:

Analyse av fokusgruppediskusjonene viser at endringer i familien kunne bli opplevd som en utfordring og en faktor som kunne bidra til at fosterforeldre sa opp fosterhjemsavtalen. Det kunne være endringer i fosterfamilien som for eksempel sykdom, skilsmisse eller død. Det at det flytter inn et fosterbarn i en familie er en stor endring i seg selv. I tråd med både norske og utenlandske studier viser at store endringer i fosterfamilien kan utgjøre en risiko for en utilsiktet flytting (Backe-Hansen, Christiansen Havik, 2013; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Khoo & Skoog, 2014). Mine funn samsvarte også med funn fra Ellingsen & Øyre (2016) som viser at i de familier fosterbarnet tar større plass enn det fosterforeldrene så for seg i forkant av en plassering, kunne det utgjøre en risiko for utilsiktet flytting, særlig viss fosterbarnets utfordringer gikk utover egne barn.

Fosterforeldre har også etterspurt i forbindelse med PRIDE kurs hvilke konsekvenser og utfordringer egne barn vil få når de blir fosterforeldre (Stefansen & Hansen, 2014). I følge fosterhjemsveilederne kunne fosterforeldre være uenig seg i mellom om hvor mye tid de skulle bruke på fosterbarnet og hvilken oppdragelse de skulle gi fosterbarnet. Analyse av fokusdiskusjonene viste at enkelte fosterforeldre undret seg på hvordan de skulle ivareta egen familie og samtidig ta vare på fosterbarnet.

Det kom frem i fokusgruppediskusjonen at noen av fosterforeldrenes egne barn var redd for foreldrene sine fordi de så hvor slitne de var. Dette samsvarer med funn fra Ellingsen & Øyre (2016) som viser at biologiske barn i fosterfamilien opplevde det som vanskelig å oppleve sine foreldre som slitne på grunn av fosterbarnet. I fokusgruppediskusjonen fremkom det at noen fostermødre sto overfor nesten umulige valg. Deres egne menn og voksne barn mente at fosterbarnet tok for stor plass i familien og de oppfordret fostermor

til å si opp fosterhjemsavtalen. I følge fokusgruppediskusjonene kom det frem at det er en kjernesak hos noen fosterfamilier at slike umulige valgt av og til kan ende i en utilsiktet flytting. Dette samsvarer med funn fra Havik (2007) og Backe-Hansen, Christiansen Havik (2013) sin studie der fosterforeldrene pekte på at en viktig årsak som fikk dem til å vurdere å si opp fosterhjemsavtalen var hensynet til egne barn og familie.

Funn fra Havik (2007) viser at de fosterforeldre som hadde gått PRIDE var bedre forberedt enn de fosterforeldre som ikke hadde gått PRIDE. Funn fra et annet relevant studie av Lohne & Ødegård (2012) viste at fosterforeldre fikk manglende informasjon om barnets psykiske helse i forkant av plassering. I fokusgruppediskusjonene fremkom det på den ene siden at fosterforeldrene ikke fikk nok, misvisende eller manglende informasjon om barnet. På den andre siden fremkom det i fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre ikke ville klart å ta inn mer informasjon, eller forstå informasjonen som fremkom om barnet i forkant av en plassering. Havik (2007) sine funn viser at noen fosterforeldre mente at barneverntjenesten bevisst hadde holdt opplysninger om barnet tilbake. Lov og retningslinjer viser på sin side at fosterforeldre skal ha nødvendig informasjon i forkant av en plassering for å bli kjent med barnet (Barne- og familiedepartementet, 2004; bvl. 1992). På bakgrunn av erfaring fra flere fosterforeldre som viser at de fikk for dårlig informasjon fra barnevernet om barnet ble det av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, (2017) utgitt et rundskriv som påpeker viktigheten av nødvendig informasjon i forkant av et fosterhjemsopphold.

Manglende forståelse for barnets vansker er også noen som Storø, Bunkholdt & Larsen, (2010) viser til. Manum (2015) hevdet også at fosterforeldre kan bli så utfordret av barnets store omsorgsbehov at de gir opp og fosterhjemsoppholdet ender i en utilsiktet flytting. Fra noen fokusgruppediskusjoner fremkom det at for noen fosterforeldre ble barnets fungering så krevende og vanskelig at de ikke hadde klart å se det for seg i forkant av plassering. Storø, Bunkholdt & Larsen (2010) hevder at dette er en helt vanlig reaksjon hos noen fosterforeldre. I fokusgruppediskusjonene fremkom det også at fosterforeldre ikke hadde klart å ta barnets problematikk inn over seg, eller forstå. De måtte erfare det før de skjønnte det. Til tross for at mange fosterforeldre hadde fått god informasjon om barnets behov i forkant av plassering, var det ikke alltid fosterforeldrene var i stand til å se for seg hvordan de ville handtere barnet etter at de kom til dem i fosterhjem. Mine funn samsvarer med Jacobsen (2009) som viser til lignende erfaringer, der fosterbarnets

fungering var helt annerledes enn det som fosterforeldrene hadde erfart fra egne barn, og hva de hadde sett for seg før barnet kom til dem.

Det fremkom fra fokusdiskusjonene at det kreves mye av dem som blir fosterforeldre. Mine funn viste også at barn som blir plassert i fosterhjem i dag har langt flere utfordringer med seg enn de barn som tidligere ble plassert av barnevernet. I fokusgruppediskusjonene ble det hevdet at dette nødvendiggjør at fosterforeldre har spesielle ferdigheter og innsikt i barn med spesielle behov. En kan på bakgrunn av det som fremkom av fokusdiskusjonene tenke at dette er et misforhold til flere av de kampanjene som utgår fra Bufetat der de ikke etterlyser foreldre med spesielle ferdigheter, men foreldre; «*har dere et ekstra rom*», eller, «*har dere plass til en til rundt bordet*» (Bufetat.no). Det er et paradoks at det fra flere fagfolk hevdes at det er nødvendig at fosterforeldrene har en høy kompetanse for å klare å stå i denne store omsorgsoppgaven for de mest krevende og skada barna (Christiansen & Havik, 2013; Statens Helsetilsyn, 2015). En kan tenke at slike kampanjer som Bufetat har og et stort behov for fosterhjem, «*tvinger*» frem bruk av fosterforeldre som det er tvil om både fra Bufetat og fra barneverntjenesten kan egne seg som fosterforeldre. For så etter en kort tid ender fosterhjemsplasseringen i en utilsiktet flytting, fordi fosterforeldrene ikke hadde forutsetninger til å forstå hva det innebar å påta seg så store omsorgsoppgaver.

Mine funn viser at også at noen fosterforeldre opplevde hjelpeapparatet som en tilleggsbelastning. Lærere, PPT, BUP og andre hadde meninger om deres barn og noen fosterforeldre opplevde barnevernet som noen «*synsere*» som kom og skulle fortelle dem hvordan de skulle forholde seg til barnet. Funn fra andre forskere viser dessverre også at det å administrere en fosterhjemsplassering er en stor og omfattende oppgave som kan føre til at noen fosterforeldre blir stressa som i noen tilfeller kan føre til en utilsiktet flytting (Backe-Hansen, 2009; Brown & Bednar, 2006). Det er bekymringsfullt at fosterforeldre opplever hjelpeapparatet rundt barnet som en slitasje slik det fremkom i Aftenposten (2008), når formålet med hjelpeapparatet er ment å være til støtte og hjelp. I tillegg til dette fremkom det i analysen fra fokusgruppediskusjonene at flere fosterforeldre brukte mye tid på å forsvare barnet overfor skole naboer og andre. Det er ikke vanskelig å forstå at dette kan være en med belastning som igjen kan utgjøre en risiko for en utilsiktet flytting. Mine funn viser at noen fosterforeldre ikke hadde blitt fosterforeldre hadde de vist hvor arbeidskrevende det var.

7.3. Forhold knyttet til fosterbarnet:

Mine funn viser at fosterforeldre opplevde fosterbarnet som svært krevende, med langt større behov enn det deres egne barn hadde. Det fremkom i fokusgruppediskusjonene at omsorgsbehovet til fosterbarna overgikk «vanlige» barn, ja behovene var; «*merkbart større*». Analyse av fokusgruppediskusjonene viser at nesten alle barn som kom i fosterhjem hadde minst to eller tre diagnoser opp på hverandre. I følge funn fra Havik (2007) fremkom det at ni av ti barn som kom i fosterhjem hadde et større behov for omsorg og oppfølging enn det som er vanlig for andre barn på samme alder. Dette blir støttet av funn fra Manum (2015), når han skriver at han ser en tendens til at flere barn med tunge psykiske lidelser og store tilknytningsvansker blir plassert i fosterhjem. Flere studier viser at fosterbarn har utviklet psykiske problemer i langt større grad enn andre barn når de kommer i fosterhjem (Bakke, 2014; Lehmann, Havik, Havik, & Heiervang, 2013). Mine funn viser også at mange fosterbarn hadde alvorlige psykiske problemer, som relasjonsskader og tilknytningsskader når de kom i fosterhjem.

Ifølge Havik (2007) har fosterbarn som regel erfart sviktende omsorg over tid. Det viser seg at adferd og psykiske vansker avhenger av barnets alder, og hvor omfattende og langvarig omsorgssvikten har vært (Backe-Hansen, 2009; Havik & Christiansen, 2009; Havnen, 2013). I følge tilknytningsteorien som Bowlby (2005) er kjent for så viser det seg at barn som har opplevd omsorgssvikt og manglende emosjonell støtte ikke har etablert trygg tilknytning til sine omsorgspersoner. Som det er uttalt av Honneths (2008) så har kjærlighet sitt utspring i relasjonen i familien hvor barnet gjennom et gjensidig samspill med sine foreldre får en opplevelse av å bli akseptert og elsket for den en er og som et selvstendig individ. Konsekvensen for de barn som ikke er blitt møtt med emosjonell støtte og kjærlighet fra sine omsorgspersoner kan utvikle psykiske vansker i langt større grad enn barn generelt. Ut fra dette tilknytningperspektivet er det lettere å forstå vanskene mange barna har når de flytter i fosterhjem. En annen konsekvens for de barn som ikke har etablert en trygg tilknytning, er at de ikke klarer, eller bruker lang tid på å knytte seg nye omsorgspersoner (Jacobsen, 2009). Bowlby (2005) mente at kvaliteten på relasjonen mellom barn og omsorgspersonen er av stor betydning for dannelsen av indre arbeidsmodeller som er med å danne grunnlaget for barnets personlighetsdannelsen. Kvaliteten på relasjonen har og stor betydning for barnets emosjonelle, psykiske og sosiale utvikling. Barna må på nytt etablere nye relasjoner og utvikle nye indre arbeidsmodeller når de flyttet i fosterhjem og får nye omsorgspersoner (Jacobsen, 2009;

Thrana, 2013). Mine funn viser at flere fosterforeldre opplevde at fosterbarnet hadde store tilknytningsvansker som tæret på dem over tid. Noen barn aviste fosterforeldrenes omsorg og på sikt kunne dette føre til at fosterforeldrene ikke klarte å hjelpe barnet og de sa opp fosterhjemsavtalen.

I fokusgruppediskusjonene fremkom det at fosterbarnas skader var så komplekse når de ble plassert i fosterhjem at det utgjorde en stor risiko for en utilsiktet flytting. For de mest skada barna kan det å flytte i fosterhjem bli opplevd som ny traume (Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). Honneths (2008) teori om anerkjennelse innen kjærlighetssfæren og Bowlby (2005) tilknytningsteori kan dermed bidra til å gi oss en forståelse av hva som gikk galt en periode i barnas liv, og hvorfor barna har vansker med å inngå i nye relasjoner og knytte seg til sine omsorgspersoner (Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter, 2013). Det at barn kommer i fosterhjem med store psykiske skader og et omfattende omsorgsbehov er bekymringsfullt når det som utgangspunkt ikke stiller større krav til fosterforeldre enn at de skal sørge for at barnet får et trygt hjem og kunne gi barnet gode utviklingsmuligheter (Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010). Det var enighet i fokusgruppediskusjonene at fosterbarna måtte bli utredet før de kom i fosterhjem. Det er trist at en fosterhjemsplassering ender i en utilsiktet flytting fordi fosterforeldre erfarer at fosterbarnet ikke blir fulgt godt nok opp av hjelpeapparatet, slik funn fra Lohne & Ødegård (2012) og Baugerud & Melinder (2010) viser. Det er optimisme for barnas skyld å lese i forslag til ny barnevernlov som skriver at det vil bli mer fokus på utredning av barnas psykiske helse (Barne- og likestillingsdepartementet (2017).

Bernedo, Garcia-Martin, Salas & Fuentes (2015) viser også at det er en sammenheng mellom barnets alder når barnet flytter i fosterhjem og når det blir brudd i fosterhjemmet. Analyse av fokusgruppediskusjonene fremkom det at barn blir plassert for sent i fosterhjemmet, etter at barnet allerede er blitt påført en skade. Et naturlig spørsmål en kan stille seg er om ikke barn bør bli plassert tidligere for nettopp å hindre en skjevutvikling, slik funn fra Backe-Hansen (2013) også viser.

Funn fra Backe-Hansen, Christiansen Havik (2013) viser at det har vært vanlig å anta at atferdsvansker hos fosterbarnet har vært en risiko for utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Det har vist seg i følge nyere forskning at det ikke er så enkelt, og det synes som det er

vanskelig å peke på et enkelt kjennetegn ved barnet som kan være årsak til utilsiktet flytting fra fosterhjemmet (Backe-Hansen, Christiansen Havik, 2013; Lohne & Ødegård, 2012). I følge fokusgruppediskusjonene fremkom det at fosterforeldre klarte å handtere problematferd hos fosterbarnet i langt høyere grad når barnet var under skole alder enn når barnet kom i tenårene. Funn fra Backe-Hansen, Christiansen & Havik (2013) viser det samme. Dette samsvarer også med mine funn som viser at fosterforeldre hadde vært redd på grunn av ungdom som utagerte. Analyse av fokusgruppediskusjonene viser til fosterforeldre som hadde uttalt at de ikke hadde blitt fosterforeldre om de hadde visst hvor tidkrevende og belastende barnets atferd var for familien. Det kom også frem i fokusgruppediskusjonen at det var langt flere barn som var svært skada som kom i fosterhjem nå i motsetning til det som de hadde erfaring med fra tidligere. En kan undre seg om ikke disse barna burde vært plassert på institusjon (Bunkholdt, 2010; Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). Rammene på en institusjon betyr at de som jobber med disse barna går på skift noe som betyr at de slipper å stå i avvisning og problematferd hele tiden. Barnevernet kunne muligens diskutere om løsningen for de mest utfordrende plasseringene var at fosterforeldrene fikk mer avlastning. Samtidig er det en balansegang for de mest skada barna å «tole» å måtte flytte ut av fosterhjemmet for en helg eller en ferie fordi fosterforeldrene trenger en pause. Som jeg har vært inne på tidligere i denne oppgaven er det en utfordring for de barn med en tilknytningsskade å forholde seg til flere omsorgspersoner. En konsekvens av hyppig avlastning kan for noen barn bety at de får en ny bekreftelse på avvisning samt at barnet kan få en følelse av at de ikke er likeverdige medlemmer i fosterfamilien. En annen konsekvens kan være at de barn som ikke har etablert en trygg tilknytning til fosterforeldrene, vil bruke lang tid på å knytte seg nye omsorgspersoner. Resultatet kan bli at tilknytningsproblematikken vil følge dem i voksenlivet. Avlastning må også sees opp mot barnets behov for stabilitet og en trygghet, noe en fosterhjems plassering er ment å gi et barn som ikke har opplevd det tidligere. Som Manum (2015) hevder så har ikke alle fosterforeldre forutsetninger til å håndtere denne tunge problematikken barna har med seg inn i fosterhjemmet. Dyregrov (2013) bekrefter dette og viser at fosterforeldre lett kan føle seg hjelpeløs og de vet ikke hvordan de skal forbedre situasjonen for barnet. Barnevernet må av den grunn muligens i større grad vurdere konsekvensen for manglende stabilitet og trygghet for et barn opp mot den risikoen det er for at fosterhjemmet ender i en utilsiktet flytting.

Flere forskere har uttalt bekymring etter den nye helsereformen ble innført i 2004, der intensjon har vært at flere barn skal i fosterhjem, også de barn som tidligere hadde blitt plassert i institusjon (Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun & Grønningsæter, 2013; Bunkholdt, 2010; Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). I fokusgruppediskusjonene fremkom det at noen fosterbarn hadde så mange komplekse traumer på grunn av omsorgssvikt at dette utgjorde en risiko for utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Fokusgruppediskusjonene uttrykte at de var bekymret når de nå så at de mest skadde barna ble plassert i fosterhjem, og noen fosterforeldre hadde ingen forutsetning til å forstå barna. Barna var også så tilknytningsskadet at de ikke klarte å motta omsorg fra fosterforeldrene. Kan det tenkes at disse barna vil få det bedre på en institusjon? På institusjon må barna forholde seg til flere voksne, de «*slipper*» å forholde seg til en eller to nære personer. Samtidig vil de ansatte på institusjon ha større mulighet til å handtere barnets fungering i langt større grad, da de ansatte har mulighet til å hente seg inn igjen mellom hvert skift. Noe som ikke fosterforeldre har mulighet til i samme grad som en skiftordning på en institusjon fungerer. Etter den nye reformen i 2004 har intensjonen vært at flere barn skal bo i en familie. Det kan være at myndighetene har sett at fosterhjem ikke har vært et godt nok tilbud til de mest skada barna. Og i følge barne- og likestillingsminister Solveig Horne og helse- og omsorgsminister Bent Høye vil det bli opprettet institusjoner for de mest syke og skada barna (Fontene, 2017). Det er også grunn til optimisme å lese i forslag til ny barnevernlov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017) at barnevernsbarnas rett til helsehjelp skal bli styrket. Ut fra dette skal det bli spennende å følge med på om utviklingen går i den retning at de mest skadde fosterbarna får den hjelpen de har behov for i langt større grad enn de får i dag.

Det fremkom også av mine funn at fosterforeldrene var mest overrasket over at barnet manglet grunnleggende praktiske ferdigheter. Fra fokusgruppediskusjonen ble det sitert fra en fostermor som fikk et barn til seg på 12 år. Barnet hadde ikke lært å dusje, bytte undertøy eller lært seg navnet på helt vanlige kjøkkenredskaper. Mine funn viser fosterforeldre som måtte lære barna de mest grunnleggende begrepene, bare det å ta i mot beskjeder var vanskelig. Det er nærliggende å tenke at mange av barna som kommer i fosterhjem ikke har lært seg praktiske ferdighetene hjemme. Bakgrunnen slik jeg ser det er at foreldrene selv mangler disse ferdighetene. I følge Statistisk sentralbyrå (2015) var det nettopp manglende foreldreferdigheter som var årsaken til at familien hadde kontakt med

barnevernet. Det er slik at en ikke kan lære fra seg noe en selv ikke har lært (Killen, 2000).

8. AVSLUTNING - OPPSUMMERING:

Min undersøkelse indikerer at barneverntjenestens oppfølging av fosterhjemmene var for dårlig. Mine funn viste at noen fosterforeldre ble overlatt til seg selv når de fikk et fosterbarn plassert, og det kunne gå lang tid før de hørte noe fra barneverntjenesten. Den dårlige starten kunne i noen tilfeller føre til en dårlig relasjon mellom fosterforeldre og barnevernet som til slutt kunne føre til en utilsiktet flytting. Funn viste at starten i et fosterhjemsopphold er en spesiell sårbar periode og nettopp i den perioden er det viktig med tett oppfølging fra barnevernet. Funn viste også at det var i starten de fleste utilsiktede flyttingene skjedde. Det ble i fokusgruppediskusjonene enighet om at veiledning og tett kontakt med barneverntjenesten kunne redusere risikoen for en utilsiktet flytting.

Mine funn viser også at oppfølgingen av fosterforeldre var veldig forskjellig fra kontor til kontor og fra kommune til kommune. Funn fra fokusgruppediskusjonene viste at de fleste saksbehandlere i barnevernet manglet kapasitet. Funn viste at fosterhjemsveilederne var bekymret for utviklingen i barnevernet, saksbehandlere hadde for mange saker, de jobbet under tidspress og fosterforeldrene opplevde hyppig skifte av saksbehandlere.

Fosterhjemsveilederne beskrev et barnevern som var i krise, de som jobbet i barnevernet var overarbeidet og levde et stressa liv. Det fremkom allikevel funn som viste noen nyanser, ved at flere fosterforeldre var fornøyd med oppfølgingen fra barnevernet.

Mine funn viste at noen fosterforeldre ikke opplevde å bli anerkjent av barneverntjenesten for den jobben de gjorde med fosterbarnet. Funn viste også at et godt samarbeid mellom barnevernet og fosterhjemmet hadde stor betydning for om fosterforeldrene skulle si opp fosterhjemsavtalen eller ikke.

I min analyse fremkom det som en rød tråd at de barn som kom i fosterhjem, var barn som allerede var påført komplekse traumer på grunn av omfattende omsorgssvikt. Det viste seg også i følge fokusgruppediskusjonene at flere barn hadde store psykiske vansker og tilknytningsproblematikk, og barna bær preg av flere ulike diagnoser når de kom i fosterhjem. Mine funn viste at det å ivareta omsorgen for disse skada barna krevde mye av

de som skulle være omsorgspersoner, og mange av de som ble fosterforeldre hadde lite kunnskap og forståelse om de ulike diagnosene. Funn viste at dette ble som et sjokk for flere fosterforeldre, fosterbarnet hadde en helt annen fungering enn det de hadde opplevd og erfart med fra egne barn. I fokusgruppediskusjonene fremkom det på den ene siden at noen fosterforeldre fikk mangelfull eller misvisende informasjon om barnet i forkant av en plassering. På den andre siden fremkom det av fokusgruppediskusjonene at fosterforeldre fikk nødvendig informasjon om barnet, men at de ikke klarte å se for seg barnet i forkant, eller at de ikke klarte å forstå hvordan utfordringene kunne få betydning for deres familie. På sikt ble endringene i familien og den omfattende oppfølgingen av fosterbarnet en så stor belastning for fosterforeldrene at noen fosterhjemsopphold endte i en utilsiktet flytting.

8.1 Hvilke implikasjoner mine funn har for praksisfeltet:

Funn i min studie viser at barna som blir plassert i fosterhjem bærer preg av en omsorgssituasjon de har levd i, dette gjelder både den praktiske omsorgen, men også den emosjonelle. Det å bli fosterforeldre for disse mest sårbare barna er en stor oppgave, som barnevernet og fosterforeldre på vegne av samfunnet skal følge opp til å bli selvstendige voksne. Det er av den grunn bekymringsfullt, slik mine funn viser at mange fosterforeldre ikke får den nødvendige oppfølgingen og støtten fra barnevernet som i noen tilfeller ender i en utilsiktet flytting.

Fosterhjemsomsorgen må bli bedre i det fremtidige barnevern, særlig når det viser seg at de barna som kommer i fosterhjem er mer skadet og preget av omsorgssvikt enn tidligere. Barnevernet må prioritere høyt oppfølgingen av fosterforeldre, de må inn med veiledning og saksbehandlere må være støttende og mer tilgjengelig helt fra starten. Fosterforeldre gjør den største jobben i hele barnevernsystemet. De har barnet hos seg hele døgnet og det er deres jobb med barna som skal sikre stabilitet i barnets liv. Fosterforeldre må få medvirke i enda større grad i saker som berører dem og barnet og barnevernet må se på fosterforeldre som viktige støttespillere og samarbeidspartnere. Avlastning til fosterforeldre må i større grad være et viktig tema og avlastningens omfang og hvordan avlastningen skal foregå må være tilpasset hvert enkelt barns og fosterforeldres behov.

Videre vil jeg trekke frem at alle som jobber med barn, herunder lovgiver, må ha mer fokus på barna, og særlig de minste barna. Når barna blir plassert i fosterhjem som liten,

er muligheten til å hjelpe dem eller muligheten for å «*reparere*» større, før barnet utvikler i altfor stor grad tilknytnings skader og psykiske vansker. Jo mindre barna er når de kommer i fosterhjem, jo mindre er også risikoen for en utilsiktet flytting. Barna som kommer i fosterhjem må bli utredet før de kommer i fosterhjem slik at fosterforeldre får et bedre grunnlag til å vurdere den omsorgsoppgaven de påtar seg. Når barnet er blitt utredet vil det også for barnevernet være et bedre grunnlag til å vurdere hvilket fosterhjem dette barnet skal flytte til, og om fosterforeldrene har de kvalitetene barnet trenger. Det er i følge forslag til ny lovendring (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017) vektlagt behovet for bedre hjelp de mest syke barna. Det skal bli spennende å se om det blir etterfulgt.

I fokusgruppediskusjonene har det fremkommet at informasjonen fosterforeldre får av barnet i forkant av en plassering enten er mangelfull, fosterforeldre klarer ikke å ta informasjonen inn over seg eller å forstå informasjonen. Ut fra dette kan det være hensiktsmessig av barneverntjenesten å bli enda bedre på formidling av informasjon. Det er viktig at barneverntjenesten tar i bruk nettopp utkommet sjekkliste for barneverntjenestens informasjon til fosterhjemmene når et barn skal flytte i fosterhjem (Barne- og ungdoms – og familiedirektoratet, 2017). Barnevernet må gi mer informasjon om ulike diagnoser, hvordan barn fungerer med de ulike diagnosene, samt hvordan fosterforeldre kan hjelpe barna og hvilken oppfølging fosterforeldre måtte ha for å hjelpe barnet. Og ikke minst må barneverntjenesten si noe om hvor mye det vil kreves av fosterforeldre. Barnevernet må i større grad forplikte seg med skriftlige avtaler om hvilke rammebetingelser de får. Det kan være i forma av veiledning, økonomisk støtte, hvor ofte barnevernet skal komme på besøk eller hvor mye avlastning som blir gitt til fosterforeldre.

Mine funn viser at endring i familien kan være en faktor som gjør at noen fosterforeldre sier opp fosterhjemsavtalen. Særlig ble det nevnt når oppfølgingen av fosterbarnet går ut over egne barn. Jeg tenker at barnevernet kan bruke mer tid på samtaler med biologiske barn i fosterhjemmet. Når barna til fosterforeldre blir inkludert i det som skjer rundt fosterbarnet, blir sett og lyttet til av barnevernet kan det bidra til at også fosterforeldrenes egne barn klarer å forstå fosterbarnet. Kanskje veiledning til fosterforeldre også kan inkludere fosterforeldrenes egen barn. Dett er også en måte barnevernet kan vise fosterforeldre større interesse, samt de biologiske barna blir hørt på sine opplevelser og følelser på det å få et fostersøsken.

8.2 Hvor er det behov for mer kunnskap og forskning?

Denne studien, samt både norsk og internasjonal forskning viser at barnevernet står overfor utfordringer ved at altfor mange fosterbarn må flytte utilsiktet fra det ene fosterhjemmet til det andre. Denne studien har bidratt til å gi noen svar på hva som er hovedårsakene til at så mange utilsiktede flyttinger fra fosterhjem skjer. I prosessen med å skrive masteroppgaven har det reist seg flere spørsmål som jeg tenker kan være viktig å få mer kunnskap om og bli mer forsket på og som er relevant for videre fosterhjemsarbeid.

For det første kunne det vært interessant å forske videre på, enda mer konkret, hvilke ønsker, oppfølging og rammebetingelser fosterforeldre har behov for fra barneverntjenesten i sin rolle som fosterforeldre.

Et annet viktig og relevant spørsmål er å få kunnskap om er hvordan barnevernet kan bli bedre til å følge opp fosterforeldrene sine egne barn. Jeg tenker dette er særlig viktig kunnskap siden mine funn viser at noen fosterforeldre sier opp fosterhjemsavtalen med begrunnelse i forhold ved egne barn.

Et annet viktig spørsmål som bør forskes på er om det viser seg at bedre informasjon om fosterbarnet i forkant av en plassering, vil kunne bidra til færre utilsiktede flyttinger fra fosterhjem.

9. LITTERATURLISTE:

- Andersen, G. (2010). *Valg av forskningsmetode*. internett: <http://ndla.no/nb/node/56937>
[Hentet oktober 2016](#).
- Angel, B, Ø, Blekesaune, M. (2013). *Fører forsterkede fosterhjem til færre
replasseringer av barn i fosterhjem?* Kristiansand; Institutt for sosiologi og sosialt
arbeid. Universitetet i Agder.
- Angel, B, Ø, Blekesaune, M. (2014). *Flyttinger i barnevernet – risikofaktorer, erfaringer
og forklaringer*. Kristiansand; Institutt for sosiologi og sosialt arbeid. Universitetet i
Agder.
- Anke, T. (2007). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et
behandlingsperspektiv. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 44(10), 1230 – 1238).
- Aubert, A, M, & Bakke, I. M. (2008). *Utvikling av relasjonskompetansen: nøkler til
forståelse og rom for læring*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Bae, B. (2011). *Et meningsfylt yrkesliv i kampen for anerkjennelse av barnehagen*. Første
steg nr. 3. 2011.
- Backe-Hansen, E. (1982). *Når fosterhjems plassering ender med utilsiktet flytting –
hvorfor skjer de, og hvordan kunne de vært unngått?* Oslo: NAVFs senter for klinisk
psykologisk forskning, rapport 1/02.
- Backe-Hansen, E. (2003). *Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi*. Gyldendal
Akademiske.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra
fosterhjem?* Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA.
Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., Havik, T., (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en
kunnskapsstatus*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E. (red.), Bakketeig, E., Gautun, H. og Grønningsæter, A.B. (2011).
*Institusjonsplassering – siste utvei? Betydningen av barnevernsreformen fra 2004 for
institusjonstilbudet*. Rapport 21/2011. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA). Backe-Hansen.

- Backe-Hansen, E., & Christiansen, Ø. og Havik, T. (2013) *Utilsiktet flytting fra fosterhjem*, en litteratursammenligning. NOVA notat nr. 2/13.
- Backe-Hansen, E., Havik, T., & Grønningssæter, A. B. (2013). *Fosterhjem for barns behov*: rapport fra et fireårig forskningsprogram, NOVA rapport 16/13.
- Bakke, K., A. (2014). *Barn i fosterhjem har overhyppighet av psykiske lidelser*. Innsikt 2014. Oslo: Nova, 2014:9.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100*
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller.
- Barneombudets fagrapport, (2015). *Grenseløs omsorg, om bruk av tvang mot barn i barnevern og psykisk helsevern*.
- Barne- og familiedepartementet (2000). *Barnevernet i Norge*, Tilstandsvurderinger, nye perspektiver til reformer (NOU 2000:12) Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2004). *Retningslinjer for fosterhjem*: Q-1072 B. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem*, Q-1102 B. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. NOU 2009:22. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2017). Prop. 73 L (2016 – 2017) Proposisjon til Stortinget. *Endringer i barnevernloven*.(barnevernsreform). Oslo Departementet.
- Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet. (2009), *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning. NOU 2009: 8. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). *Fosterhjemsavtalen*. Oslo.
- Barne- og familiedepartementet (2011). *Barnevernproffene*. Stortingsmelding nr. 1. Fra barn og unge i Norge. Det gode barnevernet. Forandringsfabrikken. Oslo.

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling* Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet (NOU 2012: 5) Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet (2016). *Trygghet og omsorg - Fosterhjem til barns beste*. Meld. St. 17 (2015-2016) Oslo: Departementet.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013). *Flyttinger i statlige barnevern*. Rapport 2013. Oslo
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016). *Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie*. Rapport 01/2016 Oslo.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017). *Hvilken informasjon bør fosterhjemmet få når et barn skal flytte i fosterhjem?* Rundskriv 01/2017 En sjekkliste for barneverntjenesten. Oslo.
- Barland, M. (2010). Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag. Elektronisk publisert på www.etikkom.no 2010.
- Baugerud, G. A., & Melinder, A. (2010). Barns hukommelse av flytting fra biologiske foreldre - barn som flyttes i regi av barnevernet. *Fosterhjemskontakt* (5), 9-16.
- Berrick, J. D. & Skivenes, M. (2012). *Dimensions og high quality foster care: Parenting Plus*. *Children and Youth Services Review*, 34 (9), 1956 – 1965.
- Bernedo, I. M., García-Martin, M. A., Salas, M. D., & Fuentes, M. J. (2015). Placement stability in nonkinship foster care: variables associated with placement disruption. *European Journal of Social Work*, 1-14.
- Bowlby, J. (2005). *A Secure Base, Clinical Applications of Attachment Theory*. London and New York: Routledge classics.
- Brown, J. D. (2007). *Foster Parents` Perceptions of Factors Needed for Successful Foster Placements*. *Child Fam Stud* (2008) 17: 538-554.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

- Brown, J. D. & Bednar, L. M. (2006). Foster parents`perception of placement breakdown. *Children Youth Services review*, 28. 1497 –1511.
- Brown, J. and Calder, P. (2009). Concept-Mapping the Challenges Faced by Foster Parents. *Children and Youth Services review*, 21 (6), s, 481-495.
- Breen, R, L, (2006). *A Practikal Guide to Focus-Group Research*. Journal of Geography in Higher Education, Vol. 30, No. 3, 463 -475, November 2006.
- Bunkholdt, V. og Sandbæk, M., (2011); *Praktisk barnevernsarbeid*. Gyldendal Norsk forlag AS, 2008, 5. utgave, 3 opplag 2011.
- Bunkholdt, V. (2004). *Fosterhjemsarbeid: fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo; Gyldendal akademisk.
- Bunkholdt, V. (2010). Statens helsetilsyn: Et kritisk blikk – til «barnets beste». *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(2), (110)-124.
- Buehler, C., Rhodes, K. W., Orme, J. G. and Cuddeback, G. (2006) The potential for Successful Family Fostercare: Conceptualizing Competency Domeins for foster Parents. *Child Welfare*, 85 (3), s. 523-558.
- Christiansen, Ø. & Kojan, H., B. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Creswell, J. W. (2014). *Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* University of Nebraska – Lincoln.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode*. En kvalitativ tilnærming. Oslo: Universitetsforlaget.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016).
- Dyregrov, A. (2013). *Barn og traumer. En handbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Hvordan begynne – og fullføre*. Masteroppgaven. Oslo; Universitetsforlaget.
- Egelund, T. Hestbæk A. D. (2003). *Anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet*. En forskningsmæssig belysning. København; Socialforskningsinstituttet.

- Egelund, T. (2006). *Sammenbrudd i anbringelser*. En forskningsmæssig belysning. København; Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Laustsen, M., Knudsen, L., Olsen, R. F. & Gerstof, F. (2008). Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFIs børneforløbsundersøgelse af årgang 1995. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.
- Egelund, T., Jakobsen, T. B. Hammen, J. Olsson, M. Høst, A. (2010) *Sammenbrudd i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagene bag*. København SFI-Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Ellingsen, I., T. & Øyre, I. (2016). Å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd – erfaringer i et retrospektiv lys. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93(1), 20-35.
- Fellesorganisasjonen for sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere. FO. (2014). *Manglende kompetanse om kompetanse i barnevernet*. Nord-Trøndelag.
- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (2006)
- Finsland Smeplass, S. 5/2006. *Jeg vil ikke flytte, men jeg må*. Fontene. Oslo.
- Fløystad Eines, T. & Thylen, I. (2012). *Metodologiske og praktiske utfordringer ved bruk av fokusgrupper som forskningsmetode med fokus på pårørende som informanter* Nordisk Tidsskrift for Helseforskning, nr. 1. 2012, 8. årgang.
- Follesø, R. (2010). *Ungdom, risiko og anerkjennelse*. Hvordan støtte vilje til endring? Tidsskrift for ungdomsforskning, 10(1): 73-87.
- Fontene (2017). <http://fontene.no/nyheter/barnevernsbarn-skal-ha-psykologhjelp-der-de-bor-sier-horne-og-hoie-6.47.439561.1416826508>.
- FNs verdenserklæring om menneskerettigheter (1948). Vedtatt av FNs generalforsamling på dens 183. møte, holdt i Paris den 10. desember 1948.
- Gilje, N., & Grimen, (2009). H. *Samfunnsvitenskapens forutsetninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grinde, T.V. (2003). *Nordisk barnevern: Likheter i lovgivning – forskjeller i praksis. Om kultur, normer og holdninger*. NOVA skriftserie 2/03. Oslo: NOVA.

- Grinde, T.V. (red.). (2004). *Nordisk barnevern: Terskelen for barneverntiltak og beslutningsprosessen ved bruk av tvang*. NOVA rapport 18/04. Oslo: NOVA.
- Grønmo, S. (2004)5. opplag (2015). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gulliksen, Ø. (2005). *Fosterhjemshåndboka* (2. utgave). Oslo: Kommuneforlaget
- Halvorsen, K. (2006) 3. opplag *Forskningsmetode for helse og sosialfag. En innføring i samfunnsvitenskapelige metode*. Oslo; Cappelen akademiske forlag.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research in Education Settings*: Albany, N. Y. : State University of New York Press.
- Havik, T. (2007). *Slik fosterforelder ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet, rapport nr. 1 – 2007.
- Havik, T., Jakobsen, R., & Moldestad, B. (2007). *Stolt av PRIDE, en evaluering av PRIDE- grunnopplæring.*: Unifob helse, barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Havik, T. & Christiansen, Ø. (2009). Plassert av barnevernet – får barnet en situasjon preget av stabilitet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(1), 18-29.
- Hart, S. (2009). *Den følsomme hjernen*. Oslo; Gyldendal Akademiske.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra Interaksjon til relasjon*. Oslo; Gyldendal Akademiske.
- Havnen, Skaale, K., J. (2013) Er plassering alltid bra? Barnevernets mulige skadelege effekter på barn. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 90(3), 40-51.
- Heggen, K., Jørgensen, T. & Rød, A. (2013). Det kommunale barnevernet: faglege argument i møte med kommunalpolitikk. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 90(2), 84-98.
- Helsetilsyn (1 / 2015). Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem, «bare en ekstra tallerken på bordet?» Oslo: Statens Helsetilsyn.
- Helse og omsorgsdepartementet (2008 – 2009). *Samhandlingsreformen. Rett behandling – på rett sted – til rett tid*. Stortingsmelding nr. 47. Oslo Departementet.

- Hjort, L. J. (2010). Barnevern i de nordiske landene. Norsk institutt for forskning, velferd og aldring NOVA Notat 2 /2010.
- Holtan, A. (2006). <http://www.forebygging.no/Artikler/2007-1998/Barndom-i-fosterhjem-i-egen-slekt/> Hentet september 2016.
- Holtan, A., Handegård, B. H., Thørnblad, R. & Vis, S. A. (2013) Placement disruption in long-term kinship and nonkinship foster care. *Children and Youth services review* vol. 35 (7).
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Houston, S. & Dolan, P. (2008). *Conceptualising Child and Family Support: The Contribution of Honneth's Critical Theory of recognition*. *Children & Society* Volume 22, pp. 458-469.
- Hustad, B.C., Soelberg, F., Strømsvik, C. L. (2015) *Hvilket potensiale er det for å rekruttere egnede fosterforeldre?* Norlands forskningen.
- Høilund, P. & Juul, S. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Hans Reitzels forlag.
- Jacobsen, H. (2009). Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser – hvilke veilednings- og behandlingsmetoder bør vi anbefale? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(1), 40-51.
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Norsk forlag AS: Oslo.
- Killèn, K. (2000). *Barndommen varer i generasjoner*. Forebygging er alles ansvar. Oslo; Kommuneforlaget.
- Kirkengen, A. L. (2009). 2. utgave. *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. Oslo; Universitetsforlaget
- Khoo, E. & Skoog, V. (2014). The road to placement breakdown: *Foster parents' experiences of the events surrounding the unexpected ending of a child's placement in their care*. Umeå University, Sweden. *Qualitative Social Work*, 13(2), 255-269.
- Kongeriket Norges Grunnlov. (1814) given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold 17de Mai 1814.

- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo; Universitetsforlaget
- Kvello, Ø. (2008). *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo; Gyldendal akademiske.
- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo; Universitetsforlaget.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. (7. opplag 2005) Oslo: Gyldendal.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju* 3. utgave, 2. opplag 2015. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lerdal A og Karlsson B: Bruk av fokusgruppeintervju, Sykepleien Forskning 2008 3(3): 172-175 oktober 2016.
- Leathers, S. J. (2006). *Placement disruption and negative placement outcomes among adolescents in longterm care: The role of behavior problems*. Child abuse & neglect, 30 (3), 307 – 324.
- Lehmann, S., Havik, O. E., Havik, T. og Heiervang, E. R. (2013) *Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors*. Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health 2013, 7:39 doi:10.1186/1753-2000-7-39.
- Lohne, M. og Ødegård, A. (2012). *Fosterforeldres opplevelser av utilsiktet flytting: beskrivelse av prosjektet, foreløpige funn og refleksjoner*. Arbeidsnotat 2012:4, Høgskolen i Molde.
- Lysaker, O. (2011). *Anerkjennelse og menneskeverdets forankring*. Etikk i praksis. Nordic Journal of Applied Ethics , 5 (2), s. 101-122.
- Malterud, K., (2011); *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*, en innføring, 3.utgave, Oslo; Universitetsforlaget.
- Mac Gregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L., & Leschied, A. W. (2006). *The needs of foster parents: A qualitative Study of Motivation, Support, and retention*, Qualitative social work, 5(3), 351-368.
- Manum, O., A. (2015). Å ta vare på de svakeste. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(1), 64-70.

- Manum, O., A. (2016). Et liv i barnevernets tjeneste. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93 (2), 122- 129.
- NESH: (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Norsk rikskringkasting [NRK], Brennpunkt, (2014) «*Brustne hjerterom*». Dokumentar film om fosterhjems samarbeid med barnevernet, 25.02.2014.
<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11000114/25-02-2014>
- Octoman, O. & McLean, S. (2014). *Challenging behaviour in foster care; what supports do foster carers want?* Adoption & fostering Vol. 38 (2) 149-158. Australia.
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N.W., Bullens, R.A.R., & Doreleijers, T.A.H. (2007) Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29, 53-76.
- Olsson, M. Egenlund, T. Høst, A. (2012). *Breakdown of teenage placements in Danish out-of-home care*. Child and Family Social Work, 17(1), 13-22.
- Oterholm, I. (2016). *Kompetanse til arbeid i barneverntjenesten – ulike aktører's synspunkter*. Tidsskriftet Norges barnevern 93(3-4), 146-164.
- Patton M. Q. & Cochran M. (2002) *A Guide to Using Qualitative Research Methodology*
<http://www.alnap.org/pool/files/qualitative-research-methodology.pdf>
- Pettersen, K. S. & Simonsen, E. (2010). *Anerkjennelse og profesjon*. Cappelen Damm AS. Oslo.
- Sinclair, I. (2005): *Fostering Now. Messages from Research*. London: Department for Education and Skills.
- Skivenes, M., & Tonheim, M. (2016). Improving the Care Order Decision-Making Processes: Viewpoints of Child Welfare Workers in Four Countries, Human Service organizations: Management, leadership & Governance, 40(2), 107-117.
- Skilbred, D., & Iversen, A. C. (2014). Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere utdanning: suksessfaktorer? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 91(4), 160-176.
- Skoog, V. (2013). *Barns opplevelser av instabil samhällsvård*. Socialvetenskaplig tidsskrift, 1, 35-52.

- Slettebø, T. (2008): *Foreldres medbestemmelse i barnevernet*. (Doktor avhandling).
Institutt for sosialt arbeid og helsefag. NTNU, Trondheim.
- Slettebø, T. (2009). *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten*. Kunnskap og metoder i praktisk arbeid. Rapport 1/2009.
Diakonhjemmet Høgskole.
- Slettebø, T., Seim, S. (2016). Forskningssirkler som grunnlag for kompetanseutvikling i praksis og utdanning. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93(3-4), 184 -199.
- Smeplass, S., T. (2009). Tilknytningsteori i møte med praksisfeltet ved plassering av små barn i fosterhjem. *Tidsskriftet Norsk barnevern*, 86 (3), 158-171.
- Smith, L. (2002). Tilknytning og barns utvikling. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Sommer, M. (2016). *Jeg er meg – et menneske på vei – ikke et problem som skal fikses*.
Tanker om hva unge tenker om psykiske helseproblemer og deltakelse i skole og arbeid. Tidsskrift for psykisk helsearbeid. 13 Nr. 1-2 (140 – 145) Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå (2015). *Barnevern 2015*. Tilgjengelig 21. august 2016
<https://www.ssb.no/barneverng/>
- Stefansen, K., Hansen, T. (2014) «*En god forberedelse til å bli fosterforeldre*» Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE. nova – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 3/2014. Oslo.
- Storø, J., Bunkholdt, V., & Larsen, E. (2010). Er institusjonen alltid et onde, og familien alltid et gode? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(3), 166-179.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitative metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thormann, I. & Guldberg, C. (2002). *Den nennsomme anbringelsen. Hvordan kan barn hjelpes til et nytt sted å bo*. Kommuneforlaget AS. Oslo.
- Thrana. H. M. (2013). Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 90(1), 4-17.
- Thrana. H. M. (2014) *Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom*. Fontene forskning 1/2014 side 4.

- Ødegård, A. & Willumsen, E. (2011). *Felles innsats eller solospill?* En kvalitativ studie om tjenesteyters samarbeid omkring barn og unge. Tidsskriftet Norges barnevern, 88 (4), 188-199.
- Ødegård, A., Lohne, M., & Willumsen, E. (2015). *Utsiktede flyttinger fra fosterhjem –* En kvalitativ studie av fosterforeldrenes erfaringer. Tidsskriftet Norges barnevern, 92(3), 169-181.
- Øyen, L., Clifford, G. og Gustavsen, A. (2010). *Tiltaksprofil og tiltaksutvikling i kommunalt barnevern*. Det Nye barnevernet, et forsknings-og utviklingsprosjekt i Barnevernet. Arbeidsnotat nr. 1005/2010, Nordlandsforskning, Bodø.
- Vinnerljung, B (1996). *Fosterbarn som vuxna*. Socialmedicinsk tidsskrift 1/2006. Lund: Arkiv förlag.
- Wallroth, P. (2011). *Mentaliseringsboken*. Arneberg forlag. Oslo
- Willumsen, E. & Ødegård, A. (Red). (2016). *Tverrprofesjonelt samarbeid. Et samfunnsoppdrag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Yrkesetisk grunnlagsdokument (2015). For barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. *Stå opp for trygghet*. Fellesorganisasjonen, FO. Oslo.
- Aamodt, L. G. (2005). *Familien mellom mange hjelpere*. Refleksjoner i sosialfaglig arbeid. Fagbokforlaget. Bergen.
- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen*. Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo.
- Aadland, E. (2004). *Og eg ser på deg: Vitenskapsteori i helse og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/Knusende-kritikk-av/barnevernet-323615b.html>. Hentet 10. Mars 2017
- <http://www.aftenposten.no/brandStudio/Reidar-takker-fosterforeldrene--De-har-gjort-at-jeg-kan-sta-oppreist-i-dag-310b.html> Hentet 10. mars 2017.
- <http://www.aftenposten.no/norge/Det-er-ikke-ungene-som-sliter-oss-ut-301098b.html> Hentet 10. mars 2017.

<http://www.fosterhjemforening.no/fagkunnskap/temasider/flytting-av-fosterbarn/>

BILDER: Norsk fosterhjemforening Tilgang 29. august 2016.